
3 1761 05722794 4

JIŘÍ MAHEN

JANOŠÍK

TRAGEDIE O PĚTI DĚJSTVÍCH

NAKLADATELSTVÍ PŘEMYSL PLAČEK KR. VINOHRADY

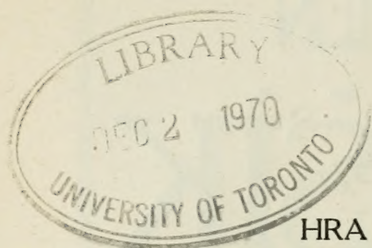
JIŘÍ MAHEN

JÁNOŠÍK

TRAGEDIE O PĚTI DĚJSTVÍCH

1910
PŘEMYSL PLAČEK
NAKLADATELSTVÍ = KRÁL. VINOHRADY.

HRA NÁRODNÍHO DIVADLA V PRAZE. ZADÁVÁ SPOLEK SPISOVATELŮ „MÁJ“ V PRAZE. - - PRÁVO PREKLADU VYHRAŽUJE SI AUTOR. VÝZDOBA A OBÁLKA MILOŠE JIRÁNKA. TISKEM ANT. REISE NA KR. VYŠEHRADĚ.

TOMU SLOVENSKU,

TĚM JANOŠÍKOVÝM REGIMENTŮM, JEŽ ZA VOLNOST NÁRODA SE BIJÍ, ZA SVOBODU JEHO A PRAVDU V NĚM — TUTO HRU POSVĚCUJE AUTOR.

OSOBY.

Jura Janošík	Baba šenkýřka
Ilčík (hôrní chlapci)	Ilčíkova matka
Garaj (hôrní chlapci)	Baron Révay
Hrajnoha (hôrní chlapci)	Jeho paní
Adamčík (hôrní chlapci)	Šuhaj
Putnok (hôrní chlapci)	Děvče
Uhorčík (hôrní chlapci)	Cigán
Harala (hôrní chlapci)	Cigánka
Gajdoščík (hôrní chlapci)	Róm, primáš
Vlček (hôrní chlapci)	Pavel, jeho syn
Michalčík (hôrní chlapci)	První soudce
Ďurica (hôrní chlapci)	Druhý soudce
Mucha (hôrní chlapci)	Kněz
Otec Janošíkův	Kurýr
Anka	Důstojník
Matka její	Voják
Samko, robotník	Soused
Šandor, syn lipt. zemana	Sousedka
První student	5 sousedů
Druhý student	3 išpáni
Kača, děvečka	3 robotníci

Hajduši. Panduři. Cigáni. Lid.

Děj 1711—1713.

I. JEDNÁNÍ. (V LIPTOVĚ).

(Stará selská jizba. V pravo pec a dvéře do síně. V levo postel, na ní mrtvá JANOŠÍKOVA matka. Je přikryta starou halenou).

I.

(Je večer. U mrtvé klečí OTEC, starý SOUSED a SOUSEDKA).

SOUSED: Pán Bůh dal, Pán Bůh vzal, budiž svaté Jeho jméno pochváleno! A jako že ona tebe, starý, měla za muže v tomto údolí nářku a bídy, tak i ona teď na nebesích má zastánce svého Pána Jezukrista, spasitele našeho, který očistí nás ode všech hříchů a do království svého přijmouti ráčí, abychom tam s vyvolenými božími se radovali po všechny časy a těšili se z toho, že trápení naše dovedlo nás mezi anděly.

OTEC *(několikrát zazvlykne).*

SOUSED: A ty, Pán Bůh náš, přijmi tedy služebnici svoji věrnou, věrnou manželku a matku, Evu Janošíkovu na milost svou — ty, otče náš, který nad námi v nebesích přebýváš — posvěť se svaté jméno tvé, přijď svaté království tvé, buď svatá vůle tvá jako v nebesích tak i u nás tady dole, chléb náš vezdejší dej nám na každý den a odpusť nám těžké viny naše, jakož i my odpouštíme vinníkům svým a neuvoď nás v pokušení, ale na věky zbav nás od zlého —

VŠICHNI: Amen!

SOUSEDKA: A podívejte se! Krev se jí znovu ukázala na ústech!

SOUSED: To ona vždy za chvíli se tak ukáže. Otři ji!

OTEC *(třesa se)*: Pán Bůh dal —

SOUSED: Pán Bůh vzal! Budiž svaté jméno Jeho pochváleno!

OTEC *(hladí mrtvou)*: Ale proč jsi mi to udělala, moje holubičko? Bůh ví, že jsem ti nikdy neublížil! A ublížil-li jsem přece někdy v prchlivosti své, pro Krista Ježíše mi odpust! Aby mi už u srdce lehčeji bylo pro tebe, kterou tu ztrácím jak javor listí na zimu. Bože — bože, co že bude teď se mnou? Kdo že mi pomůže nést jho života? Je těžké a není nikoho. Syn jediný na školách, Pánu Bohu zaslíbený, také nejde a nejde. A ty tu ležíš mrtvá, chladná a taká chudá! A teď teprve vidím, co jsi chuděro, vytrpěla! Mamo! Tata je smutný pro tebe! Evo, což se nevzpamatuješ? Pomozte mi, lidé, ji zvednout, chtěla se posadit, a já nemám už za vrabce síly! *(Zmateně).* Pomozte mi ji — zvednout — chtěla se — posadit!

SOUSEDKA: Nechte ji ticho ležet! Spí . . .

SOUSED: Ano — neumřela — ale spí — Jako děvečka Jairova . . .

OTEC: Je mrtva! *(Dává se do pláče).*

SOUSED: Ale ty sám vzkřísíš ji jednou — otče náš . . .

VŠICHNI *(tiše se modlí).*

SOUSED: Amen! *(Vstane).*

OTEC *(za ním).*

SOUSEDKA: Tak — teď si sedněte taky k peci, ať nepřekážíte! Musím ještě trochu zamést. Jděte, starý, jděte! Mám ještě práci s úklidem.

SOUSED *(otci)*: Pojď teda, pojď!

OTEC *(plačtivě)*: A na čisté prádlo nezapomeňte!

SOUSEDKA: Jen se nestarejte!

SOUSED *(zpívá s otcem u pece)*:

Zpomeň si ty, o člověče, na to,
že si popel taky aj to blato,
keď ty prídeš pred súd Krista Pána,
není tobě tvá výmluva žádná.

Keby nebe za peníze bylo,
mnoho by tam boháčů bydlilo,
ale nebe za peníze není —
je tam boháč chudobnému rovný.

OTEC *(plačtivě)*: Dejte mi trochu vody!

SOUSED: Kam jenom jsme ji dali? Kde je džbán?

SOUSEDKA *(donáší ho)*: Tady! Chcete kousek chleba?

OTEC: I chleba dones! Pán Bůh ti zaplať! A ty, sousede, ukroj si také!

SOUSED: Nemám hladu! *(Neví, kam bochník položit).*

SOUSEDKA: Položte ho na stůl! *(Pausa).*

OTEC: A Jura nejde! Oj, mamo, snad už tě ani neuvidí!

SOUSED: A list do Trnavy jste mu poslali?

OTEC: Už před čtyřmi dny!

SOUSED: Ubohý chlapec! Jak mu bylo, když se to dozvěděl!

OTEC: Měla ho tolik ráda!

SOUSED: Vždyť to bylo její jediné dítě! Jura Janošík. Vidím ho před sebou. Jaký on býval vždycky silný a přece tichý chasník! Že jste ho na kněžství dávali! Jaká to mohla být opora v hospodářství!

OTEC: To mama chtěla!

SOUSED: Nechtěla, aby se na panském dřel. *(Dvéře zavrznou).*

OTEC: A teď jde!

SOUSEDKA: Ne, to je Anka!

II.

(PŘEDEŠLÍ. ANKA).

ANKA: Dej Pán Bůh dobrý večer! *(Jde k mrtvé, poklekne, pokřižuje se).*

SOUSED: Pán Bůh daj! Proč ješ tak pozdě?

ANKA *(zvolna se obrátí. Je vysoká, hezká, vášnivé oči)*: Nemohla jsem dříve! Slečinka nechtěly mne pustit. A teď, když mne pustily, do zahrádky a na louku jsem skočila, pro trochu kvítí, aby tu nebylo tolik smutno.

SOUSEDKA: A proč tě slečinka nechtěly pustit?

ANKA *(šeptavě)*: Čerti měli zase na dvoře svatbu. Pán pohádal se ráno s paní pro mladého, pro Šandora.

SOUSEDKA *(bázlivě)*: On se vrátil? Bůh nám buď milostiv!

OTEC: Mladý pán jsou tu?

ANKA: A celý den už na dvoře hromoval! Starý hromoval zase doma. Chudák — slečinka Milka — ani na chodbu jsme nesměly! Taký rámus oni oba tropili!

SOUSED: Divný život!

ANKA: A to on zase, panák nijaký, zase něco vyvedl! Slečinka celý den jen pláčou a naříkají. Ptám se jí: Slečinko, neplačte! Co že je vám? A ona jen odpovídá: Ten Šandor! Ten Šandor! A Šandor zatím v maštali křičí a nadává a dráby honí z kouta v kout: Hej — líbilo by se vám u starého lenošit? Ale za mne nebudete! A teď už tu zůstanu u vás a proženu vás, lenoši! A nikam do Sedmihrad nepůjdu a nikam už na vojnu! Ale tady se mnou jí užijete dost! A jak bičem švihne, už někoho raní —

OTEC: Nehodil se nikdy k ničemu. Zemanskému stavu cti nepřidá —

SOUSED: A zemanský stav cti ztratit nemůže, poněvadž jí už nemá. (*Pausa*).

OTEC: A já musím jít prosit k nim o pohřeb! (*Nová pausa)*.

SOUSEDKA: A já už abych zase běžela domů! Anka, ještě na peci ukliď! Už celé tři měsíce tam nikdo rukou nesáhl. *(K mužským)*. Inu tam, kde žena schází . . Musím se ještě za humna podívat!

SOUSED: Nebudete toho mít mnoho. Běhali vám v tom odpoledne panské koně.

SOUSEDKA: A kdo je pásl?

SOUSED: Nevím. Ale pošlapali rež důkladně. Chtěl jsem jít na ně. Jen kdyby mně nohy sloužily. Ale už jsem starý, abych koně vyháněl!

SOUSEDKA: A to oni drábi ještě schválně je tam zaženou! Nu s Pánem Bohem! *(Klekne u mrtvé a pokřižuje se).*

SOUSED: I já půjdu! Dobrú noc! A ty, kamaráde, už všechno slož na vůli boží. *(Obejmou se s otcem).*

SOUSEDKA *(u ANKY, která dává kvítí na stůl)*: Aj voňavé jsi vzala? — V komoře je také velký nepořádek — nezapomeň i tam uklidit! A s Pánem Bohem! *(Odejde).*

SOUSED: S Bohem, Anka! *(Odejde).*

ANKA: Dobrú noc!

III.

(OTEC. ANKA).

ANKA: A vy, pojďte mi teď trochu pomoci! Stoupněte si tady k peci a pomozte mi to trochu urovnat! *(Leze na pec.)* A to jste tu tak spali? Ehe! A prádlo už je celé špinavé. Tu máte, dejte to na lavici! *(Podává ranec prádla).*

OTEC: A kdo to měl vyprat?

ANKA: A tu je i zmačkaný širák!

OTEC: A halena celá děravá!

ANKA: Spravím ji potom. A dnes tu zůstanu celou noc a dám vám to trochu do pořádku.

OTEC: Jsi hodná, Anka!

ANKA: Dobře, dobře! Jen dejte pozor, ať to všechno neupustíte! Položte to vedle! *(Po chvíli.)* A kdy dojde Jura?

OTEC: Snad ani nepřijde. Je sem tak daleko!

ANKA: A on už i kázat by mohl?

OTEC: Ale mama se už toho nedočká . . .

ANKA: Tu máte! Dejte to dolů! A cože se vám tolik ruce třesou?

OTEC: Jen podej, podej!

ANKA *(po chvilce)*: Myslím, jak mu to bude slušet u oltáře!

OTEC: Byl to vždycky pěkný hoch.

ANKA: A silný jako býk. Bojím se ho.

OTEC: I já býval taký — ale dávno.

ANKA: A povídali si lidé, že on se ani za panáčka nehodí.

OTEC: To je jeho věc.

ANKA: Jak on doma vám pomáhal! Když vzal pluh do ruky, země sama se napřed obracela. Žádný šuhaj není tak silný jako on! A tenkrát, když se panští hřebci splašili! Jak on se jim najednou do cesty postavil! A za chvilku bouch! a bác! už ležel hřebec na cestě a Jura na něm. A ještě se nepřestali rvát —; ale když vstali, byl hřebec jak ovečka — malému chlapci ho dali a on do maštale ho dovedl.

OTEC *(dívá se na ni)*: Pán Bůh mi odpusť — ale vy byste byli muž a žena!

ANKA *(stojí, pak zvedne zástěru a zaškytne)*: Ó!

OTEC: A co se ještě mračíš?

ANKA *(zlostně)*: Takého starého haraburdí je tu plno! Tu máte! *(Je slyšet ránu.)* A už vám cosi vypadlo!

OTEC *(věci v náruči)*: A co že to je?

ANKA: A rámusu to plnou jizbu nadělá. Co je to?

OTEC *(zvolna)*: Valaška! *(Zvolna ji zvedne.)* Moje valaška!

ANKA: A těžká je!

OTEC *(váží ji v rukou)*: Ale když jsem byl mlád, zatočil jsem jí nejednou nad hlavou! *(Postaví ji ke dveřím)*.

ANKA: Boly časy! — Lidé jdou z práce. Drábi byli dneska jistě celí diví — a byl-li mladý Šandor na poli —! Má takové divné oči, jako ještěrka . . . a pořád jimi mžourá sem a tam. Sousedé sem jdou!

IV.

(PŘEDEŠLÍ. PĚT SOUSEDŮ. ŠUHAJ. DĚVČE).

SOUSEDÉ *(vejdou, jdou k mrtvé, tam kleknou a pokřižují se).*

PRVNÍ SOUSED: Pán Bůh dobrý večer!

OTEC *(podává ruku)*: Pán Bůh daj!

PRVNÍ SOUSED: A Pán Bůh tě potěš!

DRUHÝ SOUSED: Byla to hodná žena! Ale na věky s tebou být nemůže.

TŘETÍ SOUSED: A dobře se jí bude spát!

ČTVRTÝ SOUSED: Žádného pláče už neuslyší, ani nářku, ani bědování...

PÁTÝ SOUSED *(rozkročí se a podává ruku)*: A nebudete aspoň robotit dva!

OTEC *(přikývl hlavou)*. — *(Pausa)*.

ŠUHAJ: Kmotře, máte dnes večer se k nám přijít najíst. Povídali tatíček, abych vám řekl.

DĚVČE: A k nám také máte dojít. *(U pece.)* Dobrý večer, Anka! Tos ty donesla to kvítí?

ANKA *(s pece, zvědavě)*: Já! Byl dneska Šandor na poli?

DĚVČE: Byl a bil!

ANKA: On už celý den ráno křičel a nadával.

DĚVČE: Nechce prý starému být na vojně, povídal dráb Jurena.

ANKA: Nadělal tam dluhů a pak utekl.

DĚVČE: Maryna dostala od něho po zádech *(sklopí oči)* a já taky!

ANKA: Ukaž!

DĚVČE *(stoupne na lavici)*: Podívej se!

ANKA: Jaj, bože! A už to máš celé modré a opuchlé jak od tabačky!

DRUHÝ SOUSED: A kdy že teprve bude pohřeb?

OTEC: Půjdu teprve prosit!

ČTVRTÝ SOUSED: A kde máš Juru?

OTEC: Přijde teprve. Čekáme ho už celý den.

PÁTÝ SOUSED: Kdo mu psal lístek?

OTEC: Toť — Anka! Sám ji tomu naučil!

PRVNÍ SOUSED: A co ty, Anka — nebylo dnes nic na dvoře, že mladý přiletěl jako jestřáb?

ANKA: A což já vím? Bylo zle — a ještě bude!

DĚVČE: A tu se podívejte, jak mne uhodil! Celá záda bolí. A pro nic za nic. Obracím trávu a on najednou jako čert doletí, zastaví se, dívá se na mne a pak spustí: A proč že to děláš špatně? — a směje se. A já dělala dobře, pořádně. A při tom se dívá a dívá —

ANKA *(s pece)*: — jako ještěrka —

DĚVČE: Aj! Obrátím se a on: Co ty se budeš na mne mračit, potvoro hloupá? A už pere a bije! A jak křikneš, hned bije víc!

ŠOHAJ *(u okna)*: A drábi jsou tu!!

PÁTÝ SOUSED: Co že by tu chtěli? To oni jdou pro Martina, pro Hasíka, nebyl na panském.

DRUHÝ SOUSED: Ba nejdou! Jdou sem! Od rána vzteklí — Pán Bůh nám buď milostiv!

V.

(PŘEDEŠLÍ. DVA DRÁBI.)

PRVNÍ DRÁB: Dobrý večer! Ah! Panstvo je pohromadě! A co že je to tu za besedu? Panímáma umřela?

DRUHÝ DRÁB: Kdybyste se šli raději domů vyspat! A nevysedávali po dědině za pecí! Hej, starý!

OTEC *(vystoupí)*.

DRUHÝ DRÁB: Máš jít s námi! Pán ti něco chce.

DRUHÝ SOUSED: A co že udělal?

DRUHÝ DRÁB: Asi tolik, co ty dnes na poli. Nic neudělal. A proto půjde s námi.

PÁTÝ SOUSED: Vždyť je tu mrtvá! Kam by chodil na robotu?

DRUHÝ DRÁB *(surově)*: Nu — mám já ji křísit? Mnoho práce také neudělala!

OTEC: A kam že já mám jít?

DRÁB: S námi! Pán ti něco chce.

OTEC: Mám tu mrtvou ženu —!

PRVNÍ DRÁB: Slyšeli jsme!

OTEC: A čekám syna.

DRUHÝ DRÁB: Co je nám po tom?

OTEC: A co jsem zlého udělal, nevím.

DRUHÝ DRÁB: Však zadarmo tě na dereš nedají!

DĚVČE: Strýčku, nechoďte, budou vás bít palicema!

DRUHÝ DRÁB: A co ty křičíš — táhni! He, co? Teď jste zbledli! Ale na poli poslouchat se vám nechce? Aha, kamarádi! Dokud drába vidí, rád se lenoch stydí. A vy teď neděláte nic, pranic. A kde že jsi byl dneska zase, starý, kde? Doma? Mrtvou jsi hlídal? A ďas ví, byla-li by ti utekla! Cheche! A víš, kolik dní už jsi pánu dlužen? Dvacet, dvacet dní!

PRVNÍ DRÁB: A víš, co's ještě dlužen?

OTEC *(klekne)*: Milostiví páni! Prosím vás, já za nic nemohu. Vždyť by už bylo všechno ve stavení shnilo — a já poctivě všechno oddělám. Jen dnes mne nebijte!

DRUHÝ DRÁB: To všechno řekni si nahoře! Páni dnes účtují — to bude pěkná noc! A ty i za synovy študie jsi dlužen! To není také zadarmo chtět ze syna pána mít! Vidíš, co toho máš! Hybaj!

(Mručení v zástupu.)

PRVNÍ DRÁB: A kdo že tu poroučí? Všichni ven! Jeden za druhým! Ještě mručet budou selští medvědi! Však i na vás dojde! Ven, povídám!

DRUHÝ DRÁB *(strká OTCE)*: A ty na zámek pojď a nebrkej mi!

PRVNÍ DRÁB *(za šuhajem a děvčetem)*: Domů jděte! Šandor je tu! Bojte se ho!

ROBOTNÍCI *(zvolna vycházejí).*

DRUHÝ DRÁB *(v smíchu)*: A ráno na panské! *(Obrátí se do prázdné jizby a volá směrem k mrtvé)*: A ráno na panské! *(Odejde.)*

VI.

ANKA *(po chvíli zvolna sleze s pece, bázlivě se ohlédne a pak náhle odskočí do komory v pravo. Delší chvíli je slyšet šramot, který dělá uklízejíc. — Chvílemi jako vzlyk, vzdychnutí nebo zabzučení počátku nějaké písně. Jinak úplné ticho . . .)*

VII.

(ANKA. JANOŠÍK.)

(Otevrou se dvéře, v nich černá postava.)

JANOŠÍK *(ve studentském obleku, vejde, rozhlédne se)*: Dobrý večer! — Nu, což tu nikoho není? *(Nahlédne do komory)*: Anka!

ANKA *(z komory)*: Janošík! — Juro! *(Vyjde a radostně mu podává ruce).*

JANOŠÍK: Nu, já sám!

ANKA: Konečně!

JANOŠÍK: A mamička — co je s ní?

ANKA *(sklopí hlavu)*: Podívej se! *(Ukáže k posteli).*

JANOŠÍK *(rozběhne se k mrtvé, dlouho na ni zírá, pak padne na kolena. — Delší pausa).*

JANOŠÍK: Mamičko moje! Já jsem tu, já, váš Jura! Což už mne nepoznáte? Mamko moje! A že se vám oči na věky zavřely? Mamičko! *(Hladí ji).*

ANKA *(počíná usedavě plakat).*

JANOŠÍK: Kdybyste aspoň slovíčko promluvila! Celou cestu už těším se na to, že vám aspoň trochu ulevím — už tím, že vám přijdu! *(Skloní hlavu.)* Anka, pojď sem! *(Prostě).* Kdy se to stalo?

ANKA *(klekne)*: Na dnes v noci.

JANOŠÍK: Dlouho trpěla?

ANKA: Ne, Janošík, netrpěla! To byl ten konec, na který jsme čekali. Tak najednou to potom přišlo — ráno — ke třetí hodině.

JANOŠÍK: Stonaly dlouho?

ANKA: Přes dva měsíce. Ale psát jsme ti to nesměli. Tatíček to zakázali. Ona sama tomu nechtěla, abys chodil ze študií domů.

JANOŠÍK: Mamko! Mamičko moje!

(Delší pausa.)

JANOŠÍK: Proč jste mne tak daleko posílaly, abych vám ani před smrtí ulehčit nemohl? A proč jste se mne bály volat domů, abych vás do smrti nedochoval? A jaké ubohé jsou vaše oči! A co za krev usadilo se vám to na ústech?! *(V slzách.)* Je jí tu plno, plničko! *(Sedí u mrtvé, trochu vzlyká, krev utírá, po chvíli vstane, ANKA s ním.)* A kde jsou tatíček?

ANKA *(zvolna — zajíkavě)*: Šli na zámek . . .

JANOŠÍK: A už jsem tu tedy skoro sám. *(Pokřižuje se a chce se modlit)* Otče náš, jenž jsi na nebesích . . . *(vzlykne)*

ANKA *(lítostivě)*: Juro, neplač!

JANOŠÍK: Otče náš, náš otče v nebesích, posvěť se svaté jméno tvé na věky . . . Anka — modli se — já už neumím!

ANKA: Ne, modli se, ale ticho! Za mamičku — ty sám se musíš pomodlit!

JANOŠÍK: Ale já teď neumím, neumím! *(Rozhodne se.)* Ale nepovolím — a pomodlím se, pomodlím! *(Pohříží se v modlitbu . . .)*

(Venku ozve se několik ran — práskání bičem.)

JANOŠÍK: Co to?

ANKA: To pastýř žene statek domů!

JANOŠÍK *(vstal, dlouho dívá se na mrtvou, osušuje si oči).*

ANKA: Byly to hodná mamička, Juro!

JANOŠÍK: Byly!

ANKA: Měly mne už jako děvče tolik ráda. Vzpomínáš, jak jsme si tam ještě před ní hrávali před domkem, já vždycky jenom s vámi chlapci pohromadě?

JANOŠÍK *(trochu se usměje).*

ANKA: A co jsem se naplakala pro tvých kamarádů hlouposti, jak mne za vlasy škubali a do bláta rvali?

JANOŠÍK *(týž úsměv)*: Anka? *(Jde k ní.)*

ANKA: Musím jít ještě do komory poklidit!

JANOŠÍK: Nu — běž! *(Dívá se za ní. Pak přejde několikrát jizbou, stane znova u mrtvé, i ruku jí políbí.)* A tatíček odešli dávno?

ANKA *(z komory)*: Před chvílí. *(Vyjde.)* Ale — co je ti?

JANOŠÍK: Nic — nechci už plakat! *(Postaví se před ní.)*

ANKA: Sedni si pěkně na lavici a nepřekážej!

JANOŠÍK: A kdo že ti překáží?

ANKA: Ty! Zítra začnou chodit sousedé. Aby to tu tedy bylo v pořádku!

JANOŠÍK *(u komory)*: Anka, nevzkázaly mně mamička ničeho?

ANKA: Ne, oni nemohly už ani mluvit, tak byla sesláblá.

JANOŠÍK: A ty's pomáhala tady každý den?

ANKA: Když mne ze zámku pustili. Ale dnes jsem tu dlouho nebyla. Mladý Šandor přijel z Prešpurka a tak tam u nás bylo všecko hore nohama. Musela jsem být se slečinkou až do večera — bála se... Ale ty mne neposloucháš?

JANOŠÍK: A sousedé tu již byli?

ANKA: Byli. A snad ještě dojdou... Dám čistý ubrus!

JANOŠÍK *(hladí ji)*: Pán Bůh ti to zaplať! Jsi hodná dívka. Kolikrát jsem i tam v Trnavě na tebe vzpomněl! A někdy jako by mne něco svíralo. To kněžství! To kněžství! Nevyrostl jsem pro ně!

ANKA: Stýskalo se ti?

JANOŠÍK: A po horách nejvíce! Anka, tam není tolik lesů, jako tu u nás. A lidé nejsou ti, co u nás. Kdyby byly mamička napsaly přede dvěma měsíci, byl bych přijel hned. Vždyť jsem byl už na skoku sem!

ANKA *(překvapeně)*: Juro!

JANOŠÍK: A'! Chytlo mne to někdy u prsou hůře než drak ve snách. A já nemohl jsem se ani hnout. Všichni mi říkali, že jsem hloupý selský synek a mně bylo do pláče. Bůh ví, že jsem si někdy chtěl už rozbít hlavu!

ANKA: Janošík — mamička to slyší!

JANOŠÍK: Neslyší, a kdyby slyšela, řekl bych to i před ní: Mně nemožno žít bez domova! Miluji ho víc než svůj život. A proto pánem nebudu nikdy!

ANKA: Ale mamička tě zaslíbily!

JANOŠÍK: A neměly to dělat! Ne, pánem nebudu nikdy. Když už musím být knězem, budu jím. Ale dole na Pováží mezi sedláky nepůjdu, a nedají-li mne sem do hor — tu doma zůstanu! *(Objal ANKU nevědomky.)*

ANKA: Chtěla bych se pořád na tebe dívat!

JANOŠÍK: Aj já na tebe!

ANKA: Juro, proč to Pán Bůh na tebe poslal?

JANOŠÍK: Ty — hodná! *(Hladí ji.)* Takhle jako ty vypadaly asi mamička, když byla mladá. Ty tvoje oči! Pořád se na mne dívaly i tam. Ty líce! Pěkné je máš, bílé — sama čistá a — *(zadívá se na ni upřeně)* A když mne nikdo doma nepřivítal, když jsem domů došel, přivítej mne ty! *(Nakloní se k ní.)*

ANKA *(přivine se k němu, něžně)*: Ne, Janošík, to — by — byl — hřích . . .

JANOŠÍK *(pustí ji — zmateně se rozhlédne, chce se usmát, nemůže. Dívá se na ANKU, pak klesne na lavici u pece a zastře si rukama oči.)*

ANKA *(stojí nehybně uprostřed jizby)*.

VIII.

(JANOŠÍK. ANKA. ILČÍK.)

ILČÍK *(vejde, klekne u mrtvé, pokřižuje se, ale hned vstane)*: Pozdrav Pán Bůh, Janošík!

JANOŠÍK *(podává mu ruku)*: Aj tebe, Ilčík!

ILČÍK: Viděl jsem tě s hory jít kolem našeho pole a bylo by mi líto, abych tě hned nepozdravil a nepřivítal. Nu — vidíš — nepřišel jsi v dobrý čas . . .

ANKA *(se vzpamatovala a utekla do komory)*.

ILČÍK: A co že jsi tolik smutný?

JANOŠÍK: Dívám se na tebe a vidím, že už nejsi chlapec, ale chlap.

ILČÍK: Však i z tebe nevidět chlapce. *(Přisedne.)*

JANOŠÍK: Rosteme, rosteme! Člověk už hlavu ve dveřích sklonit musí . . .

ILČÍK: A přece jistě se ti stýskalo! — Ale tady není veselo.

JANOŠÍK: Ba že není. *(Pausa.)*

ILČÍK: A ještě jinak tu neveselo.

JANOŠÍK *(lhostejně)*: A co že zase dělají?

ILČÍK: Páni? Smutno vyprávět!

JANOŠÍK: Nu, jen vyprávěj! *(Vstal a jde ke dveřím komory, tam se opře.)*

ILČÍK: Bože môj, otče môj, ak je ten svet zmotaný! Co vytrpí, čo vytrpí ubohý poddaný! Už ani člověkem není. Jen se zeptej Anky, aj ona ti to potvrdí, jaké zlé jsou teď u nás časy, a dokud tu bude starý se Šandorem, líp nebude. Staré Lajzové vzali Pavla na vojnu. Říkali ti už? A proč? Protože drába Jurenu jednou na zem povalil. A proč? Ci má se nechat chlap bít pro to, že kosa špatně bere a nechává strnisko delší než jindy? A přišel i starý a nadával a Pavel div že ho už kosou neposekal. A hned ho chytli a odvedli. — I na slámě už šetří pán, a naše sláma je tak dlouhá, že nám už i do jizby střechou kape!

JANOŠÍK *(stojí u dveří; zdá se, že neposlouchá).*

ILČÍK: Hej — a jsou tu ještě lidé, kteří povídají, tohle že všechno musí být. A je-li u nás v Liptově zle — je Janošík, zle na celém světě?

JANOŠÍK *(po chvíli)*: Nevím.

ILČÍK: Přišel chlap z Gemerské. Jim nevede se prý líp. A je tam někde hrabě, chlapy do kočáru si zapřahá a tak na pole jezdí. A když chce, jednoho po druhém na dereš klade a išpáni musí bít. A tluče i ženy a děti. A je to po zákonu božím?

JANOŠÍK *(mlčí).*

ILČÍK: Vypravovali tuhle u nás stařeček o tom, jak čachtická paní děvčatům nehty trhala, v mraze vodou je polévala, zabíjela a v krvi jejich se koupala, až se to dověděli císař pán — což už císař pán nejsou na živu a nedovědí se, co se tady děje?

JANOŠÍK *(pokročí několik kroků k němu).*

ILČÍK: Vždyť oni nám huncúti všechno do kože seberou! Vezmou si Jana Turka, posadí před stůl a už začnou:

A co že ty jsi pána nepozdravil? — Však jsem ho ani neviděl! — A Pána Boha nevidíš a přece pozdravuješ! — Však pán není Pán Bůh! — Ale tvůj pán a teď hybaj k němu a bozkaj mu ruku! A každou neděli na robotu!

JANOŠÍK: Jan Turko?

ILČÍK: A Pavel Lajzů — jak ten se má na vojně? A doma všechno odpočívá; nezaseto, nic neroste. A kdyby sousedů nebylo, stará už by dávno pošla hladem!

JANOŠÍK *(náhle, prudko)*: A kde jsou tatíček? Už by tu mohli být! Anka, kde jsou tatíček?

ANKA: Jaj, bože — Juro!

JANOŠÍK: Co křičíš? *(Chytne ji.)*

ANKA: Pusť mne! Vždyť tu máš mamičku!

JANOŠÍK: A kde jsou tatíček?

ANKA: Nevím — nevím...

JANOŠÍK: Ty víš! Víš — kde jsou!

ANKA: Nevím... Nevím...

JANOŠÍK: Pověz!

ANKA *(šeptem)*: Oni tu byli...

JANOŠÍK: Kdo?

ILČÍK: Drábi! Hej, slyšíš? Už je to tu!

JANOŠÍK *(užasle)*: Drábi tu byli? A co chtěli? Anka, pro jméno boží mluv! Dneska že tu byli drábi? A co že chtěli? A proč jsi mi to hned neřekla?

ANKA: Já nevím — nevím...

ILČÍK: A teď možná, že ho i na dereš hodili a bili!

JANOŠÍK *(divoce)*: Dnes — Ilčík? Ó — dnes — to jistě neudělají!

ANKA: Robotu prý zameškali — tatíček...

JANOŠÍK: Odrobotím jim to sám! Pojď, Ilčík, půjdem pro něho!

ILČÍK: Počkej!

IX.

(PŘEDEŠLÍ. TŘI DRÁBI.)

(Je slyšet hukot hlasů venku -- pak ticho. Nějaký vůz drkotá . . . Do toho ozve se ostrý DRÁBŮV hlas: Jděte domů, huncúti! — Dvéře se otevrou, v nich objeví se tři drábi, nesou poloubitého OTCE k peci na lavici . . .)

PRVNÍ DRÁB: Bylo to přece jen mnoho na něho!

DRUHÝ DRÁB: Aby třicet palic nesnesl?

PRVNÍ DRÁB: Ale proto přece ještě je živ.

TŘETÍ DRÁB: Nalijte na něho vody! Snad ještě dnes otevře oči! I na tebe, panáčku! Jdou dobře študie? Máš je dost laciné! Jen škoda, že's nepřišel dříve. Byl bys to odnesl za starého.

JANOŠÍK *(pevně)*: Byl!

DRUHÝ DRÁB: To k vůli tobě dostal!

JANOŠÍK *(přezírá ho)*: K vůli mně!

PRVNÍ DRÁB: A ostatní pro robotu!

JANOŠÍK *(zvolna)*: Však mamka byly nemocná. Jak mohli tatíček jít každý den do práce?

TŘETÍ DRÁB: Staráme se my o to?

JANOŠÍK: A kdo že se o to stará?

DRUHÝ DRÁB: Pán!

JANOŠÍK: Však by se zameškané už nahradilo!

TŘETÍ DRÁB: Kým?

JANOŠÍK: Mnou!

TŘETÍ DRÁB: Ty — nejsi sedlák . . .

JANOŠÍK: Ani kněz . . .

TŘETÍ DRÁB: A co že tedy jsi?

JANOŠÍK: Syn — a tady vidím utlučeného otce!

TŘETÍ DRÁB: Tady ti už nikdo nepomůže — ani sousedé, co se okny dívají. — Jděte domů, chaso! Či

mám na vás mladého přivést? Hej — pak to bude veselejší!

JANOŠÍK: A je toto křesťanský mrav — psů jakýchsi, kteří musí ničit křesťanské duše?! Podívej se *(chytne DRÁBA za krk)* — podívej se: tu jsou mamička, tu otec — víš ty, že urážíš pána boha? *(Pustí ho.)*

TŘETÍ DRÁB: A co já mohu za pána?

JANOŠÍK: A pán proč nechá dnes bít?

ILČÍK: Protože je pán!

TŘETÍ DRÁB: A ty jeho chlap! A co ty tu robíš?

ILČÍK: Jsem tu u kamaráda. A mohu být, páni, kde chci! Víš, že třicet palic snesu vždycky. Lehnu si potom a nemusím aspoň na robotu! Svlékni ho, Janošík, položíme ho na pec! A ty, Anka, skoč honem pro vodu a plátna natrhej! Fi! Dívej se, jak ho rozšlehali!

JANOŠÍK *(obrátí se ke drábům)*: Co ještě chcete?

DRÁBI *(s úsměvem)*: Nic, pranic.

JANOŠÍK: Pak odejděte!

DRUHÝ DRÁB: Však už jdeme! *(U dveří.)* Cheche! Ale bude tu dnes veselo!

TŘETÍ DRÁB: Oh, vy selské hřbety, tohle vás vzpamatuje!

JANOŠÍK *(nad ubitým)*: Tatko, musel jsem se proto k vám vrátit? Tatko! Jura je už doma! Ilčík, vezmi ho, a ty, Anka, honem vylez na pec! *(Zastaví se, uvidí DRÁBY u dveří, zatne pěsti a vyrazí ze sebe dušený, ale zoufalý řev.)*

DRÁBI *(rázem se ztratí. Po chvilce je slyšet za dveřmi jejich smích).*

JANOŠÍK *(v téže póse)*: Ilčík, zavři!

(Delší pausa.)

ILČÍK *(stojí pod pecí).*

JANOŠÍK *(nahoře drží hlavu ubitého mezi rukama).*

ANKA *(ustrašena, stále ještě zírá ku dveřím).*

X.

(ILČÍKOVA MATKA.)

JANOŠÍK: Anka, trochu vody! Taťko, napijte se! Nechcete? Napijte se! Nakloň mu hlavu!

ILČÍK: A rukama hýbej mu sem a tam! Dýše už dobře?

JANOŠÍK: Ano — zdá se... Ti mu dali!

ILCÍK: Jen mu dávej studené na tělo, ať neshoří v těch mukách pekelných — a bude dobře. Však i já to dobře znám.

JANOŠÍK: Podej mi nějaký ručník!

ANKA: Aj hlavu mu zavaž!

JANOŠÍK: Taťko! Ještě neslyší! Taťko, to vás pro mne bili? Že jste za študie byl dlužen? Mamička už mne knězem neuvidí! A vy teď znovu zavíráte oči! Znáte mne? Já jsem to Jura — váš Jura!

MATKA ILČÍKOVA *(vsune hlavu do dveří)*: Ilčík, pojď domů! Drábi chodí po dědině — aj Šandor s nimi!

ILČÍK: Nepůjdu — mám tu službu u kamaráda!

MATKA: Pojď domů spat! Máš divokou krev. — Moh bys něco vyvést. A kdo tě teď bude doma opatrovat?

ILČÍK: A kdo že teď půjde spat? — Nestarejte se o mne!

MATKA: Dobrú noc, tedy — Janošík! *(Odejde.)*

JANOŠÍK: Dobrú noc!

ANKA *(nahoře u JANOŠÍKA)*: A teď tady ještě zavázat! Tak a teď nech ho spat!

ILCÍK: Hlavu mu trochu podepřete!

ANKA: Však hej — už jsme udělali!

ILČÍK: A namoč si druhé ručníky!

ANKA: Skočím si domů pro ně! *(Odejde.)*

XI.

(JANOŠÍK. ILČÍK.)

JANOŠÍK *(padne vedle otce, ruce sepne a jen těžce zavzdychne).*

ILČÍK *(přejde několikrát světnicí).*

JANOŠÍK *(zaúpí)*: Moje hlava! Moje hlava! *(S pece ozve se ještě bolestnější vzdychnutí.)*

JANOŠÍK: Jen tiše, tatko, tiše! *(Chvíli čeká, pak sleze.)* Ti mu dali, ti mu dali!

ILCÍK *(přechází, zastaví se, znovu přechází).*

JANOŠÍK *(u mrtvé)*: A Bůh sám ví, už ani slzí není!

ILČÍK: A kdybys zaplakal, nevzbudíš ji!

JANOŠÍK *(stojí, přechází).*

OBA *(najednou uprostřed jizby se srazí a dívají se na sebe, zrak v zraku, obličej v obličeji).*

ILČÍK *(chytne JANOŠÍKA za oděv)*: Ty, Janošík, pověz upřímně!

JANOŠÍK: Nu?

ILČÍK: Ale z upřímnosti srdce — povíš?

JANOŠÍK: Povím.

ILČÍK: Je hřích zabít člověka?

JANOŠÍK *(pevně)*: Je!

ILČÍK *(kývne hlavou)*: A když se člověk mstí?

JANOŠÍK *(zmateně)*: Hm. *(Chytne sám ILČÍKA.)* A když se mstí?

ILČÍK: Ty jsi přece už skoro kněz. Ty to musíš vědět!

JANOŠÍK: Zabíjet se nesmí! To Pán Bůh zakázal!

ILČÍK: Ale oko za oko, zub za zub! — to také přikázal?!

JANOŠÍK: V starém testamentě. Ale v novém ne!

ILCÍK: A jaký že ten nový testament?

JANOŠÍK: Ten dal Kristus Pán!

ILČÍK: Však oni křesťany nejsou! *(Dívají se na sebe . . .)*
JANOŠÍK *(prudce)*: A co s tím chceš?
ILČÍK: Však ty víš!
JANOŠÍK *(divoce)*: Nic nevím!
ILČÍK: Jsme oba silní chlapci! Pojďme k nim!
JANOŠÍK: Kam?
ILČÍK: Do hor!
JANOŠÍK *(bouřlivě)*: Hej! *(Pausa.)*
ILČÍK *(vášnivě a přesvědčivě)*: Někdo už k nim jít musí. A já už toho nevydržím. Je tam Uhorčík aj Harala s Hrajnohou. Slyšel jsi už o nich všechno? Nedávno vypálili v Krupině zemanovi dvůr. A víš, co říkali lidé? Dobře tak! — *(Zahrozí pěstí.)* Ber paně ty daně — však prijde rátanie! — A minulý týden byli aj tady u nás!
JANOŠÍK: A ty jsi s nimi mluvil?
ILČÍK: Zaskočili mi cestu a vyptali se na všechno. A Uhorčík to řekl: že oni nejsou zloději, ani lupiči, ale zbojníky. A chlapci — jací! Svobodni jak ptáci a lítají po všech našich stolicích. Však i ve Zvoleni už něco o nich vědí a — bojí se jich.
JANOŠÍK: Hej!
ILČÍK: A tuhle kdosi i žert na poli stropil. Drábi lehli pod stromy, a tu Jura vykřikl: Uhorčík! Uhorčík je tu! — A tu oni jen se zdvihli, už utíkali! A kdo chyť kámen, honem za drábý a tak jsme je hnali až do vesnice.
JANOŠÍK: A páni?
ILČÍK: Dali drábý na dereš a našvihat jim poručili. Ale i páni mají z chlapců strach.

(OTEC na peci těžko zastěná . . .)

JANOŠÍK: To bude noc! A proto jsem se vrátil domů?
ILČÍK *(znovu přechází po světnici — zastaví se u valašky, potěžkává ji, pak jí i nad hlavou zamává.)* A kde se to tu vzalo?

JANOŠÍK: Ukaž! To je otcovská valaška!
ILČÍK: Jen naostřit bylo by třeba!
JANOŠÍK: Je těžká.
ILČÍK: Ó, pro mne! Ale pro tebe!
JANOŠÍK: Dej sem! Zrovna do mé ruky! *(Zatočí jí.)* Ráz a dva!
ILČÍK: Vezmem si ji s sebou!
JANOŠÍK: Do hor?
ILČÍK *(vášnivě)*: Pojď! Utečeme k nim!
JANOŠÍK *(po chvíli)*: Ne, Ilčík! Já nesmím!
ILČÍK: A proč?
JANOŠÍK: Musím otce opatrovat!
ILČÍK: Však je tu Anka!
JANOŠÍK: A mamička! — *(Polohlasem)* Ah! Zbojníkem nebudu nikdy — leda až budu musit! Ale pak —!

XII.

(JANOŠÍK. ILČÍK. ANKA.)

ANKA *(zavírajíc pomalu dvéře)*: Chlapci, drábi pořád chodí po vsi. Lidé povídají, že bude boží soud.
ILČÍK *(skočí k oknu)*: A kdo to tu šel za tebou?!
JANOŠÍK *(těsně u něho)*: He! *(Postaví se doprostřed jizby a posměšně dívá se ven)*: Šandor! Šandor —! Snad se mu líbíš? A on myslí, že každá roba je pro něho! *(Těsně u ní.)* Anka, kdyby na tě Šandor jen prstem sáhl, řekneš mi to! U evangelia přísahej, že mi to řekneš!
ANKA: Ano — řeknu!
JANOŠÍK *(dlouho se na ni dívá)*.
ANKA *(máčí zatím ručníky)*.
ILČÍK: A všade je rázem ticho! Nikdo nemá odvahy říci jim, že jsou potvory pekelné, starý, Šandor i drábi. A nikdo jim to neřekne, až jim valaška po zádech bude tancovat! A znovu chytí si robotníka a znovu bijí a on trpí a modlí

se a modlí se a trpí. — A Uhorčíka s kamarády je málo! Ve spišské honí nás po stech z dědiny do dědiny a s role na roli, nikdo ani kousek lúčky už nemá, ani kus políčka, co by tam konopí zasil! A hlad v zimě kus chleba nedá! A z panské stodoly smějí jen vrabci brát! A nebude líp a nebude! *(Opřel se o dvéře.)*

ANKA *(v tom poděšeně na peci vykřikne)*: Jaj — bože!

ILČÍK *(se zasměje).*

JANOŠÍK: Co je?

ANKA: Juro, honem sem pojď!

JANOŠÍK: Kriste Pane, tatíčku!

ANKA: Umírá . . . Tak se mu ruce chvějí . . .

JANOŠÍK: Ilčík, vody podej!

ILČÍK *(ani se nehne)*: A nač? A víš, jak ti ho přivezli? Na hnojném voze — ty sis nevšiml — ale já ano!

JANOŠÍK: Tatíčku, což tu mám být sirotek sám?

ILČÍK: Sirota nesirota — kdo se ti o to stará? Svlec kabát, už knězem nebudeš! Staré a nové evangelium? Oko za oko a zub za zub! Vezmi valašku a pojď mezi chlapce! Co tam ještě na peci hledáš? Sebe naposled? I tebe přivezou jednou takhle, zůstaneš-li a Pán Bůh dej, aby tobě tenkrát mohl někdo zatlačit oči! Ale já to nebudu! Nebudu! S bohem, Janošík, s bohem! *(Chcé odejít.)*

XIII.

(A je tma v jizbě a všude je ticho.)

ILČÍK *(dá se znovu do strašného smíchu).*

(Z dálky je totiž slyšet tlučení na vrata a ostrý hlas DRÁBŮ: Ráno na panské! Ráno na panské!)

ILČÍK *(po každém tom výkřiku otočí se po JANOŠÍKOVI a dá se do smíchu)*: Pozor, nové evangelium jde!

(Kroky drábů se blíží . . .)

JANOŠÍK *(na peci pustil OTCOVU hlavu z rukou.)*

ANKA (*úzkostlivě hledí dolů*).

ILČÍK: Už jdou — už jdou...

JANOŠÍK (*náhle skočí s pece — ANKA za ním*).

ILČÍK (*se nahnul a počítá*): Teď jsou u Banárů... (*Hlas venku: Ráno na panské! a rány do vrat.*) Teď u Súkupů...

ANKA (*zděšeně*): Janošík, Juro — nedej se svést, nezapomínej, že jsem — tu — já — tvoje — Anka —

JANOŠÍK (*mávne jenom rukou*).

(*A je znovu ticho. Kročeje se přiblížily. Je slyšet, jak asi tři osoby se zastavily: Nějaký tlumený hovor a smích. Pak — čtyři surové údery venku do vrat a smích: Ráno na panské!*)

JANOŠÍK (*se vzpřímil, hromově*): Nepůjdeme! (*A na ráz uchytí valašku do ruky.*)

(*Ticho venku. Pak znovu šepot a smích a rány a výkřik: Ráno na panské!*)

JANOŠÍK (*vztekle*): Nepůjdeme!

ILČÍK (*dá se do veselého smíchu*): A kdyby sám Šandor to křičel — nepůjdeme a (*dupe zuřivě*) nepůjdeme!

ANKA (*chytla JANOŠÍKA za ruku*): Juro, Juro, můj Juro — vzpamatuj se! Máš tu otce, mamku, všechny už na pravdě boží — máš tu samotnu mne!

JANOŠÍK (*vroucně*): Jen tebe!

ILČÍK: A už ti ani svatý nepomůže! Už jsi v tom!

JANOŠÍK: Že jsem chtěl!

ILČÍK: A teď musíme utéci! Pojď, půjdeme!

JANOŠÍK: Ještě nejdu!

ILČÍK: Chytnou tě a zavrou do klády!

JANOŠÍK: Ale dříve musí přijít!

ILČÍK (*nadšeně*): Hej! Nedáme se!

JANOŠÍK: Ty ani já! Ilčík, podej mi ruku! Ka-ma-rá-de!

ILČÍK (*prudce ho obejme*): Tvůj na věky! Ale už jsou tu! Slyšíš? Po vsi jak jdou! Hej — už jsou tu! (*Letí ke dveřím a opře se o ně.*)

ANKA (*prosebně, zoufale*): Juro, Juro — pro Kristovo jméno —!

JANOŠÍK: Už je pozdě! Ne — Ilčík — pust ode dveří a pust je! Pust je — povídám! (*Rozkročí se.*)

XIV.

(*PŘEDEŠLÍ. ŠANDOR. DRÁBI. LID.*)

(*Dvéře se otevrou. Několik loučí hoří.*)

ŠANDOR (*za ním tři DRÁBI vejdou dovnitř. Několik postav ještě za nimi.*)

ŠANDOR: Kde je ten drzý kněz?

JANOŠÍK: Tady!

ŠANDOR: A! (*Uvidí ANKU.*) A panenka sem chodí se schovávat? Sem — do peleše lotrovské! A tu náš starý známý — Ilčík! Zase divočíš? Cheche! Podívejme se na vzácnou společnost! (*Postoupí k JANOŠÍKOVI*) A kdo půjde ráno na panské?

JANOŠÍK: Nikdo!

ŠANDOR (*těsně u něho*): Kdo půjde ráno na panské?

JANOŠÍK (*jde těsně k němu*): Nikdo! (*ŠANDOR ustupuje.*) Či kdo má jít na panské? He? Otec mrtev, matka mrtva — kdo půjde na panské?

ŠANDOR (*se zastavil*): Ty!

JANOŠÍK (*se zasměje*): Ne!

ILČÍK: Ani já ne!

ŠANDOR: Což pak je pokousal vzteklý pes? Svažte je!

JANOŠÍK (*mávne valaškou*): Opovažte se!

DRÁBI (*ani se nehnou*).

JANOŠÍK (*chodí za ŠANDOREM*): A ty — a ty — víš, co je to křesťanská duše? A ty — a ty — víš, co ty,

co je to otec a matka? A ty — víš — co je to synovská láska? A ty — a ty — jen biješ a biješ a zavíráš — ty, dej si pozor!

DRÁBI (*učiní pár kroků vpřed*).

JANOŠÍK: Ani se nehněte! (*Chytne ŠANDORA za krk.*) A kdo mi tu otce zabil? Když teď odejdeš odsud živ, kdo tě šanuje — kdo?

DRÁBI (*vrhli se na JANOŠÍKA*).

JANOŠÍK (*srazí jednoho i druhého, na třetího padne ILČÍK*).

ŠANDOR (*stojí bledý a třese se*).

JANOŠÍK: Kdo tě šanuje? Já — Janošík! A až ti do roka dvůr shoří — kdo ti to udělá? Já — Janošík! A na ni tady (*ukáže na ANKU*) ani rukou mi nesáhni! (*Mrští jím o zem.*)

ILČÍK: A co že ho šetříš? Zab ho!

JANOŠÍK (*obrátí se, úsečně*): Ne! (*Klekne.*) S bohem, mamičko! (*Pokřižuje se.*) S bohem, tatíčku! Hej — môj otěc byl dobrý, já musím byť zbojník! (*Svěsí hlavu.*) S bohem, Anka, nezapomínej na mne! Knězem už nebudu a nemohu být! (*Rozmáchne se proti DRÁBŮM, kteří se znovu vrhli na něho.*) Pusťte! A ty Ilčík, za mnou pojď! Pojď za mnou!

ILČÍK (*skoro vesele, s rozpřaženou náručí*): Jdu — kamaráde — za tebou!

JANOŠÍK: A do hor!

ILČÍK: Do hor!

JANOŠÍK (*pak OBA*): A na zboj! Na zboj! Na zboj! (*Vyrazí ven. Hluk a poplach ve vsi. Záře světel . . .*

ANKA (*sama klečí a hořce pláče . . .*)

(*Opona.*)

II. JEDNÁNÍ. (LES.)

(Pozdní odpoledne. Mezi stromy nějaká postava. Ozve se ostré zbojnické zahvízdnutí. Ticho. Nové hvízdnutí. Na to slyšet havrana zakrákat.)

I.

(*GARAJ. HRAJNOHA.*)

GARAJ (*dívá se po stromech — pak zahvízdá po třetí*). (*Havran ozve se znovu.*)

GARAJ: Ej, kamaráde! Hej! Nedělej už tedy hloupostí a slez dolů! (*Dívá se vzhůru.*) (*Havran ozve se znovu.*)

GARAJ (*chodí od stromu ke stromu, pod jedním se zastaví.*): No hej — Hrajnoha!

HRAJNOHA (*se stromu*): No — Garaj! Konečně že mne najdeš! Kde jsou ostatní?

GARAJ: Dojdou za chvíli. Zdrželi se trochu.

HRAJNOHA (*sleze — ironicky*): Bohu dušu — a mně dukáty!

GARAJ (*vesele*): Nedáme!

HRAJNOHA: A co že jste se tam celý den váleli? Byla to smutná varta tady! Ani baba nepřejde!

GARAJ: A my čekali zatím na panské chlapy. Měli jít z hory ze dřeva — ale nepřišli.

HRAJNOHA: Skočil jsem i naproti do hory. Ale ani tam vrána nezakřikla. Je tu dnes smutno. Máš trochu tabáku?

GARAJ: Ale nevyfajči mi všechen!

HRAJNOHA: A kde zůstal Uhorčík?

GARAJ: O je! Dal se na levo horama — šel do Kremnice. Má tam zase něco...

HRAJNOHA: Oho! Něco veselého?

GARAJ: Snad. Jen aby nám to Harala zase nepokazil. Vždycky nějaká děvečka mu do toho vleze a na ráz zapomene na vartu a na všechno. Zpropadené ženské! Ty i do hrobu ho přivedou!

HRAJNOHA: A když si tak Putnoka přibere!

GARAJ: To je písniček! Ale čert aby při tom spal! — Víš, že nás předevčírem chtěli na Dětvě honit?

HRAJNOHA: Kdo?

GARAJ: Drábi! A už i pistole si přichystali. Ale prohnali jsme je i s pistolemi! Vlček držel už jednoho pod krkem — ale vydral se mu a utekl. (*Sbírá dříví na oheň.*)

HRAJNOHA: Ty — chlapci na dědinách už o nás zpívají!

GARAJ: Slyšel's?

HRAJNOHA: Ale neumím povědět.

GARAJ: O nás a o Janošíkovi?

HRAJNOHA: To — hej! —

GARAJ: Však on to Putnok jistě donese. Má prý za Těkovem nějakou děvčici. A pěknou — povídal Harala.

HRAJNOHA: Jen aby to nebyla nějaká krčmárka — hehehe!

GARAJ: Ale vybrali jsme jí to tenkrát, co ona s Haralou tancovala —! Když si teď na to vzpomenu: plný pytel toho bylo — a jdu skoro kolem ní — a ona nevidí, neslyší — Gajdoščík hraje — Harala tancuje . . .

HRAJNOHA (*směje se širokým úsměvem*):

Jura je na hori,
Jano je v komori —
a ty naša šenkerečko
tancuj si po vôli!

GARAJ: Máš křesadlo s sebou?

HRAJNOHA: Aj hubku! (*Rozdělávají oheň.*)

GARAJ: Fi! Je to mokré jakési. (*Dýmá do roští.*) Vyházej trochu roští, aby to moc nekouřilo!

HRAJNOHA: Však tu ani noha nepřejde!

II.

(*PŘEDEŠLÍ. UHORČÍK.*)

UHORČÍK (*starší už „chlapec"*): Pán Bůh dej štěstí, chlapci! Oheň rozděláváte?

HRAJNOHA: A ty už jsi tu?

GARAJ: A co že to neseš za ptáka?

UHORČÍK: O, to je něco moc vzácného —! (*Ukazuje.*)

HRAJNOHA: Tetřev!

UHORČÍK: Pěkný kus — co? A pták hloupý skoro do ruky mi vlezl. Lehl jsem si pod strom a on zrovna nade mne si sedl a křičí a křičí — jak išpán nějaký...

GARAJ: A co že ty, kmotře, posloucháš teď tetřevy?

HRAJNOHA: Cheche! Zadarmo jistě ne!

UHORČÍK: A co jestli zadarmo?

HRAJNOHA: Tož pro dnešek!

GARAJ: A pěkně tokají, pěkně?

UHORČÍK: Tak silno a vesele! (*Shrnou se k ohni.*)

HRAJNOHA: Byl's ve Lhotě?

UHORČÍK: Kde ve Lhotě? Ještě dále! V Kremnici prodával jsem včera turkyni.

HRAJNOHA: Hodně ji bylo?

UHORČÍK: Dva pytle. Pán Bůh ví, kde urostla — ale pěkná byla. Starý Weiss ji koupil, a když jsem mu dukát na koupi přidal — pověděl mi, co jsem zrovna chtěl. Ale kamarádi ještě o všem nevědí. Možná že jsem turkyni a dukát dal zadarmo, a možná že —

GARAJ: Kolik jich bude?

UHORČÍK: Asi dvacet!

HRAJNOHA: To bude parná práce!

GARAJ: A samí hajdúši?

UHORČÍK: Spíše husaři!

GARAJ (*vyskočí a tleská do dlaní*): Husaři! Husaři! První cifrovaný kabát musí být můj! A koho že povezou? Pana krále snad?

UHORČÍK (*usmívaje se*): Však uvidíme! — A ty, Hrajnoho, co's to vyvedl?

HRAJNOHA: A co já?

GARAJ: Hloupost nějakou asi!

HRAJNOHA: Co? O babě vypravují?

UHORČÍK (*ve smíchu*): Bože! Jsi ty pěkný zbojník. Surovec jsi a nic jiného!

HRAJNOHA: Však to zasloužila! *(Leze na strom.)*

UHORČÍK: Potká babu v lese. Šla bosky. Dá ji dukát, aby si koupila boty. Ale kdež pak baba, aby se s dukátem rozloučila! Strčí ho do kapsy a jde z jarmarku zas — bosa. A tu on — huncút — už na pařeze sedí a na babu si čeká. A kde že má boty? — hned se ptá. No, Hrajnoha, je to tak?

HRAJNOHA (*se stromu*): No hej!

UHORČÍK: A baba nic — dukát si schová, ale boty kde nic tu nic! Víš, co jí udělal? Na boso ji okoval podkůvkou aj hřebíky!

GARAJ: Chachacha!

HRAJNOHA (*na větvi surově se směje*).

UHORČÍK: A hned měla boty! Máš ty na baby nějak spadeno, a to proto, že tě nemají rády — viď? Však která by tě chtěla! Černý jsi jak smola, strapatý jak kohout — co tam zas děláš nahoře?

HRAJNOHA: Koukám po kamarádech . . . (*Pausa.*)

UHORČÍK: Nu, chlapci — a kde je Janošík?

GARAJ: S Ilčíkem kamsi se zatoulali. O nás jako by chvílemi ani nestál . . .

UHORČÍK: Ale kamaráda lepšího bys nenašel! Býval jsem já dobrý kapitán, ale on je lepší. A hned jak doběhl k nám prvú noc, na očích jsem mu to viděl, že on bude nejlepším ze zbojníků. Síly má jak medvěd — a rozumu! Tuhle vykreslil mi na skálu celou trenčanskou stolici. A všade a o všem ví. Takhle mi to nakreslil. Tu máš, bratře, povídá — Trenčín. Tu Hlava, tu Bystřice, tu Žilina. Tu máš Lopeník, tu Homolku, tu Veternou Holu. A kde jaký kaštel, kde jaká dědina, všechno namaluje. Nu, kamarád — jaký má být. A kapitán, jakého mít musíme!

GARAJ: Chtěl bych být jednou takým, jako on — ale jsem jenom hloupý sedlák.

UHORČÍK: Ale patříš mezi nás jedenáct!

HRAJNOHA *(se stromu)*: Už jdou! Slyšíte? *(Je slyšet gajdy, výskot a zpěv.)*

HRAJNOHA: A ti chlapi si zpívají! Harala a Putnok! A ženskou mají s sebou — cigánku jakousi. Poslouchejte! Ej — juch! *(Slezl.)*

PUTNOK *(v dálce)*: A já mam Marinu,
červenú ak malinu.
Ja keď já k ní večer pridem —
prikryje ma perinú. *(Výskot.)*

Ona ma perinú,
já ju zas halinú,
aby ludé neríkali,
že jej chodím za inú. *(Ej — juch!)*

Zuzu sme už vydali,
ešče máme Marinu —
keď sme jí aj krávu dali,
dáme jí aj perinu . . .

HRAJNOHA: Už celý rok jsem cigánů neslyšel a neviděl! Musíme zas nějaké zastavit a na Polhoru zavést. Slíbil jsem tam Kači fěrtoch a nemohu žádný sehnat. Chochochocho!

GARAJ: Chocho!

III.

(PŘEDEŠLÍ. PUTNOK. GAJDOŠČÍK. HARALA. CIGÁNKA.)

HARALA *(s cigánkou — kolem krku se drží).*

PUTNOK *(kytku za širákem — zpívá . . .).*

GAJDOŠČÍK *(hrá na dudy).*

UHORČÍK: Vítejte chlapci! A co si to sem vedete?

HARALA: To je moje žena! *(Všichni se smějí.)* A ty, Putnok, zpívej — a ty, Gajdoščík, hraj: Pred na—aši je . . . *(Zatleská si a tančí.)*

PUTNOK *(podupává si)*: Pred naší je zahrádečka —
trněná, trněná, trněná, trněná!

HRAJNOHA *(tančí proti HARALOVI).*

PUTNOK *(zpívá)*: A v ní roste rozmarina —
fialka červená!

Kdo ji trhal? Moje milá —
celá uplakaná.

A proč pláčeš a narikáš —
moja znejmilejší?

Vezmi šátek a utri sa —
budeš najhodnější!

HRAJNOHA: A kde je šátek, Haralo?

HARALA: A má cigán jako já — šátek?

HRAJNOHA: Ale Putnok má!

CIGÁNKA: A jaký pěkný, vyšívaný!
HARALA: Putnok, dej mi ho!
PUTNOK: Nesmím!
CIGÁNKA: Mně ho dej!
PUTNOK *(zavrtí hlavou).*
HARALA: Dukát dám za něj!
PUTNOK: Je od Kačenky. A takový já z ruky nedám.
HARALA: Tak si ho nech! *(Cigánce)*: Však ho nepotřebuješ! *(Pohladí ji.)*
CIGÁNKA *(chytne ho rukama za hlavu)*: Ale koupíš mi takový? —
HRAJNOHA: Kamarádi, dejme si hádat!
GAJDOŠČÍK: Kdo nejdříve umře!
HRAJNOHA: Koho nejdřív na strom pověsí?
HARALA: Kdo se nejdřív ožení! *(Smích.)*
HRAJNOHA: Kdo se ožení nejdřív s konopným provazem!
UHORČÍK: Nu — tak už mlčte!
HARALA *(cigánce)*: Nu — má hvězdičko — hádej! *(Obejme ji.)*
VŠICHNI: Chachacha!
HARALA: Nejdřív Uhorčík! Ty — Uhorčík — dej si hádat! Všechno ti uhodne! Mně uhodla, aj že jsem ani mamy neměl.
HRAJNOHA: A z čeho jsi se tedy narodil?
HARALA: Já jsem se nenarodil — já jsem — přišel na svět!
GAJDOŠČÍK: A hned ženskou s sebou! *(Smích.)*
UHORČÍK *(cigánce)*: Nu hádej! A kde my jsme se už viděli? V Semaníně?
CIGÁNKA: Ne — to jsem nebyla já. To byla sestra, co si ji ve dvoře nechali.

UHORČÍK: Byla hezčí než ty.

CIGÁNKA: A co je mně do toho? Dej dukát, povím všechno!

HARALA: Jaký dukát? Ničeho nedávej!

UHORČÍK: Dám — jen hádej! V Krista pána věříš?

CIGÁNKA: Když chceš, věřím. Mám ti aj tři křížky udělat? *(Pokřižuje se.)*

UHORČÍK: Pak to nemusí být všechno pravda, co řekneš!

CIGÁNKA *(se zašklebí)*: Ukaž ruku! Co ti mám říci? A kde že jsi byl naposled návštěvou? Proč tam chodíš? Po druhé už tam nelez! Víš, co tam na tebe čeká?

HRAJNOHA *(na cigánkou zakráká).*

CIGÁNKA *(se lekne).*

HRAJNOHA: Nu — co se tolik lekáš? To kamarádům tak zpívají!

PUTNOK: A teď hádej mně! Ticho, chlapci!

CIGÁNKA: Což ty! Ukaž i druhou ruku! Proč jsi tak hezký a tak málo se ženským líbíš?

HARALA: Vždyť on ani milovat neumí.

PUTNOK: A je tobě něco do toho?

HARALA: A kdybych ti Kačenku byl nenamluvil?

PUTNOK: A už za ní nepůjdu!

GARAJ: Nu pak aspoň písničku na ní slož!

PUTNOK: Písničku, písničku! Než složíš jednu, má Harala dvě ženské. A to tě potom omrzí, písničky dělat. Jiný při nich tancuje a pod okénkem miluje —

GARAJ: Nu — nu!

PUTNOK: Jenom moje cigánečka — ta mňa lutuje!

CIGÁNKA: Však nělutujem! Pro tebe havran nezakváká a možná, že budeš šťasten. Ale musíš v pravý čas utéci! Nezapomeň na to. *(Dívá se na něho.)*

HARALA: Oho, holubičko moje, nevrkej mi tolik!
CIGÁNKA *(vesele)*: A ty — pust mne!
HARALA: Nepustím! Pohádej i mně ještě jednou!
GARAJ: A mně!
HARALA: Ne — dříve mně!
CIGÁNKA: Jsi mi to pěkný chlap! *(Dívá se na něho.)* Ale bůh sám ví, kdybych tě nebyla při tanci viděla, nebyla bych s tebou šla. A — pust mne!
GARAJ: Obraťte se všici, cigánka má Haralu ráda!
HARALA: A Harala má cigány rád! Gajdoščík, a co že ty už zase u ohně ležíš? Zahrej znova. Pred na-aši...
GAJDOŠČÍK *(směje se a hraje).*
VŠICHNI *(podupávají)*: trněná, trněná...
HARALA *(s CIGÁNKOU tančí. Naproti nim PUTNOK s HRAJNOHOU).*
PUTNOK: A proč pláčeš a narikáš —
moja najmilejší?
Vezmi šátek a utri sa —
budeš najhodnější! *(Podává šátek HARALOVI, HARALA CIGÁNCE.)*
VŠICHNI *(se smějí).*
CIGÁNKA *(na ráz schová šátek za ňadra).*

IV.

(PŘEDEŠLÍ. VLČEK.)

VLČEK *(přibíhá)*: Chlapci, chlapci — po celé hoře vás hledám!
UHORČÍK: A což nás ani slyšet není? Čím to máš uši zalepeny?
VLČEK: A proč děláte takový hřmot?
UHORCÍK: To Harala!
HARALA: Ba ne — to Gajdoščík!

GAJDOŠČÍK: Ne — to Putnok zpívá...

PUTNOK *(Vlčkovi)*: A ty — co jsi celý udýchán? Honí tě?

VLČEK: Nehoní — dobrou zprávu nesu. Ale co tu chce cigánka?

HARALA: Nech ji být! To je moje žena! Bez oltáře a bez světla — ale moje žena!

CIGÁNKA *(odchází mezi stromy).*

VLČEK: Tož tak — než přijde Janošík, ať již to všichni víte — ať už raději čekáme. Dnes večer pojede tu horou baron Revay.

UHORČÍK: Hej — který?

VLČEK: Ze šťávničky u Sučan.

GARAJ: Hej — ten?

VLČEK: Jede s ním pět hajduchů, paní, kněz a kočí. Jede na Zvoleň.

HRAJNOHA: Byli jsme tam u něho na podzim. Ale nestálo to za to: několik ovcí!

VLČEK: Ale teď to bude stát za to. Veze peníze.

GARAJ: Nemám už skoro ani groše.

UHORCÍK: Ale pozor dejte na hajduchy. Jsou už teď opatrnější. Loni o nás ještě tolik nevěděli. Ale teď každý už pistol nabitou nosí. A stráže aby se postavily. Přiduste trochu oheň!

GAJDOŠČÍK: A kdo že půjde na stráž?

HARALA: Já!

HRAJNOHA: Aj — já! *(Leze znova na strom.)*

PUTNOK: Jeden stačí.

UHORČÍK: Počkejte! Dole úvozem asi nepojedou. Ale čert ví! Takoví páni mívají všelijaké nápady. Což chce-li mocí mermo zlámat pán kolo nebo vaz? A cesta hore není

také lepší. Hej — pistole oba si nabijte! A pak jen znamení dejte!

GARAJ: A já poletím první!

VLČEK: A hajduchům zrovna po hlavách!

UHORČÍK: Spíš po koních. Hleďte jim vpadnout do úzd a pak srazte chlapa valaškou!

VLČEK: A zahaste oheň! *(HRAJNOHA zakráká.)*

UHORČÍK: Dost času! A ty, Hrajnoho, nekrákej tolik na stromě! Člověk potom neví, jsi-li to ty nebo havran.

HRAJNOHA: Aj, kmotře — budu-li já jednou viseť na větvi, bude to jistě havran! *(Sleze.)* Já jdu tedy nahoru?

HARALA *(stojí u cigánky).*

UHORČÍK: A co ty, Haralo? Jdi tedy k dolejší cestě!

HARALA *(bere cigánku)*: Však už jdeme!

GARAJ: No — tohle bude varta! *(Smích.)*

HRAJNOHA: Půjdu raději s nimi!

UHORČÍK: Ne, ne! Ty jdi nahoru!

HRAJNOHA *(HARALA s CIGÁNKOU pryč).*

VLČEK: Potkal jsem včera dva sedláky z Hontu. Nemají tam zrovna také veselý život. Předešlou zimu loupali kůru z břez a míchali ji s otrubami, jen aby hladem neumřeli.

GARAJ: A u nás skoro těch otrub neměli!

PUTNOK: A to prý všechno dělá Turek. Není prý peněz a páni musí prý draho vše platit. Jako by pole nerodila všeho dost!

UHORČÍK: Jen když to mají na koho svést!

VLČEK: Však kdyby nás nebylo, ani Turka by nevymysleli! — Mám hlad!

GARAJ: A co bude s tetřevem?

UHORČÍK: Oškubej ho zatím!

GARAJ: Však už Michalčík jde. A plný pytel toho nese!

UHORČÍK: Hej, chlapci — ticho!

V.

(*PŘEDEŠLÍ. MICHALČÍK.*)

MICHALČÍK *(zvolna a vážně)*: A pozdrav Pán Bůh, páni kamarádi!

VŠICHNI *(se sesedli u ohně a mlčí)*.

MICHALČÍK *(sundavá pytel)*: Hm. Hm. A co pak je vám, že jste tak stichli? Co je vám, holoubci, co? Hlad máte — hlad máte? A co bude dělat Harala dole u cesty?

UHORČÍK: A co by dělal — hlídat bude!

MICHALČÍK: A já myslel — cigáňata robit! *(Smích.)* A tady toho máte zase plný pytel. *(Rozvazuje ho.)* Sůl. A kdo že by si vzpomněl na sůl? Michalčík. Paprika! A kdo že by si na papriku vzpomněl?

PUTNOK: Michalčík...

MICHALČÍK *(zvolna se ohlédne)*: Nu — ano: Michalčík. Ty bys na to jistě zapomněl. Takové mladé, divoké hlavy — ty tak na cigánku nezapomenou, ale na papriku a na sůl...! A nová hubka a nové křesadlo. A kdo že by si na to vzpomněl?

VŠICHNI: Michalčík! Michalčík!

MICHALČÍK: Nu — ano: Michalčík — a tu se ještě podívejte! *(Rozdělává pytel docela.)*

VŠICHNI: Ó! To jsou poklady! Dej mi kus slaniny! A mně kus chleba! A mně kus chleba a kus slaniny!

MICHALČÍK: A co vy jste donesli? Nic vám nedám!

UHORČÍK: Podívej se! Garaj už to škube!

MICHALČÍK: Hm. Pěkný pták! Ale to ti jistě přiletěl až na nos!

UHORČÍK: A co by na nos! Do huby! A víš, co jsi mně zapomněl donést? Fajku novou!

MICHALČÍK: Však ti stará zapekačka taky stačí! — Škubej, Garaj!

OSTATNÍ *(jedí nebo pokuřují). (Pausa.)*

MICHALČÍK: Chlapci, v trenčanské je chlap a ten prý viděl čerta — takového čerta, rohy jak z vola!

UHORČÍK: Jen že neměl kopyt a byl to zeman z Dobronivé...

(Ticho.)

MICHALČÍK: A po víně se mi stýská, chlapci, ani nevíte jak!

VLČEK: Však počkej, dostaneš jednou! Mám ho na Královej Holi celou bečici.

GARAJ: A snad i Revay si ho vzal na cestu!

MICHALČÍK: Co? Revay? Jaký Revay? Pojede tudy?

PUTNOK: Však proto Harala hlídá.

MICHALČÍK: Abyste mu šel někdo pomoci! Ten jednou i od ženských shoří — a Révaye bylo by škoda!

GAJDOŠČÍK *(začíná si tiše přehrávat na gajdy).*

PUTNOK *(u něho, pozpěvuje si)*:

Umrem, umrem, ale neviem kedy,
a keď umrem, ležat budem —
takto si já zpievat budem:
aj režucha, režucha,
nemá dievča kožucha —
ani ho mat nebude
dokad za mně nepude!

VI.

(PŘEDEŠLÍ. JANOŠÍK. ILČÍK. ADAMČÍK. TŘI ROBOTNÍCI.)

(Z dálky ozve se zahvízdnutí.)

UHORČÍK *(odpoví).*

(Tři postavy objeví se mezi stromy — jsou to staří, shrbení SEDLÁCI. Vstoupí, pokloní se uctivě a s křesťanským: Pochválen buď Ježíš Kristus!)

ZBOJNÍCI: Na věky — amen!

(V tom okamžiku vstoupí JANOŠÍK, ILČÍK a ADAMČÍK. Jako každý z chlapců i oni mají valašku, pistol za opaskem „vygombičkovaným", širák, halinu, gatě, dole řeménky od kopců stáhnuté.)

JANOŠÍK: A tož, chlapci, dobrý večer! Jak že jste se měli celý týden, co jsme se neviděli? A co jste dělali a viděli? Pán Bůh pozdrav, Uhorčíku! Aj tebe, Michalčíku! Na tabák jsi nezapomněl?

ILČÍK: A pozdrav tě Pán Bůh, Vlčku!

VLČEK: Aj tebe, Ilčík!

JANOŠÍK: A co ty, Garaj, jak se máš? Pěkného kohouta škubeš!

GARAJ: A kde jste chodili? Tak dlouho jsme vás čekali!

JANOŠÍK: Až u moravské strany jsme byli, až pod Javorníkem za Bystřicí. I na Moravu jsme zašli. Ale zdá se mi, že to tam není lepší než u nás. A na lazech bídný tam mají život!

ADAMČÍK: Aj u nás, na Javorině jsme byli!

GAJDOŠČÍK: A co že jste viděli s kopců?

JANOŠÍK: Malý Kriváň a vás pod nimi! — A Michalčíku, máš dost co jíst? Dej tady stařečkům něco, budou hladovi!

MICHALCÍK: Mnoho toho nemám. Kus chleba a slaniny.

JANOŠÍK *(vesele)*: A co bys chtěl víc?

MICHALČÍK: Kus divoké husy!

ADAMČÍK: Až potkáš bílou, zeptej se na ni!

MICHALČÍK *(jde k robotníkům).*

ROBOTNÍCI *(poděkují a zajdou trochu do lesa).*

JANOŠÍK: Chlapci, a teď dohromady — a potom, co Pán Bůh dá!

ILČÍK: Však nejsme ještě všichni!

JANOŠÍK: A kdo schází? Harala! Kde je Harala?

UHORČÍK: Leží u dolejší cesty a Hrajnoha u hořejší. Donesl Vlček, že dnes horou pojede Revay ze Šťávničky.

JANOŠÍK: Až za chvíli. Potkali jsme je za druhou horou, spravují kolo, polámalo se jim.

UHORČÍK *(chce zahvízdat)*.

JANOŠÍK: Ale nech je na vartě! Tož — co nového na světě?

MICHALČÍK: To nového, že horní chlapci nemají už ani dukátu, ani vína a že Michalčík nebude mět za chvíli čím svoje děti krmit.

JANOŠÍK: A kdo za to může?

ADAMČÍK: A což, Michalčíku, bude-li tu za chvíli sud vína?

MICHALČÍK: Mají ho s sebou opravdu? — Zaplať nebe, že páni takové presenty s sebou berou!

JANOŠÍK: Však se nestarej! I peníze budou! Co je nového v gemerské?

PUTNOK: Nic zvláštního. Povídali mi lidé na dědinách, že teď mužští jsou nějak divocí. Chytili tam drába v noci, v kolomazi vyváleli a peřím posypali. A pohorelického zemana v lese živáni prý obstoupli, div že jim z rukou utekl. A tak byl pobitý, že i dneska z toho leží.

JANOŠÍK: Kdo že je to?

PUTNOK: Vypravovali mi to chlapci u statků.

JANOŠÍK: A zabít že chtěli?

VLČEK: Však aj při Kysúci toulají se nějací takoví. Čtyři jsou a z moravské strany. A mezi nimi chlap, který prý mlýnské kolo rukama zarazil. Pobyli týden a pak jako když se zem pod nimi slehne.

JANOŠÍK: Hm. A co dělali?

VLČEK: Zbíjeli — a kde se dalo.

JANOŠÍK: Kde se dalo? Což i sedláku kradli?

VLČEK: Právě sedláci mi to vypravovali!

JANOŠÍK: Pak musíme dát na pány bratry pozor. Na išpána v lesích si nikdo hrát nebude a nesmí! Aspoň dokud tu budeme my a já Janošík. A kde ty jsi byl, Garaj?

GARAJ: V trenčanské stolici při Váhu jsem běhal.

JANOŠÍK: Nic nového?

GARAJ: Nic. Na Beckově utloukli předevčírem dva sedláky palicemi. A čert ví, co udělali, Neptal jsem se po tom. Nic chytrého by to nebylo.

JANOŠÍK: Hm. *(Usměje se.)* A víte-li, chlapci, že na Trenčíně už říkají o nás, pro mne a pro vás, že už vyrostly hrušky na Zvoleňsku.

UHORČÍK: A na těch hruškách konopný provaz — říkají i v Kremnici.

JANOŠÍK: A co že by?

VLČEK *(v smíchu)*: A což — rádi by nás už viděli na nich? A jsme takhle teprve rok pohromadě!

ADAMČÍK: A že prý panským sádlem provazy namažou.

VLČEK: — jen aby se zbojníčkovi těžko umíralo! Janošík, a víš, co aj o nás o jedenácti ještě povídají? Že takých chlapců potřebovali by teď císař pán do vojny na Turka, ti že by už něco pomohli!

JANOŠÍK: Hej — do vojny?

ILČÍK: A my nemáme vojny?

GARAJ: A Turků není také dost?

UHORČÍK: Však hej! — na rok, na dvě šel bych! Ale toulat se tam pořád rok za rokem! Mně jsou tu lesy milejší než celé Uhersko dole. Co že tam uvidíš? Slunko pálí do tebe celý den, tráva suchá a nijaká, voda líná a

shnilá valí se mezi břehama — a pak se máš najednou rozeběhnout a honit Turka. A co by se on tam bál? Nebojí se. Ale u nás bál se vždycky! Až pod Trenčín došel, dále už nemohl. A co jsme u nás mu neodpustili, to mu i bez nás pan císař neodpustí.

GARAJ: Ale co my tu děláme, to možná, že zas nám pan císař neodpustí.

ILČÍK: A císař — necísař — to je naše hora!

ADAMČÍK: A naše stolice jsou naše stolice!

VLČEK: A nebe nad námi komu že patří?

GAJDOŠČÍK: Pánu bohu, ptákům aj nám.

JANOŠÍK: Když nezabiješ!

UHORČÍK: Bývalo zákonem i za mne. A tak se to říkalo: že kdo se vraždy dopustí, toho že jednoducho odbijeme.

JANOŠÍK: A vraždil bys podruhé. Ne! Kdo se vraždy dopustí, od nás vyhnán bude a všech jedenáct na něho zapomene!

UHORČÍK: Tak! Dobré je to!

VLČEK: Kamarádi! A jak tohle může být zákonem?

JANOŠÍK: Proto, že nejsme ani gemerští, ani urovavští živáni — ale že jsme kamarádi, bratři, páni zbojníci — pro tam ty *(ukáže na robotníky)* a že to povídám já, Janošík, po Uhorčíkovi váš kapitán. — A teď sesedněte se, páni bratři, bude zase soud. Michalčík, zavolej jich sem!

MICHALČÍK *(jde pro robotníky).*

JANOŠÍK: A vy lidé, odpovídejte jen boží pravdu!

VII.

TRI ROBOTNÍCI *(postavili se před ZBOJNÍKY — hledí přímo a pevně).*

JANOŠÍK: Vím již všechno, ale chci, aby to i kamarádi dobře slyšeli. — Odkud jdete?

PRVNÍ SEDLÁK: Z Hontu.

JANOŠÍK: A kam se ubíráte?

PRVNÍ SEDLÁK: Do světa jdeme!

JANOŠÍK: A proč jdete do světa?

PRVNÍ SEDLÁK: Utíkáme před pány.

JANOŠÍK: A jak se jmenuje tvůj pán?

PRVNÍ SEDLÁK: Andrej Bella.

JANOŠÍK: A je i tvůj pán?

DRUHÝ SEDLÁK: I můj.

JANOŠÍK: A co že dělá Andrej Bella?

PRVNÍ SEDLÁK: To dělá: Minulé zimy proto, že žena na zámek poklízet nešla, ale nemocné dítě doma opatrovala, v třeskutém mrazu do klády ukovat ji dal a mne na osla posadit a vodou mne polévat. Já ještě všechno přetrpěl — ale žena zemřela.

JANOŠÍK: Slyšíte, kamarádi? A co že tobě udělal Andrej Bella?

DRUHÝ SEDLÁK: Od rána do noci robotou mne sužuje. A to všechno proto, že jsem jednou na den svého patrona sousedy u sebe pohostil, při čemž oni trochu měli „v čepici" a ráno na panské nešli. Rozhněval se tenkrát na mne a od té doby všechen hnůj ze dvora musím odvážet já. A kolikrát pojedu, nenapíše; a je noc — krávy už nikam nemohou a já musím ještě dvakrát jet. O svatém Martině z domu mne vyhnal a drába s děvečkou mi tam dal, dokud prý se jim ve dvoře bývání nespraví. A letos pluh s kravou tahat mi dal a sám bičem popoháněl. *(Usedne. Pausa.)*

JANOŠÍK: A co že tobě udělal — Andrej Bella? — Přiveďte ho až sem!

TŘETÍ SEDLÁK *(hluchý a slepý a vymořený v obličeji).*

GARAJ: Ukaž! *(Obrátí tvář SEDLÁKOVU k ostatním).*

JANOŠÍK: Je hluchý a slepý, páni bratři!

DRUHÝ SEDLÁK: Aj smyslů pomatených!

UHORČÍK: I to udělal Andrej Bella?

DRUHÝ SEDLÁK: On sám tak ho zmrzačil! Podívejte se mu na ruce!

VLČEK: Oho! Podívejte se jen! Nehty vytrhány!

JANOŠÍK: A podívejte se mu na záda! *(Pausa.)*

VLČEK: Ti lotři! Řezali mu z nich — řemeny!

TŘETÍ SEDLÁK *(natáhne krk — zvolna).* Seděl jsem... u dveří... A on — do mně... *(vyrazí)* kop'! *(Zaklepe hlavou.)*

DRUHÝ SEDLÁK: A on tenkrát vyskočil a srazil zemana do bláta.

TŘETÍ SEDLÁK *(zasměje se strašným smíchem — prsty roztáhne a se strhaným obličejem „zírá“ kolem).*

VLČEK: Andrej Bella! A toho že nezabiješ, kdyby ti do ruky přišel, Janošík? a toho že bys nechal běžet?

JANOŠÍK: A soudím tady já, či kdo? *(K SEDLÁKŮM.)* A teď vy, vy sami, řekněte, jak má být Andrej Bella potrestán. A zde to přísahám, bude tak potrestán.

VLČEK: Zeptej se jen toho zde — ten má soudit — ne oni dva zdraví ještě!

JANOŠÍK: Kdyby on soudil, zahynul by celý svět!

VLČEK: A já vždy jen dle něho soudit budu!

JANOŠÍK: Ne, ty budeš soudit podle nás!

VLČEK: Nebudu! Co pán — to pán! Nenávidím ho. A nenávidím každého, kdo s nimi jde! He! Nenávidím i kněze, který káže lidu o věčné lásce boží, které není. Nenávidím i chlapa, který pány pozdravuje. A u všech svatých! Zapomenu-li se, nebudu šetřit ani bratra, bude-li s pánem sedět za jedním stolem! A neušetřím ani kněze u oltáře, bude-li pán sedět v první lavici...

JANOŠÍK Ale zabít, zabít nesmíš!

VLČEK: A budu-li chtět, zabiju!

JANOŠÍK *(pokročí hrozivě k němu)*: Vlčku!

VLČEK *(postavil se proti němu)*: Aj já!

JANOŠÍK *(opře se rukama do jeho pasu)*: A kdo z nás je silnější? Za pase pojď!

VLČEK: Zkusme!

JANOŠÍK *(ho chytne)*.

VLCEK *(opře se v zem)*.

JANOŠÍK *(náhle se na něho zadívá a pak ruku na rámě položí)*: Vlčku, nezapomínej se! Vím, že máš prudkou krev, ale — kamaráde — nezapomínej se! Víš že i tebe, jako všechny chlapce — mám rád a že s vámi jsem živ a umírám pro vás a pro tam ty a pro svoboděnku naši na horách. Rozumíš mi?

VLČEK *(sklopí hlavu)*: Což jsem hluchý? Jak bych nerozuměl? A že ty jsi dobrý člověk, také vím!

JANOŠÍK: Pak se tedy mírni a poslouchej toho, kdo jediný má právo se mstít! A vy teď *(k SEDLÁKŮM)* řekněte, jak má být Andrej Bella potrestán!

ZBOJNÍCI *(vstali, širáky v rukou)*.

SEDLÁCI *(usedli a chvilku se radí)*.

PRVNÍ SEDLÁK: Andrej Bella má mnoho dluhů. Udělejte z něho žebráka!

JANOŠÍK: Vlčku, slyšíš?

PRVNÍ SEDLÁK: O žních zapalte mu stodoly a kůlny. Rozežeňte mu dobytek na horách do všech čtyř stran světových — a je to tak dobře — Michale? —

DRUHÝ SEDLÁK *(pevně)*: Ano —!

PRVNÍ SEDLÁK: Pak tedy zapalte i dědinu a neušetřte jednoho stavení. Ztratí se lidé a utekou na Ružomberk. A odtamtud jich nevyženou . . .

JANOŠÍK: Slyšeli jste, kamarádi? Soud se končí. —

MICHALČÍK *(se šírákem v ruce obchází zbojníky. Každý tam vhodí nějaký peníz).*
UHORČÍK: A nyní jděte s bohem!
MICHALČÍK *(podal jim sebrané peníze).*
JANOŠÍK: A bude-li vás někdo zdržovat, řekněte jenom, že jste mluvili s Janošíkem!
TŘETÍ SEDLÁK *(chytá JANOŠÍKA za kabát)* Seděl... jsem... u dveří — a on — mne... kop!
JANOŠÍK *(vztekle)*: Andrej Bella! Ale jděte nyní rychle, přátelé, čas již pokročil a přes horu těžká je cesta. S bohem! S bohem!
SEDLÁCI *(odešli).*

VIII.

(Chvíli je ticho. A pak je slyšet prásknutí biče v lese.)

GARAJ: Ale co to?
JANOŠÍK: Harala je propásl!
UHORČÍK: Révay je tu!
JANOŠÍK: A pozor, chlapci! Nechoďte na ránu! A pistole ven!

(Hvízdot proletí vzduchem.)

JANOŠÍK: Trochu pozdě, Haralo! V pravo běžte a hned po koních! Garaj — neleť tak rychle! Garaj —! Vždyť nám neutekou!
VŠICHNI *(zatím v pravo pryč se scény).*

IX.

(Za scénou.)

(Rána. V zápětí druhá a třetí.)
JANOŠÍK: Nepospíchat! A za skálu skoč!
GARAJ: Kamará —! *(Rána.)*

JANOŠÍK: Hoňte je po hoře! Nepusťte jich! Sem ke mně, Ilčík! *(Hvízdot. Rána.)*

UHORČÍK: Janošík, pomoz!

ILCÍK: Chlapci! Žeňte je na levo! *(Hluk. Nové vykřiky.)*

JANOŠÍK *(ostře)*: Bohu dušu a mně dukáty! *(Nový hvízdot.)*

HRAJNOHA *(kráká v lese. Smích. Nová rána).*

JANOŠÍK: Rychle! Rychle! K ohni s ním! Nezdržujte se! Michalčíka zavolejte!

UHORČÍK: Hej strýče!

X.

(ZBOJNÍCI. RÉVAY S PANÍ. HAJDUCI.)

UHORČÍK *(přináší GARAJE na ramenou.)*

MICHALČÍK: Rychle — halinu dolů! *(Několikrát jím zahýbe — prohlíží — pak zavrtí hlavou.)*

(Za scénou ještě nějaký hluk, výkřiky, pak ticho . . .)

JANOŠÍK *(přiběhne)*: Garaj! Garaj! A už oči v sloup obrací. *(Zuřivě.)* Veďte je sem! Je jich pět! *(Sklání se nad zabitým.)* Garaj! Proč jen jsi neposlechl? Proč jsi tolik na ně běžel?

UHORČÍK: Už ho nevzbudíš! Vyběhl najednou po koních a on vzal ho rovnou do hlavy.

JANOŠÍK *(divoce)*: Ale který, který?

HRAJNOHA *(žene pět HAJDUKŮ před sebou.)*

JANOŠÍK *(letí k nim)*: A kdo že to byl z vás, který ho zastřelil? Kdo že? *(Těsně u nich.)* A kdo že to byl? Tady ho máš! A kdo že to byl? Ty? Ne? Ty? Taky ne? A ty? A ty? A ty ne! Nikdo? — Uvažte je ke stromu! A ty, Hrajnoho, na vartu k nim! A do rána ať si to někdo z vás rozmyslí. Nebo vám všem kříže na čelo

vypálím, aby vás každý poznal. A pak — chytnu-li vás po druhé — na buk vás pověsím!

HRAJNOHA *(odejde).*

ILČÍK *(s GAJDOŠČÍKEM vedou RÉVAYE, za ním PANÍ).*

JANOŠÍK: A tu se dívej, pane, zabili ho!

RÉVAY: A měli právo k tomu!

JANOŠÍK: A jaké že právo?

RÉVAY: To, které na žívány platí!

JANOŠÍK: A víš ty, kde jsi, baron Révay? Víš ty, kde jsi, že tak mluvíš nad zabitým člověkem?

PANÍ *(kleká)*: Prosím já vás, ušetřte nás!

JANOŠÍK *(ji zvedne)*: S ženami nevyjednáváme. A bojíte-li se, paní, o život, nebojte se, žívány nejsme. — Ale ty, víš, kde jsi?

RÉVAY *(slabým hlasem)*: U Janošíka?

JANOŠÍK: A proč se najednou chvěješ? Či že toho máš mnoho na svědomí?

RÉVAY: Nemám. Ale milost královská je se mnou — a pamatuj, Janošík, že císař bude mstít mé pohanění!

JANOŠÍK: Ale do rána budu o tom pohanění uvažovat já! Nejsi mi zrovna z milosrdných pánů! A než císař bude trestat, budu trestat dříve já. Hej, Putnok, na vartu k nim! A nepouštěj jich s očí! — Není, pane, jenom jedna spravedlnost!

RÉVAY: Ale je jeden bůh a jeden císař!

JANOŠÍK: A jedenáct horních chlapců! Nezapomeň to do rána dobře spočítat. Pak súčtujeme.

RÉVAY *(s PANÍ je odveden).*

HARALA *(se zatím přiloudal pod stromy).*

JANOŠÍK *(přísně)*: A ty, Haralo — sem pojď! Kdo špatně vartoval?

HARALA *(klopí zrak).*

JANOŠÍK: A proč?

UHORČÍK: Vzal si cigánku s sebou! Neměl jsem mu to dovolovat. Ale byli jsme tak veselí!

JANOŠÍK: A teď tu máš před sebou mrtvého kamaráda! A kdo ti ho teď nahradí? A cigánka teď utíká a kam? Povědět, kde jsou chlapci a jaký hezký hoch je Harala! Checheche! Dej si kéčky ostříhat, ať tě ani čert nepozná! A každou vartu ode dneška máš ty! Haralo! *(Chytne ho kolem krku.)* Podívej se, co jsi udělal! Vždyť pořádek musí být! Řekl jsem to hned první den, kdy jsem mezi vás přišel, že mezi zloděje a lupiče nepůjdu, ale že jdu k těm, kdož se — dovedou mstít...

(V tom zahřmí dvě rány v lese.)

JANOŠÍK: Ale — co to?

ILČÍK *(rozběhne se do lesa).*

ADAMČÍK *(přibíhá)*: Honili jsme s Vlčkem kněze Révayova. Měl pistol v ruce. Utekl mi do houští a Vlček se pustil za ním.

JANOŠÍK: Kněz s pistolí v ruce?

ADAMČÍK: A on ho teď zabil!

JANOŠÍK: Vlček?

ADAMČÍK: Postavil se proti němu a křičí: Však už s pány nepojedeš! Střelí kněz a střelil on. A bác! Už tam leží kněz mrtev a už se neprobudí...

ILČÍK *(přichází s VLČKEM).*

JANOŠÍK *(neobyčejně přísně, chladně)*: Vlčku — proč's to udělal?

VLČEK: Protože knězi pistol do ruky nepatří!

JANOŠÍK: A patří-li, nepatří-li: jak zní náš zákon, Uhorčík?

UHORČÍK: Kdo se vraždy dopustí, bude vyhnán —

JANOŠÍK: — a všech jedenáct na něho zapomene. Kdo tě varoval? Kdo tě prosil, abys se mírnil? Má se říci, že horní chlapci honí kněze jako lesní zvěř? A mají se lidé třást, že horní chlapci na potkání každého zabijí? Jdi! A až se polepšíš, pak se vrať! — Ale do té doby dej si dobrý pozor, aby i tebe nezabili!

VLČEK: Však zabijí jednou i tebe!

JANOŠÍK: A já umru jako poctivý chlap!

VLČEK: A snad se nechceš jako poctivý chlap vrátit s hor dolů? Už se nevrátíš! Už jsi zbojník a na zbojnickou poctivost ti nikdy nikdo neuvěří! — Hej — s bohem tedy, kamarádi — a na shledanou! I ty, Janošík, octneš se jednou v mé koži, vzpomeň si na mne a nezapomeň mne zavolat! S bohem! *(Odejde.)*

JANOŠÍK *(klekne u mrtvého)*: Garaj — jsem dnes chudší o dva kamarády. I ty buď s bohem a na shledanou!

OSTATNÍ *(klekli vedle JANOŠÍKA).*

JANOŠÍK: A do hlav jedličku mu zasadíme! *(Smekne širák.)*

VŠICHNI *(smekli a tiše zpívají)*:

Boly časy, boly, ale sa minuly —
a po malej chvíli — minieme sa i my!

A keď sa minieme — minie sa krajina,
ako by odpadol vrštok z rozmarína.

A keď sa minieme — minie sa celý svet,
ako by odpadol s červenej růže kvet!

(*Opona.*)

III. JEDNÁNÍ. (NA STRÁNI.)

(Paseka. Několik starých buků v levo. Balvany za nimi. Výhled do kraje.)

I.

(JANOŠÍK. PUTNOK.)

JANOŠÍK *(s PUTNOKEM sedí na skále).*

PUTNOK *(s hlavou do dlaní opřenou)*: Nepsala mi už tři měsíce . . .

JANOŠÍK *(drží psaní v ruce)*: Ale teď aspoň lístek je pěkný.

PUTNOK: Přečti mi ho!

JANOŠÍK *(čte)*: Moj milý zbojníčku — kebys tu u mně bol treba len chvilečku! Páv má svoje perí, královna korunu, Pán Bůh nebe — a já, môj najmilejší, tebe. Když sem byla v tvrdém spaní, slyšela jsem hlas naríkání — ten mně byl tak známý, ako by to byl tvůj samý; proto sem rychle po tobě se jen dívala, ale sem tě neviděla a velice jsem se zamútila. Ale sem si hned myslela, když nemohu s tebú mluviti, tak ti mosím pár řádečků napsati a tvé srdénko bude plesati. Ty, můj nejmilejší, nevíš, jak ty v mém srdci ležíš. Zdálo se mně této noci, že okolo tobě rostú dvě červené růže, které se nemožú rozvinút — a já na tebe, moj najmilejší, nemožem zapomět. — *(Pausa.)* Kdy jsi tam byl naposled?

PUTNOK: Před týdnem.

JANOŠÍK: A teď si stěžuješ, že ti tři měsíce nepsala? — Má tě nějak ráda!

PUTNOK *(po chvíli)*: A ty — napíšeš i mně lístek? Olůvko i papír mám při sobě . . .

JANOŠÍK: A co mám psát?

PUTNOK: Nu — však víš!

JANOŠÍK: A jak bych věděl?

PUTNOK: Napiš tedy třeba: Moje milá!

JANOŠÍK: Aj tvoji písničku bychom mohli připsat!

PUTNOK: Neumím teď zrovna žádné pěkné. Všechny jsou hloupé. Už jsi napsal?

JANOŠÍK *(čte)*: Moje milá!

PUTNOK *(vesele)*: Moje!

JANOŠÍK: Nu však — tvoje!

PUTNOK *(zkoumavě)*: A Janošík, co dělá Ančka?

JANOŠÍK *(za okamžik)*: Nevím ...

PUTNOK: A kdy jsi tam byl naposled?

JANOŠÍK: Před půl rokem.

PUTNOK: Mají to ta děvčata s námi kříž. Já kdybych mohl, chodil bych každý den pod okénko. Ale takhle se touláš a touláš a ani času nemáš. A milá zatím vadne, až uvadne. Nebo přijde všelijaký galán a vezme mi ji. A co že by to bylo se zbojníčkem za svatbu? Pán jsem — i peníze někdy mívám — a pak s bohem, ženo moje! Harala má pravdu, že se ženskými takhle nic pro nás není, že nejlépe pomilovat a utéci — to že je pro nás. Ale milovat Kačenku, Anku ...!

JANOŠÍK: A proč o tom mluvíš?

PUTNOK: Protože mám tu děvčici opravdu rád!

JANOŠÍK: A já ne?

PUTNOK: I ty? A co budeme dělat?

JANOŠÍK: A co já vím? Smutno je mi při tom!

PUTNOK: Aj Harala — je teď smutný jakýsi.

JANOŠÍK: To pro Garaje. *(Pausa.)* Nu — a co tedy napíšeme?

PUTNOK *(chvíli přemýšlí)*: A třeba nic! Nebo ne! Nebo ne! Napiš třeba: Posílám ti dukát, abys si podvazadla koupila a na mne nezapomněla! A dost! A dost!

JANOŠÍK *(s úsměvem)*: A je to hrozně hloupé: písniček máš v hlavě plno a když děvčeti máš psát, dukát pošleš jak pán nějaký . . .

PUTNOK: A co ty bys napsal?

JANOŠÍK: Což já vím? Mnoho by toho také nebylo!

PUTNOK: Nu, vidíš. A já mám jako stará baba stále pleskat?

JANOŠÍK: A což, Putnok, smím i já dukát na podvazadla přidat?

PUTNOK: Přidej, povím od koho je! Bude mít radost

JANOŠÍK *(vstal, dívá se po stráni).*

PUTNOK: A ty, Janošík, máš Anku opravdu rád?

JANOŠÍK: A proč?

PUTNOK: Povídali chlapci —

JANOŠÍK: Ven s tím!

PUTNOK: — že bys to ani nedoveď!

OBA *(dají se pak do tichého smíchu).*

JANOŠÍK *(vážně)*: A snad nedovedu! *(Položí ruku na rámě.)* Mám — ji rád a bojím se o ni. Je hejhezčí ze všech děvčat, neboť jsem ještě žádné nemiloval — mamičku ve smrti mi dochovala — je to moje jediná láska — ale nevím o ní mnoho, skoro nic. — Kdyby však Šandor jednou na ni sáhl — budu ohnivější než Harala. Tenkrát bych i zabít dovedl! —

PUTNOK *(zamyšleně)*: Ubohá Ančka, to není láska!

JANOŠÍK *(zmateně)*: Nerozumím tomu všemu dohromady! A s cigánkami se líbat a s nimi léhat, také se mi nechce. Ten, kdo na zboj chce, od ženy se ničemu nepřiučí. Nepotřebuje jí.

(Zahvízdnutí v dálce.)

JANOŠÍK: Hola — hej!

II.

(PŘEDEŠLÍ. UHORČIK. HRAJNOHA. ĎURICA. MUCHA.)

JANOŠÍK: Že vás vítám, kamarádi!

UHORČÍK: Ještě tu všichni nejsou?

JANOŠÍK: Ještě ne! — Jak to dopadá?

HRAJNOHA: A dobře!

JANOŠÍK: A co ty, Ďurico a Mucho? Pěkný je, pěkný život zbojnický?

ĎURICA *(ramenatý chlap)*: Dostaneme-li všechny ty dukáty, co jich na voze mají, bude hezčí.

UHORČÍK: A byla to zábava k popukání. Jsou tři vozy, v každém dva páry silných koní — pět kočí, třináct husarů, dva napřed, jeden vzadu, ostatní pěkně po straně. A každý karabinu v ruce. Čekali jsme na ně v „čertově šenku" pod horou. — A Ďurico! Byl jsi vždy takový lump, jako tam dole? Sednem si za stůl a pije a pije, jako nějaký Kuba Chlasták. A krčmář div oči na něm nenechá. Za chvíli už se oba tady s Muchou objímají a zpívají. Povídám: S ožraly u stolu nesedím! A tu oni i do rvačky se dali a vyhodili mne!

ĎURICA: A povídám Hrajnohovi: Hej, kamaráde — je venku pěkně? A už byl za Uhorčíkem přede dveřmi a horem pádem do lesa — husaři jeli! Dojedou, zarazí vozy a rovnou do šenku. Nu — popili jsme si i s nimi. A oni pořád: Kde že prý je Janošík? — Ej povídám — u čerta! Karty tam hraje! — A tak se báli, vidět to na nich bylo! A je-li prý on tak silný chlap? — Je! povídám — vůz prý chytne i s koňma, do výšky zdvihne a obrátí! — He! strýče — ozývají se — ty's nějaký nachmelený! — Mucha už se svalil pod stůl — seberu ho tedy, na záda si ho naložím a hajdy s husarama ven a na vůz lezu. — To nejde, strýče! — hrnou se všichni ke mně — to nejde! Ne — to nejde, vždyť ty, hloupý

chlape, ani nevíš, co vezem'! Dukáty vezem', kremnické dukáty! Pokřižoval jsem se pobožně a tahám kmocháčka z vozu. Klátí se on, klátí, i přes kolo mi upadne. Shýbnu se, zdvihám ho, husaři se smějí — a já i zákolníček vytáhl — cheche! Je to u prvního vozu, pravé zadní kolo! *(Směje se.)*

UHORČÍK: Nu — chlapík!

JANOŠÍK: A kolik že toho vezou?

MUCHA: Deset beden na každém voze!

PUTNOK: Janošík, co s tím budeme dělat?

HRAJNOHA: Hej, však toho regimenty potřebují!

JANOŠÍK: Co za regimenty?

HRAJNOHA: Tvoje regimenty! Či's toho ještě neslyšel? Povídaji, že Janošík má svoje regimenty v horách. A do regimentu, že patří každý, kdo nám pomáhá. A už prý jsou toho dva plničké regimenty — samí Janošíci!

JANOŠÍK: Hej — kdyby jich bylo jen sto! Jinak bychom stolicemi zahýbali! A od Váhu do Tater bylo by veselo! Ale — víte-li, páni bratří, že po dukátech přijdou nám na kůži? Už jim hajduci nestačí, už husary berou. Pozor tedy, ať jsme vždycky všichni pohromadě! A pistole si nabijte a první ránu do vzduchu dejte! A ty, Ďurico, po koních skoč a do cesty vůz překoť!

III.

(PŘEDEŠLI. ILČÍK. ADAMČÍK. GAJDOŠČÍK. MICHALČÍK.)

ILČÍK, ADAMČÍK *(přicházejí z dola).*

GAJDOŠČÍK, MICHALČÍK *(s hora).*

JANOŠÍK: A ty, Ilčík, kde jsi byl?

ILČÍK: Díval jsem se s hory po nich. Už jsou v naší cestě.

ADAMČÍK: A já kámen do úvozu svalil!

ILČÍK: A jaký hřmot to dělalo!

JANOŠÍK: Harala ještě leží na skále?

ILČÍK: Stojí tam a směje se.

JANOŠÍK: Hoj — pak bude veselá práce! A ty — Ilčík — nebouchalo nám to tam vždycky třikrát? Hej, tedy, kamarádi, do zálohy a všichni na ráz potom vystřelit! A husary utíkat nechte! Hej, Uhorčík! Hej! Dej mi pozor na Haralu, je teď nějak příliš divoký!

PUTNOK *(nabíjí si a zpívá)*: Husar, pojď domů!
Berů na vojnu . . .

VŠICHNI *(se zvolna a tiše ztrácejí)*.

IV.

(CIGÁN. CIGÁNKA.)

(Setmělo se poněkud. Všade ticho. Dvě postavy objevily se za balvanem.)

CIGÁN: Který je to Janošík?

CIGÁNKA: Ten vysoký — v červeném dolománi!

CIGÁN: A ten starý?

CIGÁNKA: To je on — Uhorčík.

CIGÁN: Ten, který to zbuntoval?

CIGÁNKA: Ten!

CIGÁN: Kolik je jich teď na počet? Bylo jich málo.

CIGÁNKA: Zas jenom jedenáct. Dva noví mezi nimi.

CIGÁN: Schovej se! Mohli by nás uvidět!

CIGÁNKA: A táto! On půjde do Kremnice? Ke starému Weissovi?

CIGÁN: Má tam jít. A tam už mu něco povědí — Uhorčíkovi.

CIGÁNKA: Táto — nezapomeňte potom na mne!

CIGÁN: Jak bych zapomněl? Půjdeš se mnou do Prešpurka. Aj Ferku si vezmeš a koně vám koupím. — A s kterým jsi to byla?

CIGÁNKA Není ho tu.

CIGÁN: A hle! Už zmizeli!

(Zahvízdnutí. Pak ticho. Na to prudká salva a pokřik. Rána a druhá . . .)

CIGÁN: Ti to berou nějak zkrátka!

CIGÁNKA: A husáři nestřílejí?

CIGÁN: Co to? *(Hluk.)*

CIGÁNKA: Slyšíš?

(Nová rána — pak dlouhé ticho.)

CIGÁN: Ale co to je?

(Hromový smích z dálky.)

CIGÁN: Ti chlapi se vzdali bez boje!

CIGÁNKA: Mysleli páni, že Janošík si vyláme na tom zuby a oni —!

CIGÁN: Pojďme pryč! Vracejí se. Oh, holoubci, jak vám to sluší! Ale jednoho nesou. A husáry teď dohromady shání jeden — jediný!

CIGÁNKA: Táto — pojďte! *(Utekou v levo.)*

(Z dálky je slyšet hovor a smích a smích a hovor . . .)

V.

(VŠICHNI z výstupu III.)

MICHALČÍK *(s GAJDOŠČÍKEM nesou raněného HARALU).*

JANOŠÍK *(radostně)*: Haralo! Vždyť to není tak zlé! Nu *(směje se)* kamaráde!

MICHALČÍK *(skládá několik karabin na zem)*: Checheche! Je to dobré pro nás!

JANOŠÍK: Kulka jen škrábla. Vždyť takový slavný regiment mohl jsi rozbit ty jediný! Nu?

HARALA *(vztáhne ruku a pohladí JANOŠÍKA)*: Janošík — proč to nebylo trochu prudčí? A co s tím budeme dělat?

JANOŠÍK: Tebe dáme Michalčíkovi, aby tě vykurýroval. To víš, jak on to dovede!

HARALA: A kde jsou husaři? Garaj chtíval vždycky jejich ocifrovaný kabát...

JANOŠÍK: Husaři? Pasou se jak ovce. I karabiny a šavle vydali — tak se polekali. A Hrajnoha teď jim tancuje dokola odzemek! Nu — co? Stojí to za škrábnutí?

HARALA: Ale ta rána byla hrozná! Jako když hrom bouchne!

JANOŠÍK: Checheche! Chlapci! Kamarádi! Hej, Uhorčíku!

UHORČÍK: Nu — což neříkal jsem? Pěkná a lehká práce a královská mzda!

JANOŠÍK: Spravte kolo a Ďurica s Muchou ať to zavezou všechno na vrch! A pak se uradíme, kudy že pojedeme. Na Liptov je daleko. Musíme to složit k regimentům! *(Směje se.)* A co ty tu neseš?

ILČÍK: Pěkné plátno, samá anglia.

JANOŠÍK: Dobré bude! Husary zažeňte do hory do jeskyně — pustíme je teprve ráno. Koně rozežeňte po kopci, dobří budou regimentům! *(Práskání bičů. Běhání sem a tam.)*

JANOŠÍK *(u HARALY)*: Kamaráde, je to veselý den! Lepší už snad ani nepřijde! A co tě bolí nejvíce? Rámě? Donesou kvasnice a do týdne budeš zdráv. Víš, že ode dneška naše regimenty budou chodit ve zlatě? Už ho páni neuvidí! Za tři dny rozkutálí se mezi sedláky. A u své karabiny měl jsi cosi polámáno — vezmi si novou! A šavli nechceš? A víš-li, že už leckde začínají na vlastní pěst?

Na Zvoleňsku celá vesnice vyhnala pána a dráby zbila. A v Gemerské rostou prý živáni jako houby po dešti! *(Pohrdavě.)* Živáni! Ale Janošíkovy regimenty nikdo nezkrotí! Mám dva, za měsíc budu mít čtyři a než přijde zima — s vojsky se budeme bít. Ale pak — Pán Bůh buď nám všem a Slovensku milostiv!

HARALA *(blouznivě)*: Ne, nedáme se!

JANOŠÍK *(pevně)*: A nepovolíme! Křičí po městech, že nás všechny pověsí! Nás všechny! Nás jedenáct a ty ostatní! A kolik že jich je, nikdo neví. A oni je všechny pověsí! *(Rychle.)* Bratíka, Brabce, Kovalovského, Javorčíka, Turaka, Vavreka, Kovalčíka, Andrije, Satoru, Mlynárčíka, Hunčíka, Šušalku, Plavčíka, Drešaka, Pivovarčíka, Šutku, Sikoru, Matěje Zubra, Míšu Žáka, Šandora Krupu — ty všechny — hehehe! A na Moravě Župicu, Valičáka, Holoubka — a co já na všechny vzpomenu? Ty všechny oni pověsí! Ať to zkusí! A za mne prý sto dukátů dají. A já tisíc přidám tomu, kdo mi dokáže, že nepravě jednám. Hej — u mne je pravda a zákon! A u nás je svoboda a ne na kaštelech! Hej — když jsem na kněze studoval, říkalo mi to i písmo svaté: Každý že je žebrákem vlastní vinou. A když byl národ vyvolený národem žebráků, přišel Josue a přišli i králové a pomohli z bídy. Aj já budu bít Filištínské a pustím lišky do obilí jejich. Hej! slovenský lid nebude trpět — a dokud Janošík bude živ, běda tomu, kdo by ještě ze zad řemeny chtěl mu řezat! A umru-li já, Pán Bůh ať miluje můj lid a pošle mu nové horní chlapce! — Hej, Hrajnoho, co dělají husaři?

HRAJNOHA: Sedí, slova nepromluví. Fi! Jaké baby!

JANOŠÍK: A kdo u nich vartou?

HRAJNOHA: Adamčík.

JANOSÍK: Vyprovoďte je kus lesem a pak je pusťte. A pár ran za nimi dejte, ať pořádně utíkají!

HRAJNOHA *(pryč)*.

JANOŠÍK: Hej — a co že budem dělat s angliou, chlapci?

MICHALČÍK: Ej co — Janošík! Oheň si rozděláme a poveselíme se!

JANOŠÍK: A tož hej! Je to nejlepší rada! Nejdříve se najíme a poveselíme se — pak při rozumu a ne z ukvapenosti se rozhodneme. A tož — Ilčík — tancovat pojď!

ILČÍK: Ne, raději zpívej!

JANOŠÍK: A ty, Gajdoščík, hraj! A ty, Haralo, budeš spat?

HARALA: Ne, nechte mne tu! A zpívejte, chlapci, zpívejte!

JANOŠÍK: Tož zpívejte, chlapci! Nechť žijí naše regimenty!

VŠICHNI: Urá! Urá! *(Výstřely a výskot.)*

HARALA: A slunečko už zašlo!

PUTNOK *(za ním ostatní)*:

Sadaj, slnko, sadaj, sadaj —
ej — za zelenú horu;
ak nebudeš sadať, sadať —
ej — stiahnem ťa za nohu!

Sadaj, slnko, sadaj, sadaj —
ej za ker malinový —
povedz dobrý večer, večer
môjmu frajerovi!

MICHALČÍK *(nosí víno).*

VŠICHNI: Ej juch! *(Oheň je rozdělán a hoří.)*

PUTNOK: A teď pijme na zdraví!

HRAJNOHA: Nech žije třetí regiment!

JANOŠÍK: A kremnické dukáty!

VŠICHNI: To hej! *(Smích.)*

HRAJNOHA *(GAJDOŠČÍKOVI)*: A teď tu mou!

GAJDOŠČÍK: A kdo tobě, čerte a skokane, bude hrát?

HRAJNOHA: A hraj! *(Hodí dukát.)* Nedostaneš ho každý den! Za týden už jich jistě nebude! Tož spust, cigáne! *(Začne tančit odzemek.)*

GAJDOŠČÍK: A jen se podívejte na blázna! Div si nohy nepoláme! A já ani hrát nemusím!

OSTATNÍ *(postavili se do kruhu a tleskají).*

GAJDOŠČÍK *(přizvukuje)*:

Hopsa, chlapci, od zeme —
Kdo ty kozy požene?
A já bych ty kozy hnal,
ale som sa vlčka bál.

HRAJNOHA *(tančí kolem ohně).*

OSTATNÍ *(znovu tleskají a zpívají).*

Čtyry kozy, patý cap —
kdo vyskočí, ten je chlap!
a já bych byl vyskočil,
ale sam sa potočil!

JANOŠÍK: A podejte mu valašku! Dobře, Hrajnoho!

HRAJNOHA *(tančí odzemek a mává valaškou).*

OSTATNÍ *(znovu tleskají a zpívají).*

Hoj že, hoj že, bača môj,
tobě koža a mně loj!
Tobě koža na dudy
a mně lojík na zuby!

HARALA: A že já nemůžem' s tebou, Hrajnoho!

HRAJNOHA *(vyskočí a křičí)*: Však budeš moci! A pak zatřepeme celou krčmou. Ej — juch!

MICHALČÍK: A tu se podívejte, kdo to k nám jde!

ILČÍK: Ďurica a Mucha se vracejí!

JANOŠÍK: A páni jacís s nimi. Študenti! Študenti!

VŠICHNI: Študenti jdou!

JANOŠÍK: Hej, kamarádi — bude to dnes krásná noc. Hvězdičky už vyšly a všade je tak ticho!

VI.

(ZBOJNÍCI. DVA STUDENTI.)

ZBOJNÍCI: Vítáme vás! *(Podávají ruce příchozím.)*

PRVNÍ STUDENT: I my rádi vás vidíme, páni horní chlapci. A kde že je Janošík?

DRUHÝ STUDENT *(u JANOŠÍKA)*: Pozdrav tě Pán Bůh! Což mne nepoznáváš?

JANOŠÍK *(dívá se)*: Podvlačíku! *(Padnou si do náručí.)* A ty's mne tu schválně vyhledal? Až sem jsi za mnou přišel? Pán Bůh tě za to pozdrav!

DRUHÝ STUDENT: Ale kdyby mne tuhle ti chlapci nechytili, nebyl bych se s tebou shledal!

JANOŠÍK: A přece tu děláme dost hluku!

DRUHÝ STUDENT: Ale hora je tichá jako hrob.

JANOŠÍK: A střelbu jste neslyšeli?

DRUHÝ STUDENT: Neslyšeli. Ale kořist jsme viděli. Kamaráde —!

JANOŠÍK: A co ty — už knězem budeš?

STUDENT: S podzima.

JANOŠÍK: Nu — pak nám dnes musíš kázání udělat! Sedněme si všichni a trochu zatím pojezme. Kam jste dali koně, Ďurico?

ĎURICA: Ke stromu uvázali.

JANOŠÍK: Ty, Mucho, vezmi si jídlo a na vartu k nim! A ty, Podvlačíku, vypravuj, co že dělají študenti?

DRUHÝ STUDENT: Ej, chlapče, ledajako to dopadá s námi. Máme nového rechtora, mnoho bije a pořád jen po maďarsky mluví a co, nikdo neví. A bassama teremtete! Teď si ještě smyslil, že nás ani na prázdniny domů nepustí. Jsou teď tam u vás — povídá — samí divní lidé, a nejdivnější ten Janošík. Ještě že to prý není můj žák!

MICHALČÍK *(rozdává chléb a slaninu)*.

JANOŠÍK: Cheche! Má mnoho zbytečných starostí!

DRUHÝ STUDENT: A vzpomínáš na lavičku, na níž jsi sedával a na hory se díval? Ríkáme ji teď Janošíkův stůl a on překřtil to na — čertův sedánek!

ZBOJNÍCI *(se smějí).*

JANOŠÍK *(obrátil se k PRVNÍMU studentovi)*: A co ty? Daleko jsi pokročil v písmě svatém?

DRUHÝ STUDENT: Ó, myslím, že je zná lépe než já. Leží v tom celý den.

JANOŠÍK: Nu, chlapci, musíte nám zakázat. Vždyť už tu žijeme hůře než Turci. Slova křesťanského člověk neuslyší, leda od Hrajnohy nějaké sakrování.

ILČÍK: Ale kostelíček máme pěkný!

JANOŠÍK: A jak vymalovaný!

ADAMČÍK: Okénka čistá a jasná.

UHORČÍK: A Pána Boha zrovna nad sebou!

ADAMČÍK: A tam i svíčičky a věčnou lampičku!

GAJDOŠČÍK: Aj varhany!

DRUHÝ STUDENT: Jenom oltář, oltář nevidět!

JANOŠÍK: A kdybys viděl, nelíbil by se ti!

DRUHÝ STUDENT: Viděl jsem ho včera na Trenčíně. Nějaké chlapisko klátí se na něm už šestý den.

JANOŠÍK *(tiše)*: Řeknou-li také jednou o mně: nějaké chlapisko?

DRUHY STUDENT *(chytil ho za ruku)*: Odpusť mi! O tobě neřeknou!

JANOŠÍK: Ó, nevím, nevím! Tak se mi, bratře, chvílemi zdá, že i v tom svatém mém pomáhání ubohým a poníženým lidé na nás zapomenou a nás chytat pomohou. Chvílemi, ale — jenom chvílemi — připadá mi to nicotné...

DRUHÝ STUDENT: Vanitas vanitatum vanitas —

JANOŠÍK: Et omnia vanitas! — Ale kaž o něčem lepším, bratře!

ZBOJNÍCI *(se sesedli, HARALA opřel hlavu o ruku).*

VII.

DRUHÝ STUDENT *(vystoupil na balvan)*: Pochválen Pán Ježíš Kristus!

ZBOJNÍCI: Až na věky věků — amen!

STUDENT *(stojí chvíli a rozmýšlí se)*: A já, přátelé moji, budu vám kázati na text písma svatého o povolání Davida na vojnu. „I řekl David Saulovi: Nechť se neleká srdce člověka pro Goliáše; služebník tvůj půjde a bude se bíti s ním. Ale Saul řekl Davidovi: Nebudeš moci jíti proti Filištýnskému tomuto, abys se potýkal s ním, nebo mládeneček jsi, on pak jest muž bojovný od mladosti své. Odpověděl David Saulovi: Služebník tvůj pastýřem byl stáda otce svého, a když přicházel lev nebo medvěd a bral dobytče ze stáda otce svého — já dostihal jsem ho a bil jej a vydíral jsem je z hrdla jeho. Pakli se na mne obořil, tedy ujma ho za čelist, bil jsem jej, až jsem ho i zabil." *(Stojí na rozpacích.)*

A věru, přátelé: nevím, jak začít. Jsme tu v takém nezvyklém kostelíčku, kde se snad ani nehodí po kněžsku kázat. A jak bych mohl k vám jenom po kněžsku mluvit? Nechte mne tedy rozprávět o tom, co srdce moje cítí. Ne, nechce se mi mluvit k vám jako k vesnickým dětem.

— Nebyl David silným, otužilým mužem, když šel proti Goliášovi a přece ho porazil. A to proto, že pevně věřil, že bojuje za čest národa svého, který nepřátelé jenom uráželi. Stáli oni proti vojskům israelským a tupili je a posmívali se jim. A nebylo nikoho, kdo by jim obrům odpověděl. Bál se jich všechen lid, sklopil hlavu a mlčel a mlčel . . .

Stejně — jako dnes! Stojí tu všechen lid, hlavu sklání a mlčí a mlčí. A nepřátelé jeho chodí zatím dům od domu a týrají a berou otcům děti, rodiče dětem, ženichům nevěsty

a nevěstě ženicha. A není, kdo by přišel před Hospodina a řekl: Již dosti! Až pokud nás zkoušeti budeš?
— Hle — a jsou tu přece mnozí, kdož vydírali ovci z hrdla medvědova či z drápů vlčích! A jsou tu přece mnozí, kdož rozbíhali se za uchvatitely stáda a bili je, až je i zabili! Ale kde jsou, když jedná se o uchvatitele člověka? Kde jsou, když svoboděnka naše, rozmarínový věneček celého národa se nám bere a do prachu šlape?
(Vášnivě.) Hej! tuto se dívejte!
A cože je to před námi? Království světa. A komu že je Bůh dal? Či nedal je nám všem? A kdo že je uchvátil? Ti, kteří nám teď panují a kralují — těm patří všechno — hej, zemanům — hej, hrabatům — a chudobnému člověku, Slovákovi — nic — pranic?
(Vášnivěji.) Hej — tuto se dívejte!
A cože je to pod námi v šeru? Bučiny a hory a háje. A komu že je Pán Bůh dal? Či nedal je nám všem? Či řekl on při stvoření světa: ty nebudeš patřit než panu Révayovi a zemanu benickému? Hej zemanům a pánům dal on všechno pod moc a svoji spravedlnost?
Hej — tuto se dívejte!
A cože je to pod námi? Pole a dědiny. Komu patří pole? Či že dědinám? Nepatří, kamaráde; Pán Bůh zase dal je jenom pánům?
A zná tedy tento Pán Bůh zákon a spravedlnost lidskou, jaké nám třeba? Nezná. A když tento Pán Bůh dopouští, aby celé naše Slovensko tak trpělo od Spiše do Prešpurka, kdo že to vše rozdělil tak, jak je — ne-li ďábel sám? A on chodí s karabáčem od dědiny k dědině a žene pána za pánem, aby roboty nepolevoval. A bere pán karabáč do ruky a honí išpány — a berou išpáni karabáč do ruky a karabáčem učí nás znát svoboděnku naši — v trněné zahrádce kvítečko opuštěné. Ale cože bych mluvil dlouhou řeč? *(Rozhlédne se.)* Vy jste sůl země! Jestliže sůl zmařena bude, čím pak bude osoleno? Tak řekl Kristus Pán učedlníkům. A tak povídám teď já vám: Vy jste sůl země, vy,

horní chlapci. A Pán Bůh vám, horní chlapci, požehnej! *(Sestoupí.)*

ZBOJNÍCI: Amen! *(Dlouhou chvíli sedí tiše, pak teprve si oddychnou.)*

JANOŠÍK: A Pán Bůh požehnej i tobě, bratře! Potřebovali jsme toho! A za ta pěkná slova děkujeme ti tisíckrát! *(Stojí nehnutě.)*

UHORČÍK: I já ti děkuji! *(Podává ruku.)*

ILČÍK *(sňal širák)*: A chudému studentu aj na knížku dejte!

HARALA: Já, já první! Pozdrav tě Bůh, bratře, kde máš širák?

STUDENT *(smekne)*: A co dělá tvoje rána?

HARALA: Skoro jsi ji zahojil!

ILČÍK: Dukát *(hází do širáka)* a ruku mi podej!

STUDENT *(musí podat ruku)*.

PUTNOK: Dukát — a ruku!

HRAJNOHA: Dukát — a nezapomeň na nás!

GAJDOŠČÍK: A přijdeš-li do Ťarchové mamku mi pozdravuj!

JANOŠÍK: A ty, Ďurico — na kabát angliu jim naměř oběma! A pořádné lokty — od buka do buka! Ať na nás nezapomenou!

STUDENT *(přistoupil k JANOŠÍKOVI)*.

OBA *(zvolna se obejmou a pak stojí opřen druh o druha)*.

(V dálce najednou zasvitne to požárem.)

JANOŠÍK: A tu se dívejte — chlapci — kde to je?

UHORČÍK: To je — to je — nejsou to Mošovce?

ĎURICA: Nejsou! To bude Blatnice!

ADAMČÍK: A jak to krásně chytlo!

UHORČÍK: Dvůr — hoří se čtyř stran. Jsou to Mošovce. Vidím to docela dobře.

JANOŠÍK: A jak to roste a roste! Kdož ví, nemá-li v tom Vlček prsty. Ubohý chlapec! Kde se asi toulá!

ADAMČÍK: Tvoje regimenty ho vždycky rádi uvidí.

JANOŠÍK: Moje regimenty! Slyšel jsi už, Podvlačík? Už prý mám regimenty Janošíků. A ti všichni jen prý čekají na okamžik, kdy já dám povel, aby se sebrali a šli na pány.

STUDENT: I to by dobré bylo!

JANOŠÍK: I já si myslím. Ale o zemi, o zemi se bojím — aby při tom nevyprahla — a aby se na ní potom nemstili!

STUDENT: Ale pamatuj, že země, kde není a nebylo ohňů a bojů a svědomí, nestojí za nic. A u nás je toho potřeba. A proto já tak mluvil!

(V dálce zní bečení ovcí a krav.)

MUCHA *(přibíhá bez dechu)*: Janošík, chlapci z Hája rozhánějí zemanu stáda. Kam prý to mají hnát?

JANOŠÍK *(vesele)*: Ať to ženou na Borisov a na Plosku a pak po Lubochni dolů! Moje regimenty už začínají pracovat! Pán Bůh dej, aby sůl země nebyla zmařena! A teď ku předu, páni bratři! Ty, Uhorčík, znáš cestu. Jeďte napřed a nezdržujte se, až budete u cíle! A budou-li nás honit, uslyšíte! Jdu před vámi i za vámi! Půjdeš s námi, Podvlačíku?

STUDENT: Sejdeme teď dolů a pak jdeme hore Turcem.

JANOŠÍK: Pak s bohem! *(Obejmou se.)* A nezapomeň na mne! *(Políbí se.)* S bohem!

ŠTUDENTI: S bohem! S bohem! *(Odcházejí.)*

JANOŠÍK *(širák v ruce, zírá za nimi. Temná postava objevila se za ním.)*: Kdo tu? Ty — Vlčku? Co tu chceš?

VLČEK: Jdu pro tebe! Byl jsem před třemi dny v Liptově. Potřebují tě tam. S Ančkou je zle!

JANOŠÍK *(chytne ho za ruku, klidně)*: Co je?
VLČEK: Bude — prý se — vdávat...
JANOŠÍK *(udiveně)*: Za koho? *(Chvíle ticha.)*
VLČEK *(krátce)*: Nevím.
JANOŠÍK: Jak by to bylo možno? *(Chytne VLČKA náhle za hrdlo.)* Nelžeš?
VLČEK *(temně)*: Ne!
JANOŠÍK: Ale jak by to bylo možno? *(Stojí delší chvíli bez hnutí.)* Půjdeš potom se mnou? Pojď! — Zatím musíme kamarády doprovodit! *(Volá)*: Ku předu, chlapci. Nezdržujme se! Ku předu!

(Biče zapráskají.)

JANOŠÍK *(stojí stále na témž místě. Pak se prudko hne.)* A zahaste oheň, ať hora nechytí! *(Nějaká postava rozhrabává doutnající dříví... Úplná tma. Bučení krav v dálce... Šumot lidských hlasů...)* Že se vdávat bude? Ale jak — by — to — by—lo — možno?... *(Znova delší pausa. Pak je slyšet tenký zpěv z dáli: Hej, hore háj, dole háj — hore hájom chodník...)*
JANOŠÍK *(se zarazí, poslouchá, hlavou přikývne.. Ticho... Tma...)*

(Opona tiše a velmi zvolna dolů.)

IV. JEDNÁNÍ. (V LIPTOVĚ.)

I.

(Selská jizba v podvečer. U stolu sedí ANKA a kamarádka — DĚVČICE. ŠUHAJ dívá se od pece na ně, jak si vyšívají. Nálada chmurná, dusná.)

ŠUHAJ: A co že jste, děvčice, obě tak smutny? A ty, co že jsi dnes také nijaká?

DĚVČICE: Však vidíš, že šijeme. A když je kamarádka smutna, jaká že mám být já? Mám snad se usmívat?

ŠUHAJ: Však jsem nic takového neřekl.

DĚVČICE: A nech nás tedy s pokojem! Bez toho sotva že chvilku člověk na to urve. A fěrtoch už mám celý roztrhaný — což jsi toho neviděl?

ŠUHAJ: Koupíš si jiný!

DĚVČICE: Nechci kupovaného! — Ty — Anka?

ANKA: No?

DĚVČICE: Povídali o Ilčíkovi, že už půl roku nebyl doma. Mají z něho strach, že ho někde drapli!

ANKA: A kdež by!

ŠUHAJ: Líčí na ně, kde mohou. Rychtáři po vsích mají prý už i od pana císaře nařízeno, aby horních chlapců do dědin nepouštěli. Minule ukázal prý se jeden z nich v Bílém Potoku na Oravě a už prý ho měli v rukou — ale on vzteklík jakýsi se jim nedal a ještě išpánovi hlavu rozbil.

DĚVČICE: A išpáni jsou z toho celí divocí!

ANKA: Hej — a kdyby mohli Janošíkovi na kůži!

DĚVČICE: Kriste Pane, Anka, vždyť by ho ubili!

SUHAJ: Vypálil prý nějakým vojákům a drábům znamení na tělo. A když je potom znovu chytli, na javor je pověsili.

ANKA: A dobře udělali! Když člověk jde, div že nohy nenastaví, abys upadla. A podívej se! Už zase jdou kolem!

ŠUHAJ: To oni hlídají! *(Schová se pod okno.)*

DĚVČICE: Nu — z tebe by hôrní chlapec nebyl!

ŠUHAJ: Však bych tě ani rád mít nemohl!

DĚVČICE: A mně bys se zase lépe líbil!

ŠUHAJ (*v smíchu*): A šla ty bys se mnou na Ďumbír a z Ďumbíru na Zvoleň a ze Zvoleně na Gemerskou a z Gemerské na Novohrad? Týden být v Oravské a za týden už až kdesi u moravských hranic? A než nadejde zase zima, proženou je páni důkladně!

ANKA: Bože — bože — co oni za sněhu letos budou robit?

ŠUHAJ: Utekou na Polanu za Dětvu. A tam Pán Bůh jim buď milostiv!

ANKA (*odhodí vyšívání*): A co ty tu pořád zpíváš pohřební jakousi! Nevidím tě ráda! Naposled jsi ty nejlepší chlapec, že celý den jenom na panském se dřeš, dráby posloucháš a tady za kamarádkou chodíš? — Můj Ježíši! Hlava div mi z toho nepraskne. A on ještě přijde a srdce otravuje . . .

ŠUHAJ: Nu, Anka —!

ANKA: Nemluv! (*Zacpe si uši.*) Neposlouchám tě!

ŠUHAJ (*děvčici*): A co i ty na mne se zlobíš?

DĚVČICE: Velice.

ŠUHAJ: Pak tu nemám co hledat. Půjdu domů. Ale, Anka, nezlob se na mne! Víš, že ti ublížit nedovedu!

ANKA *(se sebere a uteče do komory).*

ŠUHAJ *(stojí chvíli)*: Pán Bůh ví, nechtěl jsem nic říci —!

DĚVČICE *(nevrle)*: Jdi už tedy raději! Kdybych tě přece jen neměla ráda —!

ŠUHAJ: Hubičku tedy!

DĚVČICE: Ne — dnes ne!

ŠUHAJ: A proč by ne? Bil jsem se pro pérko od tebe s devíti chlapci...

DĚVČICE: Ale to je tak dávno!

ŠUHAJ *(ji objal).*

DĚVČICE *(se mu vydře)*: A teď mne ani neudržíš! Jdi! Ne — ty nejsi celý chlapec!

ŠUHAJ: A zítra je — sobotěnka!

DĚVČICE: Ne, nechoď pod okénko — nechoď! *(Jde ke komoře.)* Pojď ven, on už jde pryč! *(Obrátí se a dupne.)*

ŠUHAJ *(zavře za sebou).*

II.

(ANKA — DĚVČICE.)

DĚVČICE: No, Anka, pojď ven! A už se nezlob! Vždyť já nemohu za to, že on je tolik hloupý a že povídá a neví co!

ANKA: A on snad se tím opravdu chtěl chlubit, že je taký hodný!

DĚVČICE *(tiše)*: Však Janošík je hodnější chlapec!

ANKA: Janošík! *(Dá zástěru na oči.)* Kde kdo mne pro něho jenom sužuje! A jak ho někdo připomene, už vypravuje o živánech a co prý na ně čeká. A já abych jen poslouchala!

DĚVČICE: Anka, nehněvej se tolik!

ANKA: I dráb už přijde, ke kamnům sedne a povídá, povídá... Ten — povídá — nám neuteče! Ale pak už si s ním páni pohovoří! A kdo ho živého přivede, dvě stě dukátů prý dostane. Nějakého pána prý v lese chytili, ráno ke stromu uvázali a bili. — A co já mohu za to? Proč — oni bijí — oni na zámku i na poli? A proč nedají nám chvíli pokoje?

DĚVČICE: Anka, to oni musí!

ANKA: A kdo musí?

DĚVČICE: Drábi.

ANKA: A proč páni musí?

DĚVČICE: To už tak —

ANKA: A on — býval docela hodný chlapec. Až ten neštastný rok, ten den, kdy mu taťku utloukli! Na kolenou jsem klečela, jen aby na to zapomněl. Ale nemohl — a utekl! *(Pláče.)*

DĚVČICE: A neplač, Anka!

ANKA: A jak neplakat?

DĚVČICE: A on dlouho už tu nebyl?

ANKA: Půl roku. A teď ho chytnou!

DĚVČICE: Ne, nechytnou!

ANKA: Zmátne se, bez kamaráda přijde — a já nemohu mu znamení dát!

DĚVČICE: Ilčík kdyby s ním přišel!

ANKA: Ten nebyl celý rok doma!

DĚVČICE: Nemůže přijít. On prý Janošíka svedl, a to mu páni neodpustí!

ANKA: Ale jej nechytnou! Ne — nedostanou ho! Jen v horách, v horách ať ho Panna Maria opatruje a chrání! — Kamarádko má, vždyť už jsem z toho celá nemocná. Matka mučí mne tím každý den. A on nejde a nejde! A Šandor — chodí každou noc naší uličkou. Ani vyjít nemůžeš. A když jdu na zámek — běžím jako srna. Ještě dobře, že ráno on dlouho a mnoho spí. A večer že mne slečinka dříve pustí! — Janošík, duše má — proč jsem si tě zamilovala? *(Vzlyká.)*

DĚVČICE: Anka, vzpamatuj se!

ANKA *(pláče)*.

DĚVČICE: Anka! Vzpamatuj se! Mamička jdou!

III.

(PŘEDEŠLÉ. MATKA Ančina.)

MATKA *(s motyčkou)*: Dobrý večer, děvčata!

DĚVČICE: Pán Bůh daj, teta!

MATKA *(zajde do komory, vrátí se)*: Mám hlad. Mléko kam jsi dala?

ANKA: Venku — na ohnisku je!

MATKA *(zajde do síně, vrátí se, usedne na lavici k peci a jí.)* A co že to šijete?

DĚVČICE: Já fěrtoch spravuji a Anka šátek vyšívá.

MATKA *(s hořkým úsměvem)*: Do výbavy?

ANKA: Ne! Pro vás ho šiju!

MATKA: Pro mne? Což myslíš, že si mně starou někdo vezme? Teď už je konec!

DĚVČICE: Však ještě nejste tolik stará!

MATKA: Ale starší než ty už budu! *(Usměje se.)*

DĚVČICE: A tak opuštěná také nejste! Anku máte!

MATKA *(po chvíli)*: Ale hospodáře nemáme! A teď bychom ho potřebovali!

ANKA: A nač?

MATKA: Hm — pro tebe!

ANKA: To už zas začnete?

MATKA: A čekám, kdy budeš mít trochu rozumu!

DĚVČICE: A tetička, netrapte ji! Má toho chudák dost, až dost! Podívejte se na ni! Každou chvíli pláče — a vy jí ještě přidáváte!

MATKA: E — tomu ty nerozumíš. Já vím, co mluvím.

ANKA: A já vím, proč to mluvíte! Ale mám-li tohle šít na výbavu, roztrhám to na kusy!

DĚVČICE: Anka, nebuď tak náhlá!

ANKA: Však bys byla byla i ty! A budete-li mi to všechno stále připomínat, uteču vám!

MATKA: A kam?

ANKA: Kam mne oči ponesou!

MATKA *(jde znovu k ní)*: A děvče! A co ty si myslíš, že tě nemám ráda?

ANKA: Nemáte! Pořád mne trápíte!

MATKA *(přísně)*: Poněvadž to musí být! Ty si Samka musíš vzít!

DĚVČICE: Anka, proč's mi to neřekla? Samka z Poruby?

ANKA: A mám ti také život otrávit?

MATKA *(něžně)*: Však ti to nikdo nedělá!

(Pausa.)

MATKA *(přechází z jizby v komoru).*

DĚVČICE *(se zvedla)*: S bohem, Anka! Jdu domů. Je tu těžko u vás!

ANKA: A je! Nechoď pryč!

DĚVČICE: Nevydržela bych toho!

ANKA (*smutně*): A já musím!

DĚVČICE: Ne — půjdu raději! S bohem! S bohem, teta! (*Odejde.*)

MATKA (*z komory*): S bohem!

ANKA: S bohem!

IV.

(*MATKA. ANKA.*)

MATKA (*vyjde na chvíli ven*).

ANKA (*rychle odloží práci a dívá se oknem ven. Najednou se prudko obrátí*): Pane bože, Šandor! Už je tu zas! (*Chytne vyšívání a položí před sebe — hlavu v dlaně opře.*)

MATKA (*se vrací*): V chlévě není poklizeno!

ANKA (*krátce*): Bude!

MATKA: A nádobí není všechno umyto!

ANKA: Bude!

MATKA: Ale to je na každý den!

ANKA: A co mohu dělat? Proč na mne tolik hartusíte?

MATKA: A křičí se takhle na mamu?

ANKA: Ne! Ale já teď jinak neumím!

MATKA: Umíš-li, neumíš-li — mně je to jedno! Ale nebudeš-li mne poslouchat — jsi ztracena! Děvče, víš, co povídám? Pro boha, měj už jednou rozum a podvol se mně! Což bych ti mohla ublížit? Vždyť jsem tvoje matka, na loktech jsem tě chovala, celou vychovala a pro tebe jen se nevdávala — mohla jsem! A když už jsi mně podobná byla, u oltáře jsem se za tebe modlívala, abys lepší život měla, než jsem měla já. Službu na zámku jsem ti vyprosila —

ANKA: A tam to začalo! On tu byl před chvílí zas!

MATKA: A mne zase na cestě z roboty chytil!

ANKA: A co vám říkal?

MATKA: To ti nepovím. Stydím se to opakovat!

ANKA (*klidně*): Oho!

MATKA (*prudce*): Anka, a to se nesmí stát!

ANKA: A nestane! A kdyby mne do ruky dostat chtěl, štranek na krk si uvážu a hen! — v komoře mne najdete!

MATKA: Tož buď moje!

ANKA: Ale vaší rady nepotřebujeme!

MATKA: A co bys lepšího dělala?

ANKA (*sedne, tiše*): Oběsím se!

MATKA (*laskavě*): Jaj, dívečko moje drahá! A co ty pořád čekáš na Janošíka? Vždyť ho dostat nemůžeš a nedostaneš!

ANKA: Na hory s ním uteču!

MATKA: A sama do záhuby ho strhneš! Všade se na něho chystají. A jaká by to byla svatba se zbojníkem? Domova nemá, dětí nepohýčká, nic mu nepatří, než nebe nad ním a šibenice. A než on dojde — Šandor doletí a snad i dráby pošle . . . !

ANKA: Nechť jen pošle!

MATKA: A oni mi tě vezmou! A z mužských nehne se ani jeden, protože nesmí. Ale kdybys měla — muže! Nešel on by za tebou, protože by jen tak nesměl!

ANKA: A tož mám jít za Samka?

MATKA: Je to pořádný člověk, pořádek i v chalupě udělá a bude tě chránit a opatrovat. Na rukou prý tě bude nosit — povídal . . .

ANKA: A po čase bičem bít!

MATKA: A kdyby bil! U něho aspoň budeš!

ANKA (*lítostivě*): Mamko, proč to Pán Bůh na mne poslal?

MATKA (*hladí ji*): Protože jsi sirota!

ANKA (*náhle prudce*): A proč se tolik ke mně lichotíte? Nemám vás už ráda! Nemám ráda nikoho na světě, ani Samka, ani Janošíka! (*Vzlykne a rozběhne se ke dveřím.*) A nechoďte za mnou! (*zadupe.*) Ani vyplakat se nemohu! (*Uteče.*)

MATKA (*prosebně*): Anka! (*Sepne ruce, stojí . . .*)

V.

(MATKA. ŠANDOR.)

(U dveří šramot. Pak zvolna vejde ŠANDOR.)

MATKA (*se obrátí a stojí jako vbitá v zemi*).

ŠANDOR: Dobrý večer! (*Položí hůl na stůl.*) Víš přece, proč jdu!

MATKA (*neodpovídá*).

ŠANDOR: A co je tedy?

MATKA: Sama nevím . . .

ŠANDOR: Jak to? Sama nevíš?

MATKA: Nevím...

ŠANDOR: Či jsi se snad neptala? (*Ušklíbne se.*)

MATKA: Říkala, že se raději oběsí!

ŠANDOR: Což ovšem neudělá! Pak to tedy musíme brzo ukončit! A dnes by byla zrovna noc na to! Starý odejel... (*Chytne MATKU za ruku.*) A co ten živán — nechodí sem?

MATKA: Nechodí!

ŠANDOR: Kdyby chodil!

MATKA: Nechodí!

ŠANDOR: Slíbil jsem ti přece deset dukátů?!

MATKA: Vím...

ŠANDOR: A ona neposlouchá?

MATKA: Nechce!

ŠANDOR: Proč?

MATKA: Má ženicha.

ŠANDOR (*zpupně*): Má ženicha! Holubička našla si holoubka. A tohle je dobré. A teď si snad myslí, že mi uletí? Nepustím ji tak hned ze svých jestřábích drápů. A on kdo je to?

MATKA: Sedlák z Poruby.

ŠANDOR: Z Poruby? Hm... (*Rozhlíží se.*) A kde máš dceru?

MATKA: Utekla.

ŠANDOR: Snad ne přede mnou? Měl bych tisíc chutí si tu na ni počkat. Drábi čekají venku, byl by to veselý tanec. Ale pořád se mi do toho nechce. Nu — stará — dvacet dukátů dám. Za vraty na ni čekat budou — a před svítáním ještě ji máš doma!

MATKA (*stojí, dívá se v zem*).

ŠANDOR: Či chceš víc? Nevím, stojí-li to vlastně za to (*směje se*) dva dny v týdnu do zimy ti odpíšeme?!

MATKA *(neodpovídá).*

ŠANDOR: Či ty už jsi se jenom pro ženicha rozmyslela? Uvidíme! Ale pamatuj si! Šandor nedal se ženskými nikdy odbýt — a co chtěl, to měl! A Šandor je tvůj pán! *(Těsně u ní.)* Dnes ještě to bude!

MATKA *(sepiala ruce)*: Milostivý pane!

ŠANDOR *(šlehne ji holí po prstech)*: Čekat nebudeme až se panstvu rozmyslet ráčí! A kdyby tak teď náhodou přišla! Checheche! Drapnu ji dříve nebo později — a můžeš jí to vyřídit! *(Rozhlédne se).* Vždyť ani ta chajda se pro ni nehodí! A u mne jistě jí bude líp! *(Zasměje se a odejde).*

VI.

(MATKA—ANKA).

MATKA *(stojí chvíli nehnutě u dveří)*: Chvála bohu, že už je pryč! Bojí se přece jen lidí! *(Vyběhne ven a dušeným hlasem volá)*: Anka! *(V síni)* On tu byl zase!

ANKA *(pohrdavě ve dveřích)*: Šandor?

MATKA: Děvče — a teď už musíš svolit k tomu, co já pro tebe chci! Musíš! Řekla jsem mu to, že Samko z Poruby je tvůj ženich. Dělal, jako by ho nepřekvapovalo, ale proto přece jen dostal strach.

ANKA: A co mám tedy dělat?

MATKA: Dnes musíš utéci. Smál se, že prý přijde ještě jednou!

ANKA: Utéci — se Samkem?

MATKA: A v Porubě se schováš. A on tě do práce ráno doprovodí.

ANKA: A pozítří zase?

MATKA: I pozítří! A tak celý týden — dokavad nebudeš jeho ženou. Teď to musí být!

ANKA *(vážně)*: Jen pro Šandora!

MATKA: A pro tebe! A je už svrchovaný čas!

VII.

(PREDEŠLÉ. — SAMKO).

SAMKO *(statný chasník, stojí ve dveřích)*: Pochválen Pán Ježíš Kristus!

MATKA *(radostně)*: Na věky — amen! A vítej nám! Teď jsme právě o tobě mluvili a na tebe čekali!

SAMKO: Dobrý večer, Anka!

ANKA: Pán Bůh daj!

SAMKO: A ruky nepodáš?

ANKA: Když chceš!

SAMKO: A že jsi taká uplakaná? Kdo tě to zase zlobil — mamička?

MATKA: Zlobila mnoho — a zlobit nepřestanu!

SAMKO: Však také zlobení je jistě dobré! A tu jsem něco donesl! Mamičce kus buchty a tobě, Anka, kus pěkného plátna. Nu — je pěkné?

MATKA: A jak hebké!

SAMKO: To je cizí plátno!

MATKA: Nu, Anka, podívej se!

ANKA: Však vidím i odsad!

SAMKO: I ty bílé křížky uprostřed?

ANKA: I ty!

SAMKO *(vesele)*: Když tu žádných není?

ANKA *(trochu se usměje, ke stolu zajde a plátno do ruky vezme).*

SAMKO: Líbí se ti?

ANKA: Pěkné *(znovu se trochu usměje).*

MATKA: A buchtu si schovám. Tu máš Anka, kousek. Zaplať Pán Bůh, Samku, jsi pořádný člověk! A teď jdu do chléva poklidit! *(Mrkne na ženicha a odejde).*

VIII.

(ANKA—SAMKO).

ANKA *(jí buchtu — vyprskne najednou)*: A hořké je to!

SAMKO: Jako i ty!

ANKA: A kdo že by nebyl!

SAMKO: A teď mi řekni, Anka, řekni proč? Udělal jsem ti něco?

ANKA *(mírně)*: Však víš, že nic.

SAMKO: Či jsem ti tolik protivný?

ANKA *(podívá se na něho a neodpovídá)*.

SAMKO: Mluv — jsem ti protivný?

ANKA: Pusť mne!

SAMKO: Ne, řekni: jsi! a já půjdu pryč!

ANKA *(po chvíli)*: Nejsi!

SAMKO: A že tě mám rád, víš o tom?

ANKA: Nevím.

SAMKO: Anka, pojď si sednout! Nechoď pořád po jizbě!

ANKA: K tobě na lavici?

SAMKO: Ano!

ANKA: A co mi povíš?

SAMKO: Pojď sem!

ANKA *(zvolna si sedá)*: Pověz tedy!

SAMKO *(vroucně)*: Kdyby mně byl někdo někdy řekl, že my dva mohli bychom být spolu, mít svatbu, dukát bych mu byl dal za to hezké slovo. A když se mi ponejprv poštěstilo promluviti s tvou mamičkou, bylo mi tak dobře! Anka, jak tě mám rád, to ti nepovím — ale že tě na rukou nosit budu — řekla ti už mamička?

ANKA: Řekly.

SAMKO: A ty, co povídáš?

ANKA: Zatím nic. *(Pausa. — Venku najednou něco hrkne),*

ANKA *(se ulekla a vyskočí).*

SAMKO: A cože se bojíš? To manička v síni něco robí.

ANKA: Však už se nebojím.

SAMKO *(zadívá se na ni a vezme její ruku do své).*

ANKA *(dívá se dlouho na něho, odvrátí oči — po chvíli):* Samko, bojíš se někoho?

SAMKO: Nebojím!

ANKA: A kdyby mne někdo chtěl bít? Mně ubližovat?

SAMKO: A kdo?

ANKA: Tak ledakdo — dal bys mne?

SAMKO: Ruku bych mu přerazil!

ANKA: A kdyby to i pán byl?

SAMKO: Který?

ANKA: Náš — mladý!

SAMKO: Šandor? A co že zase dělá? Líbíš se mu, to vím — ale co dál?

ANKA: Chodí tu každý den večer a čeká, kdybych jen vyšla ven, aby mne chytili, abych ani křičet nemohla!

SAMKO! Ale nedostanou tě!

ANKA: Ty mne budeš bránit?

SAMKO: Ano — budu.

ANKA: A já jenom tak bych dovedla býti tvou!

SAMKO: Řekni: tvou ženou! *(Chytne ji).*

ANKA *(zvolna)*: Tvou — že—nou!

SAMKO *(divoce):* Budeš jí?

ANKA: Již jsem ti řekla!

SAMKO: Jsi dnes taková nějaká chladná a přece divoká, moje holubičko! Ale přijde čas, že i ty zavrkáš. Jaké to máš krásné oči! Podívej se jimi na mne! Nu, proč se nedíváš? Rád bych věděl, máš-li opravdu černé!

ANKA: Ještě jsi se do nich nepodíval?

SAMKO: Ale vím, že jsou černé! Anka, podívej se!

ANKA: A budeš na mne hodný muž?

SAMKO: Budu!

ANKA: Bičem švihat nebudeš?

SAMKO: Nebudu! *(Vášnivě)*. Anka, nebudu, nebudu nikdy! Pán Bůh by mi to neodpustil! Tož se už obrať! Obrať se ke mně! A kam se to pořád díváš *(chce jí násilím hlavu obrátit)* a co pláčeš?

ANKA: Pláču už celý den!

IX.

(PŘEDEŠLÍ. MATKA).

MATKA *(radostně)*: Nu, zaplať Pán Bůh, že jsi se už rozmyslela!

ANKA: Však ještě ne docela! *(Dívá se pozorně na ženicha)*.

SAMKO *(vesele)*: Však jsem říkal: černé máš, černé!

ANKA *(trochu se pousměje)*.

MATKA: A už se setmělo! Anka, půjdeš?

ANKA: Když to musí být — půjdu!

SAMKO *(radostně)*: Se mnou?

MATKA: Ano. Mladý ze zámku nechce dát pokoje a dnes i dráby hrozil!

SAMKO: Ať jen přijdou! *(U Anky)*. Nedostanou tě!

ANKA: Ty mne budeš chránit?

MATKA: A nač čekáte? Jděte už raději! U tebe bude aspoň v bezpečí!

SAMKO: Ano — půjdeme po humnech. A za Váhem už nás nikdo hledat nebude! Pojď tedy, půjdeme!

ANKA: Mám nohy jako z olova . . .

SAMKO: Jen co se rozběhneš, pak již to půjde!

ANKA *(sklopila hlavu)*.

SAMKO: Pojďme tedy!

ANKA: Svážu si něco s sebou!

MATKA: A ráno na zámek ji doveď!

SAMKO: Dovedu! Jenom už pojďme!

ANKA *(smutně)*: A co tolik pospícháš? Snad se nebojíš?

SAMKO: Však že nebojím! *(Pak si rukou čelo přejede).* Ale bezpečí je bezpečí! Či budeme čekat, až on přijde?!

ANKA *(poděšeně)*: A on je tu! Slyšíš?

(Ze síně je slyšet kročeje, dvéře se otevrou).

X.

(PŘEDEŠLÍ. ŠANDOR. DRUHÝ DRÁB.)

ŠANDOR: Konečně tedy doma! A tu se podívejme! Holubička není sama. A šohaj — holoubek při ní! A co že? To že je pan ženich?

SAMKO *(pevně)*: Ano — já!

ŠANDOR *(ironicky)*: Slíbila ti to už?

SAMKO: Slíbila!

ŠANDOR: Že bude tvou ženou?

SAMKO: Ano!

ŠANDOR: Ale u oltáře jste spolu nebyli?

SAMKO: Půjdeme!

ŠANDOR: A kdy — to bych rád věděl!

SAMKO: Co nejdříve!

ŠANDOR: To je brzo! A hle! hle! Kišasoňka moja — hehe! Jen se tolik neupejpej! Pořád stejná? Pořád jako dravý pták? Však už si tě zkrotíme! Vybrala si to slečna sestřička pěknou kamarádku — pěknou! Ó, líbíš se mi stále víc a více!

SAMKO: Ale nesahej na ni!

SANDOR *(zvolna se otočí)*: Hm. A kdo to tolik křičí? Pan ženich! A — svatba bude tedy co nejdříve? Uvidíme!

MATKA *(přesvědčivě a pokorně)*: Milostivý pane, to — je — její ženich!

ŠANDOR: Opravdu? A co jsi mi to, stará čarodějnice, neřekla dříve? Co? Mne jsi za nos vodila?

MATKA: Nevodila. Dnes teprve je to hotovo!

ŠANDOR *(vášnivě)*: Ne — dnes to není skončeno! Ještě jsem tu já!

ANKA *(dívá se na SAMKA)*.

SAMKO: A já!

ŠANDOR: Ty? Ty — robotníku?

SAMKO: Je to moje žena!

ŠANDOR: Tvoje žena!? A kdož ví, nebude-li dnes moje?!

SAMKO: Nebude!

ŠANDOR: A kdo tomu překáží?

SAMKO: Já!

ŠANDOR: Ty? Hehe — ty, robotníku? Samko z Poruby! Nemysli si, že tě neznám a že nevím o tvých spádech. Ale ty už se ti překazí. V té zahrádce nebudeš zahradníkem. Ticho! Ani slova! Nebo zavolám dráby, stojí za dveřmi. *(Matce.)* A ty jsi myslela, že mladý pán nabízí ti dukáty jenom tak? Či si myslíš, že mladý pán bude sem docházet jen tak? Do selské jizby plné smradu? He! A že se snad budu lidí bát? Jen ať se hnou! Uvidí hned, co Šandor dovede, jak je prožene! A Šandorovi je teď všechno jedno! Chce-li on tvou dceru mít, musí ji mít a dostane ji! Dnes — ještě dnes! Což jsem nějaký pes, abych jen k vratům chodil a domů neodnesl než ohryzanou kost? A ty *(Samkovi)* a ty, pane ženichu, cože stojí tvá nevěsta pána? Trochu strachu? Ba ne! Trochu peněz? Ani groše! Pán že nemá práva nad vámi? — Kudy že se jde k Porubě?

SAMKO *(divoce a zoufale)*: Ďáble!

ŠANDOR *(u něho, zuřivě)*: Kudy se jde k Porubě?
SAMKO: S bohem, Anka! *(Vyběhne ven.)*
MATKA *(vrhla se ŠANDOROVI k nohám)*: Jaj, milostivý pane! *(Líbá mu ruku.)*
ŠANDOR *(ji odkopne)*: Hej, Jureno!
DRUHÝ DRÁB *(vstoupí do jizby).*
ŠANDOR: Vezměte tu starou babu a zavřete ji někam!
ANKA *(chce utéci).*
ŠANDOR *(ji chytne)*: A ty tu zůstaň!
MATKA *(ve dveřích se brání).*
ŠANDOR: A nebude-li hned mlčet, však víš, jak se to dělá!

(Pausa.)

ŠANDOR *(v smíchu)*: A teď jsme tu sami! Bojíš se mne?
ANKA: Nenávidím tě!
ŠANDOR: Tím líp! Hoj! Takové galánky jsem ještě neměl! A snad ze zlosti a vzteku i škrábat a kousat budeš? Hoj! Srdce div mi radostí nevýská! Stojíš věru za trochu toho rámusu a zítřejšího povídání. Ba věru! Co utíkáš? Už mi neutečeš! A na zámek se mnou půjdeš! *(Stojí a směje se.)* Utíkáš? Je to marno!
ANKA: Kdyby tu byl Janošík!
ŠANDOR: Neboj se, nepřijde! Už prý ho chytili! A kdyby přišel, jsem tu já! A já, jenom s tebou, s tebou pohromadě!
ANKA *(zoufale vzřikne).*
ŠANDOR *(ji honí)*: Ne, je to krásná hra! Utíkej, myško, utíkej! Hej! Dnes ještě budeš se mnou v ráji! *(Chytil ji a drží.)* Aachacha! Celé království nebeské za jeden polibek! Nedáš? A celé peklo za tvé objetí! Cože? *(Zařve.)*
ANKA *(se mu vyrve a letí ke dveřím).*
ŠANDOR *(za ní).*
(V tom okamžiku je slyšet několik temných úderů venku a hlasy.)

ŠANDOR *(se zarazí, ale hned volá)*: A ke mně pojďte! A provazy vemte! *(Dvéře se rozletí, ZBOJNÍCI v nich.)*

XI.

(ŠANDOR. ANKA. JANOŠÍK, ILČÍK, VLČEK, ADAMČÍK.)

JANOŠÍK: Tu je! *(Jedinou ranou srazí ŠANDORA k zemi.)*

ANKA *(vítězně)*: Nechytli ho! Juro!

JANOŠÍK: Anka! *(Chytne ji.)*

ŠANDOR *(chce vstát)*.

JANOŠÍK: Podržte ho, chlapci!

ILČÍK: Hej, Šandore — chacha! Což pak jsi na nás zapomněl?

VLČEK *(ve dveřích)*: A drábi už jsou svázáni!

JANOŠÍK: Nech jich tak! — Zdrželi jsme se dva dny v horách — ale proto přece jsem přišel v čas. *(Na ŠANDORA hromově.)* Co's tu chtěl?

VLČEK *(s ADAMČÍKEM vběhnou dovnitř)*.

ŠANDOR: Což budu živánovi odpovídat?

ADAMČÍK: A cože pán dělá v selské jizbě?

VLČEK: A hned i dráby bere?

JANOŠÍK *(Šandorovi)*: Pleteš se mi stále do cesty!

ŠANDOR: Tobě? Nevím, co bych měl s tebou společného!

JANOŠÍK: Více, než myslíš! Anka, kde jsou mamička?

ANKA: Vyhnat ji dal i se Samkem.

JANOŠÍK: Samko — jaký Samko?

ŠANDOR *(posměšně)*: Její ženich!

JANOŠÍK: Anka — je to pravda?

ŠANDOR: Tady přede mnou to říkali. A utéci s ním chtěla!

JANOŠÍK *(vztekle)*: A kdo se ťebe na to ptá? Ticho! — Anka, je to pravda?

ANKA *(odvrátí se, pak vykřikne)*: Je! Ale — já to myslela jinak!

JANOŠÍK *(mírně)*: Máš pravdu! Na zbojníčka marno čekat děvčeti! Přemýšlel jsem o tom cestou sem a je to pravda! Dobře ještě, že jsem tě jenom měl rád a nikdy ti ničeho nesliboval!

ANKA: Ne, Janošík, tak to nebylo!

JANOŠÍK *(klidně a chladně)*: Slíbila jsi mu to?

ANKA *(po chvilce)*: Už nevím. Hlava se mi ze všeho motala!

JANOŠÍK: Pak je všechno marno!

ANKA: Ne! To všechno udělal on zde, tu Šandor!

VLČEK *(srazí ŠANDORA na kolena)*.

ANKA: Mamičku kde mohl strašil a na konec i dráby pohrozil. A dnes i do zámku mne odvléci chtěl a byl by odvlekl — ale já za nic nemohu, Janošík — věř, já za nic nemohu!

JANOŠÍK: Ale slib je slib! Dala jsi ho?

ANKA: Dala na polovic!

JANOŠÍK *(smutně)*: Dala! A — je! — to pravda: Na koho jsi to měla čekat? Janošíkovi není možno někdy ani se vrátit — zbojnický život, těžký život! Kdo tu?

XII.

(PŘEDEŠLÍ. HRAJNOHA.)

HRAJNOHA *(udýchán)*: Utíkám za tebou, Janošík! V Kremnici Uhorčíka chytili a kolem lámali! Než umřel, po tobě volal!

JANOŠÍK: Kdy to bylo?

HRAJNOHA: Hned druhý den, co jsme vozy opustili!

JANOŠÍK: Pak v tom musila být zrada!

HRAJNOHA: Cigán jakýsi prý svědčí na něho a žid!

JANOŠÍK: Psí plémě! Kamarádi, co teď dělat? A co je s námi, Anka? Konec, konec všemu! I to muselo přijít! *(Lidsky.)* Nosil jsem tě v srdci se svou nadějí na to, že všem pomohu. Ale teď vidím, že jsem se klamal. Myslil jsem, že poctivým zbojnictvím dobudu svět a vidím, že svět dělá, co my nechceme. Myslil jsem, že trocha lásky mohla by mi časem hlavu vzkřísit, ale ani té trochy nebude!

ANKA *(vášnivě)*: Nepůjdu za Samka, nepůjdu!

JANOŠÍK: Půjdeš! Slovo se rušit nesmí!

ANKA: Nemiluji ho!

JANOŠÍK: To už je teď všechno tvoje věc!

ANKA: Však ti to říkám, že já vinna nejsem! Tu se dívej na něho, jak čeká a čeká, kdy už ho ze zámku vysvobodit přijdou! A ty ho snad pustíš? Sliboval i Samko, že mne nedá, sáhne-li na mne — ale sotva on křikl: Jdi! — on šel, jako ovce ze stáje šel! Jak bych mohla jít za takového muže?!

JANOŠÍK: Ale za mne jít také nemůžeš!

ANKA: Šla bych — půjdu!

JANOŠÍK *(přísně)*: Dalas slovo a slovo se rušit nesmí! Je vidět, že's mne nemilovala, kolik jsi mohla. Čekat jsi měla!

ANKA: A ty půl roku jsi tu nebyl!

JANOŠÍK: A kdybych deset let nepřišel, moje láska dovedla by i po nich hory přenášet. A po takové lásce se mi stýskalo! Ne po té, která hebké líce hledá, rty pro políbení a teplou postel na noc — to by mi nestačilo! Nejsem z těch, kdož by jenom po tomhle toužili! Ale mít někde a kdekoliv! na světě srdce, srdce věrné, které stejně s mým bije, ve štěstí se mnou se raduje a v bídě a nouzi za mne se modlí, dovedl bych se za tím rozeběhnout na sám konec světa! A půjdu!! — Nemám otce, nemám matky — ani srdce úplně milujícího —!

ANKA *(padla na lavici a vzlyká).*

JANOŠÍK: Garaj s Uhorčíkem jsou mrtvi — a vojska, vojska potisknou se na nás se všech stran! Sem ke mně, Ilčík! Aj ty, Adamčík! A ty, Hrajnoho! A ty, Vlčku — kamaráde! *(Podají si ruce.)* A řekněte to všem: Než se před zimou rozejdeme, naposled si zahýříme a popijeme! Na Polhoře se sejdeme a zatančíme si! A pak vzhůru do světa! Přes Tatry přejdeme a na Polsko se dáme! A z Polska až na Rus! A z Rus — ztratíme se — kdož ví kam? Mně bude to lhostejno! Sůl země se neztratí nikde! Ach! Myslím, že všade na světě jsou nešťastní lidé. Vrhneme se mezi ně — a tam, kde ke vzpouře budou hotovi, položíme i my své životy. Ale než odejdeme —!

VLČEK *(ukazuje na ŠANDORA)*: Co s ním uděláš?

JANOŠÍK *(zuřivě)*: Co s ním udělám! Hodit tě do pekelné smoly málo by bylo! A ty se ani nechvěješ? Musíš to mít nějak otrlou duši! Po druhé tě potkávám a nikdy neměl jsem z toho radosti! Nejsi ty trochu na světě zbytečný? Tak se mi zdá! A nemyslíš, že snad já bych ti měl uhnout s cesty, abys ty mohl být dále po svém živ?! Oho! Ustanovil jsem zákon pro hôrní chlapce, ale dnes, dnes ho poruším sám! A tu to pravím: Než odejdeme — než se rozloučíme, páni bratří, palte kaštely a dvory, zahýbejte regimenty a rozvlníme celou zem! Na Gemerské a na spišské málo nás uviděli. Rozeběhneme se mezi ně. A pak valaškou bijte v pravo i v levo! A šetřit nikoho nebudeme! A když už honit budou, do čela jim palte a mezi oči! Ať se zblázní a oslepnou z toho, že nevidí a necítí, jak ničemný a holomský život zavládl na světě! A teď vzhůru a pryč odtud! I od tebe, kterou jsem ztratil! S bohem Anka! S bohem!

VLČEK *(drží ŠANDORA)*: A co s ním uděláš?

JANOŠÍK: Vezmi si ho! *(Krátké gesto.)* A zab ho! *(Vyrazí ze dveří.)*

ANKA *(za ním)*: Janošík! Juro! *(Vyběhne do tmy.)* Juro! Juro!

ILČÍK s ADAMČÍKEM: Jen rychle! Rychle za ním! A ty, Vlčku, si pospěš! (*Utekou.*)

HRAJNOHA (*srazí ŠANDORA na zem*): Hej, škapo, modli se! (*Zasměje se a uteče. Je slyšet ANČINO úzkostlivé volání a HRAJNOHOVO krákání a smích.*)

XIII.

(*ŠANDOR. VLČEK.*)

ŠANDOR (*zase vstal a vzpurně dívá se kolem sebe.*)

VLČEK (*srazí ho na kolena*): A když se modlíš, klekni!

ŠANDOR (*zpupně*): A co bych klekal a modlil se?

VLČEK (*divoce*): Jeď tedy k čertu! Hej — skákej a toč se! A utíkej jako myš! (*Směje se a mává valaškou.*) Hni se! Či tě mám zabít jako ovci?! Boj se boha a mne! Nebudeš už otravovat a marnit lidské duše! Hej — skákej a toč se! Neutečeš! Neutečeš! Chachacha! (*Opře se o kolena a surově se směje. Honba začíná . . .*)

(*Opona.*)

V. JEDNÁNÍ. (I.) (NA POLHOŘE).

(Stará krčma. V pravo pec, na ní v hadrech zamotaná leží BABA. V zadu dvě okénka ven, před nimi široký stůl, kolem dubové lavice. U pece dvéře do síně).

I.

(HRAJNOHA. PUTNOK. BABA. KAČA.)

PUTNOK *(vchází, prozpěvuje si)*:
Husarka jeho
přišla pro něho. *(Zatne valašku do trámu).*

HRAJNOHA *(za ním)*: Husar, pojď domů —
berú na vojnu!

OBA: Berú, budu brat —
škoda na stokrát!

HRAJNOHA: Šenkéřko, vína nalej!

PUTNOK: Hej, což tu nikoho není?

HRAJNOHA *(vyběhne ven)*.

PUTNOK *(si pohvizduje a podupkává. Ze síně je slyšet dívčí výkřik)*.

HRAJNOHA *(ve dveřích)*: A kdo že by nám posluhoval? Jen pojď, pojď! *(Táhne děvečku do jizby)*. A tu se podívej, Putnok? Jak jsme ji dlouho už neviděli!

PUTNOK: A čím dále je hezčí. Kačo! Kačo!!

HRAJNOHA: A pořád miloučká . . .

PUTNOK *(zpívá)* Katerino. Kačo
poviem ti volačo:
kúpil bych si čižmy,
ele nemám za čo!

HRAJNOHA: A vína dones! A ne krapku! Raději více než méň! Ať je tu veselo! Rozházíme to do základů — Kačo! (*Chce ji chytit*).

PUTNOK (*také za ní*): Kačo!

KAČA (*vyskočí na lavici u pece, BABĚ*): Hospodyně, dejte mi klíče od sklepa! Jsou tu páni!

PUTNOK: Hej — starý čert stůně! Hej, babo, slez s pece a jdi na půdu spat!

BABA (*umazaná — krákavě*)! Páni! Páni! Ať ukáží dříve peníze!

HRAJNOHA (*hodí jí je*): Tu máš, satanáši! A honem klíče dej! Nebo ti valaškou záda zvalchuju!

BABA: Nu — páni — páni! Nemožu se hned hnout, vítr mne podfoukl. (*Tahá klíče*). Byla jsem na poli, hrabala a vítr mne podfoukl . . .

PUTNOK: Nehuhněj a dej klíče!

HRAJNOHA (*utíká za KÁČOU ven*): Hej — pomohu ti!

BABA: A kolik že vás bude?

PUTNOK: Což já vím? Třeba padesát!

BABA: Padesát! Kde by se vás vzalo? Vždycky vás bylo jen jedenáct!

PUTNOK: A s tebou, Jidáši, dvanáct! — A cigáni z Brezna byli tu?

BABA: Nebyli už tři měsíce.

PUTNOK: Ti by se měli ještě dovést! Hej! (*Tančí*) Babo, nespi! Už spat nebudeš. Seber raději hadry a hajdy ven! Nebo ti tu pec rozsypeme! (*Znovu si hvízdá a podupává*).

II.

(*PŘEDEŠLÍ. HARALA.*)

PUTNOK (*se obrátí náhle a uvidí HARALU ve dveřích*): A Pán Bůh daj zdraví, Haralo!

HARALA (*zřejmě po nemoci — vyzáblý, se šťastným úsměvem*): Pán Bůh daj, Putnok! (*Padnou si kolem krku.*)

PUTNOK: Dobře už je ti?

HARALA: Docela! (*Směje se.*) Ruka trochu ještě bolí — ale i to přejde. Chlapci, chlapci — jak vy to zpíváte! (*Důvěrně.*) A Šandora kdo zabil? Vlček či Janošík?

PUTNOK: Vlček. A o těrhelském zemanu jsi neslyšel? Michalčík, starý hodný Michalčík, na strom ho pověsil a Gajdoščík na gajdy celou noc mu hrál!

HARALA: A já při tom nebyl!

PUTNOK: Už nám začínají rozumět! Všade dobře nám bylo. Už nás nepomahají drábům honit. To od té doby, co kremnické dukáty se rozeběhly mezi regimenty — chacha!

HARALA: A u Illavy vojskem prý vás honili?

PUTNOK: Koho že honili? Než nás doběhli, my už byli hore v Nitranské a dělali pořádek v Břežanech. A všade je nás plno! Sotva křikneš: Hôrní chlapci jsou tu! — drábi do sklepů lezou a páni do prosa. Pět znamenaných jsme chytili a Ďurica věšel.

HARALA: A já při tom nebyl! Zažrala se mi rána, zažrala do kosti. Ale tuhle — sotva Vlček doběhl — valašku chytnu, jen to kmitlo a hore ven, ven mezi vás!

(*Smích v síni.*)

HARALA: Kdo je to?

HRAJNOHA: Haralo, Pán Bůh zdraví!

HARALA: Pán Bůh daj! A co ty, Kačo — už mne neznáš?

KAČA: Jsi taký bledý! Haralo!

HARALA: A vzpomínáš, jak jsme tu naposled tancovali?
HRAJNOHA: Hej — a já s tebou!
KAČA: Nu — napijte se! Ať je nám veseleji! A — pusťte mne, čerti!
HARALA *(ji chytne):* Ale už se rádi mít nebudeme! *(Dívá se jí do očí).*
KAČA *(tiše):* Vzpomínala jsem.
HARALA *(najednou ji vášnivě políbí):* Kačo!
HRAJNOHA: Zase ta stará krev?
HARALA *(trpce):* Ale povychladlá jaksi!
KAČA *(utekla, BABA na peci se protahuje).*
PUTNOK: A tu se podívejme na čerta starého!
HARALA *(vyskočil na lavici):* Kišasoňka moje, šarkány líhneš? Hehe! Lezou už ven? Tu se podívejte, na dračích vejcích sedí! *(Smích).*
HRAJNOHA: To ona hajduky chce vysedět!
PUTNOK: Každý fúsisko na metr!
HRAJNOHA: — pandur kropenatý!
BABA: Kdyby ti jazyk shnil, živáne ničemný. *(VŠICHNI se smějí).* Hej — chytnou tě a do klády vsadí šarkáni kropenatí!
VŠICHNI *(se smějí).*
HARALA: A tebe do nebe vezmou a andělíčkem udělají! *(Smích).*
HRAJNOHA: Ne — ona čertu telata dojit bude!
HARALA: A co by telata? Staré baby! (*Smích*).

III.

(PŘEDEŠLÍ. GAJDOŠČÍK. MICHALČÍK).

GAJDOŠČÍK: A to je mi pěkná správa! Valašky ve dřevě, ale varta žádná!
HRAJNOHA: Pán Bůh hlídá!

GAJDOŠČÍK: Pěkná varta!

MICHALČÍK *(u pece s očima vyvalenýma)*: A co za ďábla jste to chytli? Hej, bábičko, krasavice moje!

BABA *(zamručí si — a ulehne).*

MICHALČÍK: A ty, Haralo! Jak je ti? Měsíc jsem tě neviděl. Bolí rána ještě — bolí?

HARALA: Ale to přejde!

GAJDOŠČÍK: Vína se napiješ a u mne si zatancuješ — a do večera i růže na tváři budou!

HRA.NOHA: A tu je víno! Na zdraví, páni bratři!

VŠICHNI: Daj nám Pán Bůh zdraví! *(Pijí).*

GAJDOŠČÍK: A povídám: na věčnou slávu těrhelského zemana.

VŠICHNI *(v smíchu)*: Nechť žije!

MICHALCÍK: A povídám já: Nechť žije Michalčík!

VŠICHNI: Nechť žije!

HARALA: A Kačenka!

HRAJNOHA *(utíká znovu do síně)*: Už letím pro ni!

HARALA: A ty, Michalčík, jak dopadá naše hospodářství?

MICHALČÍK: A já vím? Peněz, že jimi Váh zastavíš! Dobytka máš, že mu rovno není a jídla a pití co dostaneš a vezmeš! Už tři neděle vatry nerozděláváme, po dědinách jíme a v krčmách u silnice pijeme a hýříme, aby nás kde kdo viděl! A všichni jsou rádi, kde jsme a Pán Bůh ví, tak je mi dobře, že se na zimu i ožením! *(Uhodí na stůl).*

GAJDOŠČÍK: Hej — to bude nějaké zemanství!

MICHALČÍK: Ženička moje — řeknu — všechno je tvoje! A kde ti nedají, co ti patří — jen řekni — hned jim zaplatím! — Víno sem! A ty, Gajdoscíku, spust!

GAJDOŠČÍK: Jaj, bože, kdybych mohl hrát! Ale mám to polámané!

HARALA: A tos to nemohl opravit? Vždyť tu nebudeme na to čtyři dny čekat!

GAJDOČŠÍK: A kdy jsem měl na to čas? Ode tří dnů jsem pořád na marši, ani chvilku jsem se nezastavil.

HARALA: A kdes' byl?

GAJDOŠČÍK: Hore, až za Oravou. Kamaráda muzikanta navštívit!

HRAJNOHA (*se vrací a zpívá*):

A ty, Kačo zašubraná,
čo si telko dvoríš?
Prečo sa ty neumyješ —
či sa vody bojíš?

KAČA (*vesele, se smíchem*):

A čo bych sa vody bála
voda je mi cetka.
Nabrala som čtyry vedra,
vytekla mi šecka!

HRAJNOHA (*ji chytne, vyhodí*): Ej juch! Kačo, hubičku! A napij se!

MICHALČÍK: Pijme, kamarádi, máme pěkné hospodářství!

GAJDOČŠÍK: Kamarádi, pijme, nežli zima přijde! Brrr! To je divné, jako by smrt z toho lízala. A tož na ráz!

HRAJNOHA (*ukazuje prstem ven*): Huhú! A tož se dívejte: Cigáni jdou! Cigáni jdou!

VŠICHNI (*vesele*): Cigáni! Cigáni!

IV.

(PŘEDEŠLÍ. ILČIK, ADAMČÍK — VLČEK. CIGÁNI. (RÓM — PAVEL.)

MICHALČÍK: A pozdrav vás Pán Bůh, cigáni!

ILČÍK (*ve dveřích*): A předem mne, páni bratří!

GAJDOŠČÍK: Pozdrav Pán Bůh, Ilčík!
ILČÍK: Aj tebe! A vítej, Haralo!
HARALA: I ty, vítej mezi chlapy! *(Obejmou se.)*
PUTNOK: A Vlček!
HARALA: Vlčku! *(Podají si ruce.)*
HRAJNOHA: Nu — vítej, vítej, kamaráde, už se mi po tobě zase stýskalo!
VLČEK: A mně po vás po všech! Hej — a dnes bude tedy veselo?
CIGÁNI *(se klaní a přecházejí na zad pod okénka. Poslední cigán nese velký cymbál).*
ILČÍK: A teď mi dejte napít!
HRAJNOHA: A hned skočíme zas do sklepa!
ILČÍK: A Kačenko — Kačo! *(Chce ji obejmout.)*
KAČA *(nese víno)*: Jen pomalu, pomalu, ať to nerozliješ!
VŠICHNI *(zpívají)*: A ty Kačo ušubraná,
co si telko dvoríš?
ILČÍK: A kde je Janošík, že tu ještě není?
GAJDOŠČÍK: Šel prý až pod Tatry do Pribiliny.
ILČÍK: A cigánům pít dejte!
ADAMČÍK *(nese jim víno)*: Hej pijte, čerti!
HARALA *(ukazuje na pec)*: Tam máte satanáše! *(Smích.)*
RÓM *(zvedl sklenici s vínem)*: Na zdraví všech!
ADAMČÍK: A ty, primáši, nezapomeň na tu mou! *(Hodí dukát.)*
ILČÍK: A mou! *(Hodí také peníz.)*
HRAJNOHA: A mně na odzemek nezapomeň! *(Hodí také peníz.)*
GAJDOŠČÍK: A ty, Haralo, skoč si a zadupej!
HARALA: Hned bych si dal říci! A snad dám!
HRAJNOHA: A já ti pomohu!

GAJDOŠČÍK: A co dělá tvoje galánka, Putnok?

PUTNOK: Hej! Což já vím? Když jsem mezi vámi — nepamatuji se dobře! Vína, vína trochu mi dejte, než se nám srdce na dobro rozdovádí.

CIGÁNI *(začínají ladit).*

MICHALČÍK: Hrajnoho, nalévej sám! A Kačenku tu nech!

VLČEK: A někdo aby na stráž šel!

GAJDOŠČÍK: Jdi tedy sám!

VLČEK: Kačo, pojď se mnou!

KAČA: A půjdu! Roztrhali byste mne tu! *(Zasměje se a uteče.)*

ILČÍK *(za VLČKEM)*: Jen se, bratře, nezapomeň! *(Smích.)*

PUTNOK *(zpívá)*: Pijme, bratři, pijme víno!

ILČÍK: A daj nám Pán Bůh zdraví!

ADAMČÍK: A věčnou slávu — chlapci!

MICHALČÍK *(smekne, za ním ostatní)*: A Janoškovi své svaté požehnání!

ADAMČÍK: A tu jdou poslední!

V.

(PŘEDEŠLÍ. ĎURICA, MUCHA.)

ĎURICA: Hej — jste už všichni pohromadě?

MUCHA: A máte všichni takovou galánku jako Vlček? Sedí s ní přede dveřmi. A jak on to dovede! Jistě až od lesa to slyšet! *(Smích.)*

ILČÍK *(podává sklenku)*: Tu máš, bratře!

HRAJNOHA *(Ďuricovi)*: Napij se víc! Na mé zdraví!

MUCHA: I tvoje!

PUTNOK: A na mou galánku!

GAJDOŠČÍK: A na moji šibenici!

HRAJNOHA: I na moji nevěstu!

ILČÍK: A kde jste byli?

ĎURICA: Poslouchali sedláky v trhu. Cheche! Vypravovali, jak prý Hrajnoha se jednou s čertem pral!

ILČÍK: Čert a zbojník už je jim jedno!

ADAMČÍK: A čerti a zbojníci spálí zemany ještě nejednou!

MUCHA: To hej! Nech žijí naše regimenty!

VŠICHNI *(připíjejí a volají jeden za druhým)*: Tomáš ze Železného! A Targo! Aj Papřik! Aj Koňařík s Kompaníkem! Aj Tisko! Aj Kysel! Sárysan a Illenkár! Aj Kobelárský! Aj Kotila! Aj Matušický! Aj Rukavica! Aj Pero! Aj černý Jura!

MICHALČÍK: Chlapci, dali bubnovat po městech, že kdo nás prozradí, dostane už 500 dukátů!

GAJDOŠČÍK: Hej, chtěli by?

PUTNOK: A židé a páni už prý se sbuntovali a vojáky si vybrali proti nám!

HARALA: Ať jenom je pošlou!

CIGÁNI *(spustili na ráz „sedláckou")*:

Pásel Janko krávy
a Anička pávy!

ĎURICA *(s MUCHOU)*: Ej — juch! *(Tancují spolu.)*

HRAJNOHA *(s HARALOU)*: Ej — juch! *(Tančí proti prvému páru.)*

CIGÁNI *(hrají znovu)*:

Janíčkova kráva —
zašlapila páva.

CHLAPCI *(podupávají a smějí se)*.

GAJDOŠČÍK *(s MICHALČÍKEM začínají tancovat)*.

CIGÁNI *(pokračují)*:

Páva nejmladšího —
péra nejdražšího!

TANČÍCÍ: Ej — juch!

MICHALČÍK *(Rómovi dopáleně)*: A po tlamě ho seber! Co to je za hru na cymbál? Drží on paličky v ruce, jak děvčice jehlu!

BABA: Bodejž vás i s tancem čerti vzali!

ILČÍK: Přikryjte ji, ať nám do toho nebručí!

ĎURICA *(Muchovi)*: A ty líp cifruj!

ILČÍK: A teď něco nového, páni kamarádi!

ADAMČÍK: Sem, Putnok, zpívat pojď!

VŠICHNI: Nová písnička? Nová?

ADAMČÍK: Poslouchejte! A ty, primáši, ať ji chytíš! Pozor dejte! *(Pohvizduje si a nohama plete.)*

RÓM *(naladí si housle)*.

PUTNOK *(několikrát si zabručí, pak začne jako by tancoval a zpívá)*:

Letí, letí roj
pres mej milej dvor!
Sedne na okenko, zaťuká na skelko:
stroj sa, milá, stroj!

CIGÁNI *(začínají už přehrávat)*.

PUTNOK *(pokračuje)*:

Stojí u dverí,
volá: Otevri!
Otevri mně, milá holuběnko sivá —
mé potěšení!

NĚKTEŘÍ Z CHLAPCŮ *(začali zpívat a tančit)*.

PUTNOK:

Já neotevrem,
mamka mi brání.
Že mně nejsi hoden, šohajíčku švarný —
mé potěšení!

CIGÁNI *(hrají už všechno, cymbál hučí)*.

CHLAPCI *(tančí, ruce za hlavou).*

PUTNOK:

Keď nejsem hoden —
zůstávaj s bohem!
Vyber si, možešli — moja najmilejší —
já si němožem!

CIGÁNI *(opakují první sloku).*

ILCÍK: Ať žije Putnok!

ADAMČÍK: A jeho písnička!

ĎURICA *(si ji hvízdá).*

RÓM *(opravuje kontráše).*

GAJDOŠČÍK: A teď se zase napijme, chlapci! Víno sem!

HRAJNOHA *(letí do síně).*

MICHALČÍK *(luská si prsty)*: Letí, letí roj!

ILČÍK: A teď něco lepšího!

HRAJNOHA *(postaví víno na stůl)*: A teď si, chlapci, už nalévejte sami!

ADAMČÍK: A teď tu mou od moravské strany!

VŠICHNI *(chytli se kolem krku, stojí do kruhu).*

CIGÁNI *(tiše přihrávají).*

CHLAPCI *(táhlou notou)*:

Trikrát sem sa zaríkala
se šohajkem hovorit —
a keď prišel pod okénko —
išla sem mu otvorit.

Daj mně, milá, prenocovat
na tej tvojí postýlce!
Šak já ti ju nezašpiním,
já sem v tenkej košulce!

(Do toho zahučí náhle výstřel a strašný ženský výkřik.)

VI.

VLČEK (*vyjevený a postřelený objeví se ve dveřích*) Chlapci, panduři! (*Rve valašku ze dveří.*)

BABA (*na peci*): A tu to máte, živáni vzteklí! (*Směje se.*)

HARALA (*rychle letí k VLČKOVI, za ním ILČÍK*).

PUTNOK (*u cigánů*): Už se sem ženou!

HRAJNOHA: Je jich jako much! Pak honem ven! (*Vyrazí ven a uteče.*)

PUTNOK: S bohem, kamarádi! (*Za HRAJNOHOU. & zápětí padnou dvě rány. Je slyšet smích a Hrajnohovo zakrákání.*)

ĎURICA (*Muchovi*): Vysoukej rukávy. A dvéře braň!

MUCHA: A jen mezi oči jeď!

ILČÍK (*venku*): Nedejte se!

ADAMČÍK: Bijte, zabíte! Nepusť jich!

ILČÍK: Chlapci, pomozte! Pomoc! (*Hluk a rány.*)

HARALA: Nepusť jich! A jen po hlavě bij!

ILČÍK: Střel! Střel! (*Rána. Za ní nová.*)

(Dvéře se vylomí. V nich objeví se klubko VOJÁKŮ a zbojníků.)

VOJÁCI: Vzdejte se!

ADAMČÍK (*ve dveřích*): Střelte a bijte!

GAJDOŠČÍK: Kde je moje pistol? Oho!

MICHALČÍK: Kamaráde!

GAJDOŠČÍK: S bohem! (*Podá mu ruce — a pak vrhnou se mezi zápasící s holýma rukama.*)

ILČÍK (*vrazí dovnitř*): Vlčku, sem pojď!

VLČEK (*sám u dveří, ostatní v síni nebo uvnitř*): Ne! (*Srazí prvního pandura. Rozpřáhne se a chce srazit druhého, ale padne zalit krví k zemi.*)

ILČÍK (*rozmáchne se na pandura, ale pět jich zavěsí se mu na rámě a svážou ho*): Pusťte mne! Lotři! Pusťte mne! Hej! (*Pláče vztekem.*)

DŮSTOJNÍK (*křičí do síně*): Svažte je! Vzdejte se!

HARALA (*na prahu dveří*)! Ja — no — šík! (*Padne mrtev k zemi.*)

PANDUŘI (*vrazili dovnitř*).

DŮSTOJNÍK (*za nimi*): Už nikdo?

(*Ze síně je slyšet výkřiky zajatých a pláč děvečky.*)

DŮSTOJNÍK: Kolik jich máme?

NĚKDO (*v síni*): Nevím, ne — vím! (*Tam stále ještě hluk a bouře.*)

MUCHA (*řve*): Zab mne raději!

ĎURICA: Psi! Psi! Psi uherští!

ADAMČÍK (*svázaný u dveří*): Letí, letí roj! Ilčík, s bohem!

ILČÍK (*dva vojáky nad sebou*): S bohem, kamaráde!

ADAMČÍK: Harala je zabit!

ILČÍK (*zařve a shodí vojáky se sebe. Ale už je svázán!*)

DŮSTOJNÍK: Kolik je zajatých?

HLAS (*v síni*): Celkem sedm!

ILČÍK: A Vlček umírá!

DŮSTOJNÍK: Odvlecte je do kůlny a držte je potichu! Ten hlavní tu není. A co s vámi, cigáni? Byla pěkná zábava? A co ty, čarodějnice? Co jich tu trpíš? Po kolikáté už jsou u tebe? Přijdeme už častěji k tobě, častěji — A děvečku doveďte, ať to umyje! Nesmíme ztratit an okamžik!

KAČA (*strkána vojáky usedavě vzlyká*).

DŮSTOJNÍK: E — vyhoďte ji ven a zavřete někam! S tou nic není! Tu krev tu utřete! Tam leží u kamen hadr. Honem! Honem! — (*Vojákovi*) A trochu to vodou opláchni! A vy páni cigáni všechno — od repetice! Hrajte

a přehrávejte! Do toho — rychle! A teď honem všichni na síň a na hůru a schovejte se! A kdo se mi hne, padesát ran mu dám vysázet! (*Vojákovi*): Utři to pořádně! A nádobí odneste! — A vy — hrajte! *(Odejde, voják za ním).*

BABA (*dá se do smíchu*): Hrajte!

RÓM (*ladí, ladí, pak zaklepe na housle. Hraje „Boleráz". A pak přestanou všichni, jak by uťal. Primáš svěsí hlavu, ale hned se vzpamatuje*). Znova, děti! Nu — a tož dávejte pozor! Čerta starého! Mám pořád říkat, co se hraje? Či to nepoznáte? A ten cymbál věru za starého kozla stojí Uhoď do toho! Či toho nedovedeš? Uhoď! Pořádně! Ještě jednou! Jsi ty nějaký muzikant! Tak tě —! (*Zvedne hlavu a zarazí se*).

VII.

(*U otevřeného okénka stojí JANOŠÍK. Je úplně klidný.)*

JANOŠÍK: A co se zlobíš, Róme?

CIGÁNI (*stojí, smyčce v rukou se jim třesou*).

JANOŠÍK: A chlapci tu ještě nejsou? Čtyřem stěnám hraješ? (*Dá se do veselého smíchu a přejde*).

BABA *(dá se do uštěpačného smíchu)*: Přišel! Přišel! A už je v pasti!

CIGÁNI (*stojí jak zkamenělí*).

JANOŠÍK (*vchází*): A Pán Bůh daj zdraví! I tobě, stará!

BABA: I tobě . . .

JANOŠÍK: A cože jste hrát přestali? Hrejte zatím jenom mně, než chasa dojde! (*Hodí peníze*). Za chvíli tu musí být! —

BABA: Kdybys se raději pomodlil!

JANOŠÍK: A za koho? — Slez raději a vína dej!

BABA: Nemohu — jsem nemocna. (*Křičí*). Hej, vína doneste! Pán došel!

JANOŠÍK: Nu — a vy chlapci hrejte! Tu mou! Znáš ji, Róme? V Javorovej hori — tichý oheň horí . . . Ten tichý oheň horí dnes i ve mně. Jsem na světě sám — a je mi tak dobře!

CIGÁN (*přehraje na houslích*). Tu?

JANOŠÍK: Tu — tu! A ty, Pavle, zpívej, máš pěkný hlas! (*Kývá si hlavou*).

PAVEL (*podívá se Róma*).

RÓM (*přikývne a hned začne hrát*).

PAVEL:

V Javorovej hori
tichý oheň horí.

JANOŠÍK: (*zatím*): Tak — tak — tichý oheň horí . . .

PAVEL:

A pri tom ohníčku,
jedenáct zbojníčků!

JANOŠÍK: Bylo nás jedenáct. Ale Garaj a Uherčík už jsou na pravdě boží. A byli to hodní chlapci. (*V myšlénkách*). V Kremnici ho kolem lámali . . .

PAVEL:

Dvanáctý Janošek
porubaný všecek.

JANOŠÍK (*se usmívá*).

PAVEL:

Kamarádi moji
tu mně nenechajte!

JANOŠÍK (*živě*): Ale já, Róme, i pod šibenicí zahrat si nechám! Nezapomeň na mne a přijď! Přijdeš?

RÓM (*přikývl*): Přijdu!

PAVEL (*končí*):

Pod lipkú zelenú
tam mne pochovajte!

JANOŠÍK (*měkce*): Hej aby ptáci nade mnou zpívali? (*Pausa.*) Ne, Róme, už se spolu neuvidíme! Zítra už budu možná v Polsku! Jen co se s kamarády potěším a rozloučím. Myslím, že půjdou se mnou! — Ale — Kačo! (*Dívá se jí do tváře.*) Co že je ti? Ty's plakala?

KAČA (*přivine se k němu a pláče*).

BABA: Jdi ven a nebreč!

KAČA (*úzkostlivě*): Janošík!

JANOŠÍK: Což ona bila tě?

KAČA (*náhle vzkřikne a uteče*).

JANOŠÍK (*udiveně zírá na babu a na cigány*).

BABA (*se směje*).

CIGÁNI (*stojí a dívají se upřeně na něho*).

(*Z kuchyně je slyšet náhle břinkot šavle.*)

JANOŠÍK (*stojí, pak na ráz skočí po valašce a poslouchá.*)

(*Nový hluk — kolem oken v řadě stojí PANDUŘI a HAJDUCI.*)

JANOŠÍK: To tedy! Zrada! Kdo zradil?

RÓM (*zvedl prsty k přísaze*): Při Kristu Ježíši, já ne!

JANOŠÍK (*na babu*): Ty?!

BABA: Pomodli se raději! Je jich třicet a ty sám!

(*Pausa.*)

VIII.

DŮSTOJNÍK (*vchází*): Jménem zákona, vyzývám tě, Janošík, abys mi vydal zbraň a vzdal se spravedlnosti!

JANOŠÍK: Jaké spravedlnosti?

DŮSTOJNÍK: Té, která tě již odsoudila!

JANOŠÍK Odsoudila-li mne, nemám s ní co jednat!

DŮSTOJNÍK: Vydej se, máš všechno marno! Hla, okolo! dvem sekery a v oblouku pistole! Měj rozum a nevzpírej se

JANOŠÍK (*rozpřáhne se*). Sloboděnka moja!

DŮSTOJNÍK: Už sa nenavrátí!

JANOŠÍK! A kamarádi moji! Hrajnoha! Harala! Vlček! Putnok! —

DŮSTOJNÍK: Právě před chvílí jsme je schytali!

JANOŠÍK: Nelži!

DŮSTOJNÍK: A dva z nich i zabiti! Stavěli se zbytečně na odpor!

JANOŠÍK: Zabiti! Tož zabte i mne! Ale živého, živého mne nedostanete! Či chceš mne svázat? Zač? Za to, že jsem zbíjel? Hej — však po právu jsem zbíjel. Za to, že jsem pánům na strach byl? Hej! Však už toho bylo potřeba! Či za to, že se moje regimenty hýbaly? Hej! Byla by to písnička! Tu máš, svaž!

DŮSTOJNÍK (*ustupuje*).

JANOŠÍK: Nechceš? Bojíš se? (*Náhle skočí do rohu světnice*). A teď pojďte!

DŮSTOJNÍK (*velí*): Všichni k oknům a ke dveřím!

VOJÁCI (*hrnou se dovnitř*).

JANOŠÍK: A teď na mne! Na mne jediného!

DŮSTOJNÍK: Živého, živého musíme ho dostat! (*Vrhne se v před. A zápětí leží na zemi sražen valaškou. Noví hajduci vrhají se na JANOŠÍKA, který ustupuje ke kamnům*).

DŮSTOJNÍK: Vzdej se!

JANOŠÍK: Hej, živého, živého mne dostat musíte! (*Rozmáchne se — všichni ustupují*).

JANOŠÍK (*napřáhne valašku a hlavu jako býk skloní*). A teď všichni dveřmi ven! (*Rozežene se k útoku*).

DŮSTOJNÍK: Nepusťte ho! Hej, baby, baby! Držte ho a sražte k zemi!

VOJÁCI (*proudem vrhli se na JANOŠÍKA*).

JANOŠÍK (*rozdává rány*): Hej — toť — hej! (*Klubko zápasících řítí se znovu k peci*).

BABA: Podsypte mu hrachu! Podsypte mu hrachu! (*Ošatka s hrachem sletí s pece*).

JANOŠÍK (*upadne*).

PANDUŘI (*vrhli se na něho*).

JANOŠÍK (*zaúpí, znovu se vydere ven -- zastaví se. Chvíle . . . Pak odhodí valašku a vystře rukávy. Zuřivě*) Svažte mne, kati! (*a stojí úžasně klidný*).

DŮSTOJNÍK (*zvolna kráčí k němu a váže mu ruce*): A teď, Janošík, víš, kam jdeme? Do Mikuláša k soudu!

JANOŠÍK (*skoní hlavu*): Až na konec světa třeba! Co mi na tom záleží?!

(Opona).

V. JEDNÁNÍ. II. (POD ŠIBENICÍ.

(Mírné návrší nad městem. Na něm šibenice s ostrým hákem — lešení pod ní. Na něm kat, jeho pomocníci. — V dálce je vidět tatranské hory. Pod lešením a kolem lešení plno lidu, CIGÁNI, VOJÁCI, dělající pořádek kolem soudcovské tribuny. Z města slyšet zvuk umíráčku. Lidé se křižují, někteří padli na kolena).

DŮSTOJNÍK: Ustupte přece! (*K vojákům*): Zatlačte to v zad! Místo — místo udělejte! (*Vojáci znova zatlačují lid stranou*).

(Průvod přichází na scénu: napřed člověk s křížem, pak kněz, řada vojáků — bubnuje se. Pak — JANOŠÍK! Na rukou i na nohou má železná pouta. Je úžasně zmořený a vyhublý, vlasy v nepořádku padají mu do obličeje, tělo jedna jizva po přestálém mučení — chůze vratká — tělo kryje špinavá režná košile).

SOUCOVÉ (*usadili se na povýšeném místě*).

VOJÁCI (*rozestávili se do čtverce*).

(Signál trubkou).

PRVNÍ SOUDCE (*když se lid utišil*): Jménem vznešeného pána našeho, krále a císaře — vykonává se tu soud nad vůdcem zbojníků Janošíkem a to soud přísný a spravedlivý! Jest pak žalován Janošík z mnohých zločinů a těžkých, jichž účastna byla i jeho družina, nad níž ortely již vykonány: Ilčík, protože dvory vypaloval, oběšen a s ním stejnou smrtí pokutován i Ďurica. Adamčík a Mucha odsouzeni k doživotnímu vězení, Gajdoščík a Michalčík cestou zvláštní milosti odsouzeni k dvacetileté práci v dolech, Harala a Vlček zabiti při srážce.

Nad obžalovaným Janošíkem rozsudek již vynesen jest — a bude vykonán, neodpoví-li ještě teď obžalovaný k otázkám, jež mu i při útrpném dotazování kladeny byly. Byv dotazován ohněm a mučením na skřipci — neodpověděl. Bude tedy učiněn ještě poslední pokus. Začněme, pánové!

(Nový signál bubny).

DRUHÝ SOUDCE: Janošíku, otázky, na něž jsi dosud neodpověděl, kladou se ti naposled. Rozumíš mi?

JANOŠÍK *(ani se nepohne. Jeho zraky jako by ničeho neviděly).*

DRUHÝ SOUDCE: Přepadal jsi pány, olupoval je, zámky a dvory jim zapaloval, dráby věšel i pány některé jsi zabil. Přiznáváš se k všemu tomu?

JANOŠÍK *(ironicky se usměje).*

DRUHÝ SOUDCE: Tvoje mlčení — je doznáním. Kamarádů tvých bylo prý jedenáct, ale pomocníků nečítáno. Soud však ví jenom o některých. Kdo jsou ostatní a jak slují? Prozraď je a na trestu se ti uleví!

JANOŠÍK *(mlčí).*

DRUHÝ SOUDCE: Poněvadž nechceš jich jmenovat, bue asi zbytečná otázka následující, na kterou jsi dosud odpověď dlužen: Kdo byli tví hlavní pomahači ve stolici liptavské, turčanské, gemerské, zvoleňské a trenčanské? Jmenuj jenom pět osob — a tvůj život je zachráněn!

JANOŠÍK *(dívá se upřeně na soudce — pak skloní hlavu. Nic).*

DRUHÝ SOUDCE: Poněvadž do tvých rukou dostala se i část státního pokladu a mnoho z pokladů panských, ptáme se tě naposled po místě, kde ty věci uschovány jsou. Neodpovíš-li ani k této otázce, nemám, nač bych se tě ptal — a tvůj mladý život je ztracen!

JANOŠÍK (*jako by se rozhlížel, pak se ironicky usměje*).

SOUDCOVÉ (*sestrčili hlavy dohromady. Bubny zavíří).*

PRVNÍ SOUDCE: Jménem Jeho milosti, krále a císaře našeho — vyhlašuje se tímto rozsudek nad obžalovaným Janošíkem: Poněvadž obžalovaný Jura Janošík ani v útrpném dotazování ani konečně pod šibenicí nikoho ze svých druhů jmenovati nechtěl, ve svém vzdoru přede všemi setrval a ani místo, kde uloupené poklady má, vyzraditi nechtěl — poněvadž dále obžalovaný vinen jest i s druhy svými, již potrestanými, mnohými těžkými zločiny, dopustiv se žhářstva, lupičství ano i vraždy — odsuzuje se k trestu smrti. *(Zavíření bubnů a hlahol trub).* Aby pak trest ten lišil se pro výstrahu všem od trestů jiných, odsuzuje se Janošík na ten trest: živý za žebro na levém boku na hák budiž pověšen a po smrti čtvrcen! Ortel budiž pak vykonán bez prodlení! *(Umíráček znova zazní. Kat a jeho holomci sestupují . . .).*

II.

RÓM *(prodere se k SOUDCŮM a klekne)*: Velkomožní pánové!

SOUDCE: Co chceš, cigáne?

RÓM: Slíbil jsem mu to a schválně sem přišel a neračte mne oslyšet. Rád bych mu ještě pod šibenicí zahrál!

SOUDCOVÉ *(se usmějí).*

DRUHÝ SOUDCE *(posměšně)*: Snad aby si naposled ještě zatančil?

PRVNÍ SOUDCE: Budiž! Ta milost se mu může ještě popřát!

DRUHÝ SOUDCE *(cigánovi)*: Což myslíš, že se ti vůbec hne?

DŮSTOJNÍK *(k lidu)*: Rozestupte se! A vy, cigáni, v před!

RÓM *(před JANOŠÍKEM, stojí zpříma, po vojensku)*: Janošík, znáš mne ještě?

KAT *(rozvazuje Janošíkovi ruce).*

JANOŠÍK (*stojí bez hnutí*).

RÓM: Vzpomínáš, oč jsi mne na Polhoře prosil, než tě panduři chytli? Já a kamarádi přicházíme ti zahrát naposled.

JANOŠÍK (*po chvíli vztáhne ruce a podá pravou CIGÁNOVI*).

RÓM (*zoufale*): Ale kterou? Ale kterou hrát?

JANOŠÍK (*nakloní se, šeptá*).

RÓM (*obrátí se — vyjeveně*): Do tance? (*Soudcům*). Velkomožní pánové, on opravdu píseň do tance chce! Necháte ho tančit kol šibenice?

ROM (*mluví chvíli s kamarády, pak zaklepe na housle*).

CIGÁNI (*hrají „Letí, letí, roj"*).

JANOŠÍK (*chvíli stojí, pak úsměv ozáří mu tváře a hlava začne se do taktu kývat*).

RÓM (*zvedl housle - vpadne prudkou mezihrou a hraje znova „Letí, letí roj!"*)

JANOŠÍK (*začne tančit. Zprvu několik zmatených kroků, pak zvolna do taktu...*)

RÓM (*přechází v rychlejší tempo nové písně*).

JANOŠÍK (*ruce nad hlavou, podupává a tančí druhé kolo kolem šibenice*).

RÓM (*začíná „odzemek"*).

JANOŠÍK (*jen chvíli se zarazí, ale pak hned tančí dále*).

RÓM (*přechází ve zběsilé tempo čardáše*).

JANOŠÍK (*chvíli ještě tančí, pak vyskočí do výšky a nehybně stojí před cigány*).

RÓM (*nakloní se k PAVLOVI*).

PAVEL (*zpívá*): Kamarádi moji,
tu mně nenechajte!
Pod lipkú zelenú
tam mně pochovajte!

ROM (*v houslích končí šíleným jásotem a pláčem. Cymbál hřmí a duní, druhé housle jen jen vzlykají...*)

JANOŠÍK *(bez hlesu klesá k zemi, ale hned se vzpřimuje).*

(Ticho.)

SOUDCOVÉ *(sestupují).*

KAT *(přichází, váže JANOŠIKOVI ruce na zad a za znění umíráčku zvolna vede na lešení).*

KNĚZ: Janošík, budeš-li se ze svých hříchů káti a života svého litovati, svatá církev nabízí ti poslední útěchu!

JANOŠÍK *(dívá se k horám. Pak skloní hlavu a řekne pevně)*: Nelituji a nechci!

III.

(Je pozorovat zvláštní ruch mezi zástupy. Z dálky slyšet je zvuk trouby...)

SOUDCOVÉ *(znova sestrčili hlavy dohromady)..*

DŮSTOJNÍK *(presentuje).*

CÍSAŘSKÝ KURÝR: Jménem Jeho Veličenstva — čtěte tento list! *(Podává psaní.)*

PRVNÍ SOUDCE *(je roztrhne).*

DRUHÝ SOUDCE *(přihlíží, pak hlavou zakývá).*

(Okamžik napjetí a ticha.)

PRVNÍ SOUDCE *(slavnostně)*: Jeho Milost, vznešený král náš a panovník, císař Karel VI. na přímluvu některých pánů, kteří měli slitování se životem tvým, Janošík, uděluje ti milost a chce šetřit duše tvé, ale pod jednou podmínkou: že splníš, co sliboval císaři za tebe tvůj obhájce zeman Burian - že postavíš mu do vojny proti Turku čtyři regimenty vojáků, jako ty jsi sám! Svoluješ-li a učiníš-li to, máš pardon míti a tresty se ti prominou! Odpověz!

JANOŠÍK *(stojí a dívá se k horám).*

PRVNÍ SOUDCE: Velebný otče, vyzvete odsouzence, aby odpověděl!

KNĚZ: Janošík, sám císař dává ti milost - odpověz a zachraň svou duši!

JANOŠÍK *(stojí nehnutě na lešení a zírá k horám).*

PRVNÍ SOUDCE: Janošík, naposled se tě ptám, co odpovíš!

JANOŠÍK *(stojí, stojí, najednou se podívá dolů a odpovídá vztekle)*: KEĎ STE MA UPEKLI, TEDA MA I ZEDZTE! *(A pak s výkřikem vzpoury roztáhne náruč k horám a končí zařváním, které se nedá popsat. Je to řev raněného vlka a řev člověka, který padá v nicotu . . .)*

KAT *(a holomci srazili ho na kolena. Bubny znovu se ozvou).*

OSTRÝ HLAS *(v zástupu)*: Jděte domů, baby, tady umírá chlap!

(Opona).

KONEC.

OPRAVY:

Na str. 37, 9 řádka čti Illava místo Hlava.

Na str. 37, poslední řádka 2 odstavce básničky čti: že jáj chodím . . . místo: že jej chodím . . .

Na str. 39, 8 řádka čti: HARALA: Pak si . . . místo: Tak si . . .

Na str. 42, 13 řádka čti: Ze Šťávničky u . . . místo: Ze šťávničky u . . .

Na str. 46, 5 ř. čti: *krpců stáhnuté*). místo *kopců stáhnuté).*

Na str. 46, 18 ř. čti: . . . tam není lépe než . . . místo . . . tam není lepší než . . .

Na str. 49, 20 ř. čti: ani moravští . . . místo: ani uvarovští . . .

OD TÉHOŽ AUTORA VYŠLO NAŠÍM NÁKLADEM:

PRVNÍ DEŠTĚ. Tragikomedie o 4 dějstvích. S obálkou V. H. Brunnera. Hra dosáhla čestné zmínky s autorovým „Theseem“ na Vinohradském divadle. *Cena 2 K.*

Ant. Macek píše v „Rozhledu“ roč. I. čís. 13. z 28. května 1910: „V listě, vydávaném týmž nakladatelem, v jehož nákladu vyšla Mahenova hra, je riskantní psát kritiku; jak lehko se řekne, že je reklamou. Ale nepíši reklamy. Nekončím obvyklým: čtěte, kupujte! napsaným mezi řádky. Jen tolik, že ctím risiko nakladatelovo vydávat dnes drama plné bolestných otázek nitra lidského, s nervosní psychologií moderních lidí, drama beze šlágrů a sensací, drama bojů, očisty a bloudění mládí postaveného v tvář proti starému světu povrchních požitků . . . .“

Před tím vyšlo posmrtné vydání brožury *Artuše Drtila:* JIŘÍ MAHEN: Nárys ideový a esthetický. - *Cena 20 h.*

F. X. Šalda píše v „Novině“ r. III. seš. 13. z 13. května 1910, na str. 416: „Studie Drtilova o díle p. Mahenově zůstala torsem a tak vydává ji také pietně p. Plaček; i tak potvrzuje knížka ta, co jsem řekl nedávno na tomto místě o bystrosti a soudnosti zemřelého mladého kritika a oživuje lítost z jeho ztráty“.

Leda (Dr. Ed. Lederer): BJÖRNSTJERNE BJÖRNSON. Obšírná studie. Cena 80 hal.

Objednávky vyřizuje každé knihkupectví, jakož i

Nakladatelství Přemysla Plačka, Praha-Kr. Vinohrady, Kollárova ul. 19.